
Fenomén singles a životní spokojenost single žen a mužů

Bc. Jitka Berková

Diplomová práce
2015



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií


INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií
akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Jitka Berková**
Osobní číslo: **H138149**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Fenomén singles a životní spokojenost single žen a mužů**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v SR UTB ve Zlíně č. 7/2014, včetně příloh, případně podle dalších materiálů. Zejména bude dbáno na dodržování etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce. S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na společenské změny a současnou rodinu;
- na rozvoj fenoménu singles a jeho základní charakteristiku;
- na demografické indikátory spojené s vývojem fenoménu singles v ČR a Evropě;
- na kvalitu života a faktory ovlivňující životní spokojenost;
- na výhody a nevýhody statusu single.

Součástí diplomové práce bude realizovaný výzkum prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů, zaměřený na motivaci singles osob k tomuto životnímu stylu a na faktory, které ovlivňují jejich životní spokojenost. Výzkum bude uskutečněn kvalitativní metodou.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BAUMAN, Z. Individualizovaná společnost. 1.vyd., Praha: Mladá fronta, 2005, ISBN 978-80-204-1195-2.

BECK, U. Riziková společnost a cesta k jiné moderně. 1.vyd., Praha: Sociologické nakladatelství, 2011, ISBN 978-80-741-9047-6.

KAISEROVÁ, K. Samota jako partner. 1.vyd., Praha: Mladá fronta, 2005, ISBN 978-80-204-1280-5.

PETRUSEK, M. a J. BALON. Společnost naší doby. 1. vyd., Praha: Academia, 2011, ISBN 978-80-200-1965-3.

REICH, B. V pasti úspěchu. 1.vyd., Praha: Portál, 2002, ISBN 80-7178-627-6.

SOKOL, J. Filosofická antropologie. 1. vyd., Praha: Portál, 2002, ISBN 80-7178-627-6.

SUE, G. Sobecká společnost. 1.vyd., Praha: Beta, 2011, ISBN 978-80-730-6476-1.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Geraldina Palovčíková, CSc.

Institut mezioborových studií

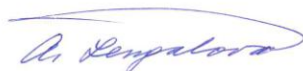
Datum zadání diplomové práce:

4. listopadu 2014

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2015

V Brně dne 4. listopadu 2014



doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka



doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
ředitel ústavu

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk diplomové práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – diplomovou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na diplomové práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně 16. 3. 2015

JITKA BERKOVÁ J. Berková

.....
Jméno, příjmení a podpis diplomanta

ABSTRAKT

V diplomové práci s názvem Fenomén singles a životní spokojenost single žen a mužů se zabývám problematikou lidí žijících bez stálého partnera, přičemž se zaměřuji na jejich vnímání životní spokojenosti (well-being), na průběh této spokojenosti v čase a také na sociální oporu singles. Teoretická část obsahuje související demografické a sociologické údaje i poznatky z psychologie. Výzkum jsem zvolila kvalitativní, provedený metodou polostrukturovaného rozhovoru se čtrnácti respondenty se stejným zastoupením obou pohlaví, vzhledem k jejich věku se v práci orientuji především na období mladé dospělosti, osamostatňování mladých lidí i období střední dospělosti single jedinců. Výsledky výzkumu dále interpretuji v praktické části. V závěru uvádím doporučení pro případné další výzkumy.

klíčová slova: singles, životní spokojenost, gender, hodnoty, životní styl, identita, individualismus

ABSTRACT

In my diploma thesis entitled “Fenomén singles a životní spokojenost single žen a mužů” (A Phenomenon of the Singles and Life Satisfaction of the Single Women and Men) I have been involved in the issue of people living without a long-term partner, while I have been focusing on their perception of life satisfaction (well-being), time course of their satisfaction as well as social support to the singles. Theoretical part contains related demographic and sociological data completed with knowledge gained from psychology. I have decided to apply qualitative research, using a semi-structured interview with fourteen respondents with the identical representation of both genders. As regards their age in my thesis I have primarily focused on the period of the young adult stage, stage of becoming independent as well as the period of the middle adulthood of the singles. Furthermore, in the practical part I have been interpreting the research results. In the conclusion I have formulated recommendations for possible further research.

Key terms: singles, life satisfaction, gender, values, lifestyle, identity, individualism

Děkuji paní PhDr. Geraldině Palovčíkové, CSc., vedoucí mé diplomové práce, za odborné vedení, vstřícný a povzbuzující přístup a cenné rady.

Také děkuji všem svým respondentům a respondentkám za jejich ochotu zúčastnit se výzkumu, neboť bez nich by tato práce nemohla vzniknout.

Děkuji všem svým blízkým za podporu a trpělivost.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Motto: *"Šťastná rodina" je dnes méně přitažlivým ideálem. Důležité je, aby byl člověk šťasten sám za sebe.* Singly

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 MLADŠÍ A STŘEDNÍ DOSPĚLOST	11
1.1 CHARAKTERISTIKA MLADÉ DOSPĚLOSTI.....	11
1.2 CHARAKTERISTIKA STŘEDNÍ DOSPĚLOSTI.....	14
1.3 IDENTITA JEDINCE.....	17
1.4 EKONOMICKÁ A CITOVÁ SOBĚSTAČNOST	18
2 SOUČASNÁ SPOLEČNOST A RODINA	20
2.1 VÝVOJ DEMOGRAFICKÉHO CHOVÁNÍ OBYVATELSTVA.....	20
2.2 KONZUMNÍ SPOLEČNOST	27
2.3 GENDER - MUŽSKÁ A ŽENSKÁ ROLE	30
2.4. OPOUŠTĚNÍ DOMÁCNOSTI RODIČŮ	33
3 FENOMÉN SINGLES	35
3.1 POJEM SINGLES.....	35
3.2 TYPOLOGIE SINGLES	37
3.3 HISTORIE A POČÁTKY SOUČASNÝCH SINGLES	39
3.4 INDIVIDUALISMUS.....	42
4 ŽIVOTNÍ STYL A HODNOTY SINGLES	44
4.1 ŽIVOTNÍ STYL SINGLES.....	44
4.2 HODNOTY A HODNOTOVÝ SYSTÉM	46
4.3 HODNOTOVÁ ORIENTACE SINGLE JEDINCŮ	47
4.4 OSOBNÍ POHODA - ŽIVOTNÍ SPOKOJENOST	49
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	55
5 VÝZKUM.....	56
5.1 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	56
5.2 METODA VÝZKUMU A VÝZKUMNÝ VZOREK.....	56
5.3 VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	64
5.4 ANALÝZA - ODPOVĚDI NA VÝZKUMNÉ OTÁZKY	72
5.5 SHRNUÍ EMPIRICKÉ ČÁSTI.....	87
5.6 DISKUSE A SEBEREFLEXE	89
ZÁVĚR	90
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	92
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	98
SEZNAM OBRÁZKŮ	99
SEZNAM GRAFŮ	100
SEZNAM PŘÍLOH.....	101

ÚVOD

Téma své diplomové práce jsem zvolila proto, že považuji zvyšování počtu osob, které žijí samy a nezanechají po sobě žádné potomky, za alarmující skutečnost, velmi negativní pro budoucnost našeho národa a státu. Zároveň však chápu, že single jedinci mohou mít pro volbu života bez dětí a rodiny své důvody, neboť dnešní doba opravdu není jednoduchá. Zajímalo mě, zda a nakolik jsou singles, žijící bez trvalého partnera, spokojeni s tímto stylem života a kde hledají sociální oporu.

V dřívějších dobách bylo samo sebou, že mladí lidé hned poté, co dospěli a ukončili své vzdělání, uzavírali sňatek. Bylo to většinou krátce po nástupu do prvního zaměstnání nebo několik málo let poté. Ve třiceti letech už byla drtivá většina lidí ve svazku manželském a postupně se stávali rodiči a vychovateli nové generace. Tento životní scénář již dvacet let neplatí. Manželství uzavírá jen zlomek dvojic, většina raději zůstává v kohabitaci, děti jsou odkládány na pozdější dobu a je jich čím dál méně. Nejvýraznějším trendem je kromě nebývalého nárůstu počtu dětí, narozených mimo manželství, matek-samoživitelek a nesezdaných soužití, fenomén singles. Jsou to lidé, kteří nemají trvalého partnera a často zůstávají celý život sami, bez rodiny a dětí.

Cílem mé diplomové práce je výzkum spokojenosti single jedinců s jejich životem bez trvalého partnera po stránce racionální, emoční i sociální.

V teoretické části své práce se věnuji v první kapitole období mladé a střední dospělosti, a zejména faktu, že se mladá dospělost postupně posouvá do pozdějšího věku. V podkapitolách o identitě jedince a ekonomické a citové soběstačnosti jsou nastíněny změny v emancipaci mladých lidí. Ve druhé kapitole se zabývám současnou konzumní společností a rodinou včetně genderové problematiky a uvádím i nástin demografického vývoje u nás. Třetí kapitola je věnována fenoménu singles jako pojmu, jeho typologiím a individualismu, který s tímto fenoménem úzce souvisí. Věnuji se i historii, tj. počátkům novodobých singles. Čtvrtá kapitola je zaměřená na problematiku životního stylu, hodnoty a hodnotovou orientaci single jedinců. Poslední podkapitola teoretické části pojednává o osobní pohodě, životní spokojenosti z pohledu pozitivní psychologie.

V praktické části diplomové práce je proveden kvalitativní výzkum, zjišťující životní spokojenost single žen a mužů. Pokusila jsem se zjistit spokojenost sedmi žen a sedmi mužů žijících delší dobu bez stálého partnera, kteří se považují za single jedince. Zkoumala jsem rovněž, zda je singlovství uspokojuje do té míry, že nechtějí změnu.

UTB ve Zlíně, Fakulta humanitních studií, Institut mezioborových studií Brno 9

Spokojenost respondentů jsem posuzovala ve třech složkách: racionální, tj. z pohledu výhodnosti, zda tento životní styl odpovídá jejich představám, ve složce emocionální - zda se skutečně dobře cítí nezadaní, nebo zda trpí osamělostí, a také ve složce sociální, kde mě zajímalo, zda jsou singles spokojeni se svým statutem uvnitř společnosti a zda mají dostatečnou sociální oporu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 MLADŠÍ A STŘEDNÍ DOSPĚLOST

1.1 Charakteristika mladé dospělosti

Ačkoliv právně je u nás člověk považován za dospělého dosažením 18 let věku, tj. dosažením zletilosti, skutečná změna jeho statusu nenastává pouze biologickým zráním, ale zejména psychosociálně. Proměna v dospělého není přesně časově ohraničena a probíhá u lidí v různou dobu.

"Za nejvýznamnější psychické znaky dospělosti lze považovat samostatnost, relativní svobodu vlastního rozhodování a chování, spojenou se zodpovědností ve vztahu k druhým lidem, se zodpovědností za svá rozhodnutí i činy." (Vágnerová, 2000, s. 301)

Období přechodu do dospělosti, které se již odlišuje od adolescence, ale ještě není dospělostí, J. J. Arnett (2004) označuje tzv. obdobím "vynořující se" dospělosti. Je charakteristické tím, že mladý člověk se sice uvolní z úplné závislosti (zejména citové) na rodičích, ale ještě nepřebírá plnou a dlouhodobou odpovědnost sám za sebe. Je v situaci, kdy musí řešit mnoho nových a mnohdy nepředvídaných úkolů.

Mladá nebo také časná dospělost (zhruba od 20 do 25 - 30 let) označuje období přechodu mezi adolescencí a plnou dospělostí. Kromě věku jsou důležitými kritérii také splnění určitých vývojových úkolů a dosažení jisté úrovně zralosti osobnosti jedince. Dochází k upevnění identity dospělého, po identifikaci s rolí dospělého dochází k jeho orientaci a upřesnění osobních cílů. Jedinec přestává být závislý na rodičích, hledá si partnera, s nímž zakládá svou vlastní rodinu. Mladý dospělý začíná volbou povolání a postupně výkonem a zdokonalováním se v profesi. Dochází k postupnému přebírání odpovědnosti. (Langmajer, Krejčířová, 2006)

Zatímco v adolescenci převažuje spíše radikální způsob uvažování a iluze, že existuje vždycky jeden jediný správný způsob řešení, dospělý člověk již po zkušenosti bere v úvahu složitost a mnohoznačnost problémů i celkový kontext. Je to fáze postformálního myšlení. Dospělý člověk je schopen kompromisu, klade si otázky, vidí nové souvislosti a různé problémy. Dokáže být sebekritický, neboť si uvědomuje, že uvažování může být zkreslené jak nedostatkem informací, tak i subjektivním zkreslením. Jak získává zkušenosti, není již tak radikální v rozhodování, připouští relativitu různých názorů, uznává kognitivní nejistotu. (Vágnerová, 2000)

U mladých lidí dochází ke změnám v emočním prožívání. *"I když se jistě emoční prožívání v tomto období značně liší u různých jedinců, přesto je u většiny lidí tato doba charakterizována jako nový nástup realismu a extroverze po předchozí adolescentní introverzi; v některých aspektech podobně, jako tomu bylo u dítěte na počátku školní docházky, které také věnovalo většinu své energie pravidelné práci a zaměřovalo se ke světu a jeho poznávání. Mladí lidé nyní většinou snadno navazují nové sociální vztahy, mají v tomto období největší počet přátel (i když mají většinou současně pocit, že na ně zbývá příliš málo času) a přátelství v této době uzavřená bývají často trvalá a zůstávají významným zdrojem opory pro celý další život člověka."* (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 177)

Také Arnett (2004) vidí rozdíl mezi myšlením adolescenta a mladého dospělého zejména v praktické aplikaci formálním myšlením získaných zkušeností. Pragmatismus znamená přizpůsobení logického myšlení reálným životním situacím. Problémy dospělých jsou mnohdy tak komplexní, někdy až zdánlivě nesmyslné, že se nedají řešit pomocí logiky formálního myšlení. Je důležité si uvědomit, že problémy často nemají jednoznačné řešení a dvě protichůdná řešení mohou být stejně dobrá. To se postupně učíme až s přicházejícími výzvami a požadavky dospělého života.

Pro mladou dospělost je charakteristická změna vztahů s rodiči, které jsou mnohem klidnější, bez nepochopení a konfliktů, neboť názor na rodiče je už mnohem realističtější a objektivnější. Předpokladem další diferenciaci a převzetí nových rolí je zejména osamostatnění. U mladého dospělého jsou stále nejvýznamnější symetrické vztahy s vrstevníky. Generační skupina téže sociální vrstvy mu slouží jako vzor vedle sociálně žádoucího, normativního modelu života dospělého člověka. (Vágnerová, 2000)

V období časně dospělosti si lidé teprve začínají své schopnosti a znalosti ověřovat v prvním zaměstnání, zpočátku mnohdy jen na brigádách a částečných pracovních úvazcích. V začátcích bývají mladí lidé svou prací celkově méně zaujati, častěji mění zaměstnání a bývají většinou se svou prací méně spokojeni než v pozdějším období. V práci hledají příležitost ke svému dalšímu rozvoji, musí je zajímat. Výzkumy postojů Čechů prokazují, že největší roli při výběru pracovní činnosti mají finanční motivy (tj. zajištění rodiny) a motiv osobního růstu, tedy stále převažují zájmy rodiny. Motiv pomoci lidem, uskutečnění osobních dispozic, nalezení přátel a jiné, zůstávají v pozadí. Zaměstnání bývá u nás vnímáno hlavně jako prostředek finančního zajištění rodiny. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

V období mladé dospělosti převažuje orientace na právo a pořádek, tj. orientace na společnost. Mladý dospělý je schopen chápat nejenom perspektivu jiných lidí, ale umí i generalizovat a vidí mezilidské vztahy jako celý systém. Uvědomuje si svou vázanost na lidské společenství. Adolescentní vzpoura proti společnosti a jejímu tlaku už přestala být aktuální." (Vágnerová, 2000, s. 310)

Pro sexuálně zralého jedince je důležitým aspektem života a partnerského vztahu sexualita. Dospělý člověk je již schopen zvládnout život v páru, akceptovat i potřeby partnera a posléze rodičovskou roli, která mu přináší značnou zodpovědnost. Potvrzením soběstačnosti dospělého člověka je jeho ekonomická samostatnost. Přestává být díky své nové profesní roli závislý na původní orientační rodině. Současní dospělí mají větší svobodu volby, nejsou omezeni vazbami na rodinu a širší příbuzenstvo. Více se posouvají k individualismu, volí své vztahy podle své osobní volby mimo rodinu, a tím se většina příbuzenských vztahů uvolňuje. Mezi hlavní vývojové úkoly mladé dospělosti patří založení nejprve stabilního monogamního partnerského vztahu, který je posléze institucionalizován uzavřením manželství. Sociálně vysoce je ceněna následná rodičovská role, která je důležitou součástí identity dospělého jedince. Narozením dítěte se mění vzájemné vztahy rodičů a životní styl rodiny. Zvládnutí nově získaných rolí potvrzuje kvality a status dospělého člověka. (Vágnerová, 2000)

V posledních desetiletích se projevuje fenomén tzv. "kultury mládeže", kdy se velice změnil životní styl současných mladých lidí v souvislosti se změnou pojmání mládí a dospělosti ve společnosti. Mládí zde není chápáno pouze jako věkově ohraničené období, ale je jím míněn spíše životní styl. Mládí se jakoby posunulo směrem k dospělosti a kultura mládeže, dříve reprezentovaná spíše populací náctiletých prolíná i období následující. Tato kultura mládeže je specifická svou orientací na uspokojení aktuální potřeby silného zážitku. Mladí lidé se orientují na přítomnost, konzumaci příjemného a jejich chování je charakteristické tím, že odkládají dlouhodobé cíle a perspektivy a hlavně závazky z nich vyplývající. (Macek, Smékal, 2002)

1.2 Charakteristika střední dospělosti

Střední dospělost lze rozdělit do období I. fáze (30 - 45 let), na jehož konci bývá obvyklá tzv. krize středního věku (42 - 45 let) a období II. fáze (po 45 letech do stáří). Tato období charakterizují Langmeier a Krejčířová (2006) takto:

"Střední dospělost (I. fáze): Další upevnění identity, vrchol produktivity a aktivního vyhledávání životních cílů, posílení odpovědnosti v rolích dospělého. Plná odpovědnost v rodině a při výchově dětí. Posílení odpovědnosti a jasné sledování cílů v povolání, osamostatnění se od dřívějších "rádců".

Krize středního věku: Zproblematizování vlastní identity, otázky po vlastní smrtelnosti, někdy nespokojenost se vztahem v manželství, myšlenky na blížící se odchod dětí z domova. Nespokojenost s výsledky dosaženými v povolání.

Střední dospělost (II. fáze): Nová integrace osobnosti. Příprava na odchod dětí z domova, nové potvrzení manželského vztahu. Vypětí v povolání před blížícím se odchodem na odpočinek a postupná redukce profesionální činnosti." (Langmeier, Krejčířová, 2006, s. 168)

Dospělý ve střední dospělosti je zdravý, silný a výkonný, ale méně, nežli ve fázi rané dospělosti, neboť kolem 45. roku již začíná u obou pohlaví vznikat řada involučních změn. Fyzické a psychické zrání v období dospělosti značně ovlivňuje emoce. Prvních deset let dospělosti je spíše obdobím tělesného, psychického a sociálního růstu, teprve střední dospělost je charakteristická zralostí emoční. Jedinec je dostatečně stabilní, má vyšší sociální status a jeho emoční projevy již dosahují své konečné podoby. Ve střední dospělosti zesiluje sebevědomí jedince a ustupují pocity méněcennosti. Stabilita emocí se projevuje v osobnosti středně dospělého sebedůvěrou, větší tvořivostí a vyšší iniciativou. Emoce jsou charakterizovány jako stálé, a to i emoce záporné, které jsou v tomto období nejlépe kontrolovány. Člověk v období střední dospělosti je nejméně přizpůsoben, což znamená, že nejsnadněji přijímá a odmítá vzrušivé podněty. (Čížková a kol., 1999)

Období střední dospělosti je vlastně středem průměrného života člověka a je vývojově významným mezníkem. Život člověka středního věku již má svůj stereotyp, je to ve všech oblastech rutina. Ve střední dospělosti se naléhavě objevuje potřeba změny, potřeba najít skutečný smysl svého dalšího života. Dochází k tzv. krizi středního věku, kdy si jedinec

uvědomuje časovou omezenost a tím i zúžení možností svého života. Člověk bilancuje, srovnává svůj život s dřívějšími ideály a naléhavě cítí potřebu korekce dosavadního směřování. K tomu přispívají pocity vyhoření, osamělosti, nedostatku energie a tíseň až deprese. Krize středního věku je příčinou odklonu od formálního plnění očekávání, od konformity k důrazu na individuální potřeby. Zároveň dochází k individuaci (jak tuto proměnu vyhranění osobnostních rysů označil C. G. Jung). Pro člověka přestávají být důležité různé vnější tlaky (společenská očekávání), uvolňuje se z vazby na rodinu (manželku, děti) i z rodičovských vzorů a očekávání. Mění se potřeba intimity - významnější než milostný vztah je vzájemné sdílení života. Dochází ke změně generativity - člověk má poslední šanci stát se tím, čím by skutečně chtěl být. Usiluje o větší autentičnost, má tendenci k předávání zkušeností. Hodnotu své práce vidí v užitečnosti pro následující generaci. (Vágnerová, 2000)

Musím však poznamenat, že existují poměrně značné individuální rozdíly mezi lidmi v této životní etapě. Jedinec ve středním věku podle Eriksona má dva vývojové úkoly: dosáhnout pocitu generativity, překonat strach ze smrti a dosáhnout skutečné moudrosti a integrity. Nelze však určit věk, kdy k tomu dochází, neboť je to ovlivněno nejrůznějšími životními okolnostmi. Existuje mnoho lidí, kteří v podstatě nikdy "nedozrají" a ustrnou na určitém vývojovém stupni. (Erikson, 2015)

Výzkumy kognitivního vývoje dospělých, které se v 60. letech minulého století prováděly příčnou metodou, naznačovaly, že inteligence stoupá v dětství, dospívání a časně dospělosti, poté následuje nejprve mírný a časem výraznější pokles intelektových schopností. Longitudinální studie však žádný zákonitý vývoj v tomto směru nepotvrdily, ale naznačily značný vliv působení prostředí a psychického vývoje konkrétního člověka. Bylo prokázáno, že je-li člověk stále intelektuálně aktivní, může si udržet stávající úroveň kognitivních schopností až do poměrně vysokého věku. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Ženy i muži ve střední dospělosti si uvědomují postupný úbytek tělesné atraktivity a někteří z nich se s tím velmi těžko smiřují. Mění se i postoj k profesní roli. Nebývá už nejdůležitější dosažení společenské prestiže, ale spíše pocit, že jejich práce má smysl a přináší uspokojení. Stále více než úspěch a moc je preferována jistota a pohoda. Většina lidí ve středním věku uzavře tuto bilanci bez změny postoje, neboť reálná situace neumožňuje směnu profesní role. Jelikož se v současnosti spíše lidé obávají nezaměstnanosti, před riskantní změnou profese dávají spíše přednost jistotě. Lidé, kteří tak dosud neučinili, mají ve středním věku poslední šanci založit rodinu. Rodičovství lidí

středního věku má specifické znaky, liší se biologicky, psychologicky i sociálně. Starší rodiče méně podporují osamostatňování dítěte, protože jsou úzkostnější, pečlivější a více se o ně bojí. Zpravidla s dítětem více manipulují a hodně od něho očekávají. (Vágnerová, 2000)

Spokojenost lidí ve střední dospělosti se do značné míry odvíjí od jejich uspokojení v manželském soužití. Jednodušší situaci mají páry, které si přinesly z původních rodin podobnou hodnotovou základnu, stejné životní cíle, srovnatelnou úroveň vzdělání a jsou-li blízkého věku. V manželství nelze žít pouze ze zamilovanosti, romantickými představami. Požadavky, které přináší reálný život, lépe zvládají páry, které se umí přizpůsobovat měnícím se rolím, změnám ve zdravotním stavu, stárnutí, různým nárokům partnera v oblasti sexu apod. Oba manželé se musí snažit hledat způsoby optimálního fungování společného života a důvěřovat si. To předpokládá hluboký emoční vztah. Zároveň by si lidé v manželství měli zachovat svou vlastní autentičnost a názorovou nezávislost. Musejí se naučit "domluvit se." Manželství se s pokračujícím časem mění, soužití je třeba neustále chránit před nudou a přizemností. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Mnohé manželské páry v tomto období procházejí krizí, a to z mnoha důvodů. Někdy už spolu lidé žijí jen ze setrvačnosti a nedostatku jiných možností, což také vnímají jejich dospívající děti. Někteří manželé či manželky v této době navazují mimomanželské vztahy. Důvodem je potřeba nových zážitků, únik ze stereotypu a také potřeba dokázat si svou atraktivitu pro druhé pohlaví. Rozvod znamená ztrátu jedné významné role a vždy se projeví ve změně identity. (Vágnerová, 2000)

"Role dospělých dětí a starých rodičů přestávají být rovnocenné a jejich relace ztrácí symetrii. Poprvé v životě získává dospělý člověk ve vztahu ke svým rodičům dominantní postavení. Starší rodiče se stávají závislými na svých dětech (resp. na svém okolí obecně). Za těchto okolností se postoj lidí středního věku k rodičovské generaci mění. Důsledkem je další odpoutání od symbolické rodičovské autority, uvolnění z vázanosti na rodičovské představy a ideály. Dospělý člověk zůstává ve svém rozhodování osamocen. Nyní je v rámci rodiny zodpovědnou autoritou on sám." (Vágnerová, 2000, s. 392)

1.3 Identita jedince

Už během dospívání je nejdůležitějším úkolem mladého člověka dosažení vlastní identity. Musí si odpovědět na otázku jaký vlastně je, kam patří, jaké jsou jeho možnosti a meze, smířit se s případným handicapem. S tím souvisí i dosažení jasné sexuální identity (muž - žena). V průběhu adolescence si mladý člověk ujasňuje, jaké hodnoty vyznává a čeho chce v životě dosáhnout. Postupně se emancipuje od rodiny. Úspěšná individuace v období puberty znamená jednak dosažení psychické diferenciaci (schopnost vnímat se jako psychicky odlišného a být za sebe odpovědný) a také psychické nezávislosti (jednat nezávisle na druhých a na jejich mínění). (Langmeier, Krejčířová, 2006)

"Oba tyto vývojové úkoly jsou snáze dosahovány těmi dospívajícími, kteří si v útlém dětství vytvořili jistý vztah (typ připoutání) k rodičům a v průběhu dětství na něm vybudovali koherentní a dobře integrovaný obecnější koncept ("mentální reprezentaci") emočních vztahů (jistý/autonomní typ pojetí vztahů). V rámci takového konceptu jsou vztahy s rodiči a ostatními blízkými lidmi považovány za významné, ale rodiče nejsou nadměrně idealizováni a dítě je schopné realisticky hovořit i o některých svých negativních zážitcích ve vztahu s nimi a uznávat i jejich význam." (Vágnerová, 2000, s. 161)

Poslední výzkumy poukazují na tzv. sblížování generací adolescentů a dospělých. Vytrácí se mezigenerační konflikt, který býval pro adolescenci typický. Zdá se, že nemusí být charakteristickým znakem tohoto období. Pak vyvstává otázka, zda a jakým způsobem nepřítomnost nebo minimalizace mezigeneračních konfliktů ztěžuje nalezení vlastní identity dospívajícího. Dochází také k oslabování přechodových rituálů (nebo již neexistují), a role autorit ztrácí přehlednost, neboť učitel i rodič nyní vystupují spíše jako adolescentova podpora, (přítel a podobně), nežli osoba, vůči které se dospívající vymezuje. Nabízí se domněnka, že v případě tzv. "vynořující se dospělosti" se nejedná o svébytné vývojové období, ale spíše o "legalizaci" prostoru pro jedince, kteří nenaplnili vývojový úkol nalezení identity v E. H. Eriksonem původně vymezeném časovém rozmezí. Kanadsko-americký psychoanalytik David E. Schechter (1926-1980) již v roce 1975 upozorňoval, že je třeba znovu promýšlet základní lidské vývojové úkoly (a psychologické koncepty vůbec) ve vztahu k rychlým změnám společnosti a planety jako celku, kterým čelí nastupující generace. (Baštecká, 2009)

1.4 Ekonomická a citová soběstačnost

Mladí lidé po 20. roce věku již jsou teoreticky zralí ke sňatku, mnohdy mají i možnost samostatného bydlení. Rodina i okolí to již očekává, ale současně je schopna v podstatě tolerovat určité období získávání zkušeností, studia, zdánlivé bezcílné provozování nejrůznějších zálib a koníčků, střídání sexuálních partnerů. Zdá se, že neaktivnější a pro společnost nejcennější mladí lidé často nutně potřebují být svobodní alespoň do svých dvaceti pěti let. Po tomto období, až konečně skutečně dozrají a tzv. se vybouří, stávají se z nich vzorní rodiče a trvale monogamní páry. (Říčan, 2006)

Nejvýraznějšími znaky dospělosti je dosažení ekonomické a citové soběstačnosti. Zralý člověk má být nezávislý na svých rodičích. Měl by k nim mít dobrý vztah a zároveň by měl umět vytvořit hluboké a trvalé pouto s životním partnerem. Měl by být schopen mít a udržovat i širší přátelské vztahy a také umět navazovat vztahy nové. Sigmund Freud kdysi odpověděl na otázku, co má dobře umět zralý člověk: "Lieben and arbeiten" (milovat a pracovat). U každého člověka probíhá začátek dospělosti v různých oblastech v různém čase. Toto přechodné období mezi adolescencí a dospělostí se v současnosti prodlužuje. Nároky společnosti na připravenost lidí k dospělému životu se neustále zvyšují. Ve většině sociálních vrstev se prodlužuje délka studia. Nástup do práce bývá často pozvolný, většina mladých lidí má kratší fáze osamostatnění, střídané obdobím znovu zvýšené závislosti. Získání finanční nezávislosti bývá komplikovanější. Vstup do manželství bývá odkládán, stejně tak rození dětí. Současně již společensky není takový důraz na "sociální načasování". Lidé spolu často žijí delší dobu ve volném svazku, neboť společnost dnes již toleruje nejrůznější individuální cesty vývoje. (Langmeier, Krejčířová, 2006)

Výraznou roli v získávání a udržení ekonomické soběstačnosti sehraje v současnosti zvyšující se nejistota zaměstnání. Lidé musí častěji přizpůsobovat svou kvalifikaci potřebám zaměstnavatelů, kteří vyžadují mnohem větší flexibilitu (zejména časovou) od svých zaměstnanců. Skloubit požadavky rodin (zejména s malými dětmi) s nároky profese je čím dál složitější a mnohdy neřešitelné. Mnoho mladých matek zůstává s dětmi doma, ačkoliv by chtěly pracovat, z důvodu nedostatku mateřských škol. Ekonomická situace mladých rodin s dětmi, pokud je finančně nemohou podporovat rodiče, je mnohdy tristní. Mnozí mladí lidé vidí v založení rodiny doslova finanční sebevraždu, protože jim výdělky umožňují pouze přežívání, ne plnohodnotný život s výhledem na potomka. Pouze

nezodpovědní občané (převážně jsou to lidé se základním vzděláním, kteří nikdy nepracovali) volí život rodiny, závislý na sociálních dávkách.

Po roce 1989 se v České republice mladým lidem otevřely nové možnosti studia, cestování a mnohdy jejich výdělky (zvláště pokud ovládali cizí jazyky, dokázali dobře pracovat s počítači, začali brzy podnikat) byly i několikanásobně vyšší než výdělky jejich rodičů. Takto ekonomicky zdatný svobodný člověk chce ovšem uzavřít sňatek s někým minimálně na stejné úrovni, aby se o svůj příjem nemusel dělit. Vysoký příjem se takto může stát překážkou vstupu do manželství. (Fialová, Horská, 1996)

V posledních výzkumech se ukazuje až několikaletý interval mezi dokončením vzdělání, zahájením výdělečné činnosti a vstupem do manželství. Tyto důležité mezníky začátku dospělosti jsou časově více rozprostřené a nenavazují bezprostředně jeden na druhý, jak to bývalo obvyklé. Hovoří se o rozrůzněnosti, či de-standardizaci životní dráhy. O nové životní fázi (mládež s dokončeným vzděláním, ač ekonomicky soběstačná, odkládá manželství a rodičovství), se hovoří jako o post-adolescenci, jinde označované jako mladá dospělost nebo vynořující se dospělost. (Hasmanová Marvánková, 2012)

Současný mladý jedinec, který si delší dobu zvykne na své samostatné bydlení, většinou sice plánuje v pozdější době partnerský vztah, dokonce řeší i prožívání samoty celou řadou zástupných činností a aktivit (uměleckou tvorbou, četbou, popíjením s přáteli), ale stále partnerské soužití oddaluje. Je to způsobeno ambiciózními nároky na případného partnera, kdy nechce slevovat ze svých představ, dělat kompromisy. Jak ubíhají léta, ztrácí se jakási schopnost "romantické zamilovanosti" a postupně i schopnost přizpůsobit se jinému člověku. I když zejména ženy začnou uvažovat, že změní svůj status "mladické svobody", ztrácí svým otálením schopnost partnerského soužití. Je otázkou, jestli se jedná pouze o prodloužení etapy adolescence jako životní fáze předcházející nalezení trvalého vztahu, nebo se jedná o nový životní způsob, alternativu k tradičním vztahům. Faktem je, že proces individualizace je pevnou součástí restrukturalizace ekonomických a společenských struktur. (Tomášek, 2006)

2 SOUČASNÁ SPOLEČNOST A RODINA

2.1 Vývoj demografického chování obyvatelstva

Z nejstarších dob v Čechách a na Moravě nejsou žádné záznamy o složení obyvatelstva. Velmi dlouho neexistovala žádná evidence nemajetných nejchudších vrstev. Kolem roku 1300 se Evropa zalidnila, mnoho obyvatel žilo ve městech, všechna území byla osídlena. Existuje oprávněný předpoklad, že v pozdním středověku vedla obecná nejistota k odkládání sňatků a mnozí lidé vůbec nevstupovali do manželství. Populační růst se zastavil a po určité době klesal. Ve 14. a 15. století byly Čechy i Morava zasaženy řadou válek. Po celý středověk čas od času naše země postihly hladomory, kdy lidé umírali na nemoci, zejména morové pandemie. V šestnáctém století bylo příznivé populační klima, počet obyvatel trvale rostl. Zvýšila se sňatečnost a poté i porodnost. Na přelomu 16. a 17. století začal nárůst obyvatelstva stagnovat a následoval hluboký úbytek, který vyvrcholil na konci třicetileté války. České země byly zpustošeny, mnoho obyvatel emigrovalo, mnozí byli vyvražděni. Po roce 1648 se populační vzestup obnovil. Až do poloviny 18. století následoval trvalý přírůstek obyvatelstva, takže se za 100 let počet obyvatel téměř zdvojnásobil. Plodnost žen byla v té době velmi vysoká, neboť lidé v manželství nebránili početí. V 18. století se populační růst zpomalil v důsledku sociální diferenciacie obyvatelstva. Vrchnost začala bránit sňatkům venkovské chudiny. (Fialová, Horská, 1996)

Průměrný roční přírůstek na tisíc obyvatel v 18. i 19. století dosahoval 6,5 promile a to i přes vysoké vystěhovalectví. Populace byla velmi mladá. Podíl dětí a mládeže do 20 let činil 45% podíl v populaci. Osob starších 50 let byla jen asi desetina. Na konci 19. století se začala snižovat plodnost a podíl dětí klesal. V roce 1910 byl průměrný věk u mužů cca 38 let a u žen 39 let. Věková skladba obyvatel v roce 1910 byla naposledy jako pyramida - tedy typická pro země s extenzivní reprodukcí. Začalo se rodit méně dětí a také již nerodily ženy ve vyšším věku. Trvale svobodných zůstávalo asi 5 % mužů a o něco více žen. Státní zaměstnanci, například učitelé, finanční stráž, četníci a vojáci se nemohli ženit, dokud nedosáhli určitého služebního postavení. Ženy v některých povoláních se nesměly vdávat. Zejména však v 19. století ovlivňovala sňatečnost ekonomika a zhoršující se sociální podmínky. Lidé začali sňatky odkládat na pozdější dobu. Zejména ve městech, ale i v neúrodných oblastech se zvyšoval podíl neprovdaných žen, takže ve druhé polovině 19. století zůstávalo trvale svobodných zpravidla 10 %, ale místy i 20 % žen. Podíl

svobodných mužů se také zvyšoval. V roce 1857 dosáhl maxima průměrný sňatkový věk na 32,4 roku u mužů a 27, 5 roku u žen. Celkově se rodilo méně dětí, ale zvýšil se počet dětí narozených mimo manželství, který od té doby byl vždy nad 10 % z celkového počtu. (Fialová, Horská, 1996)

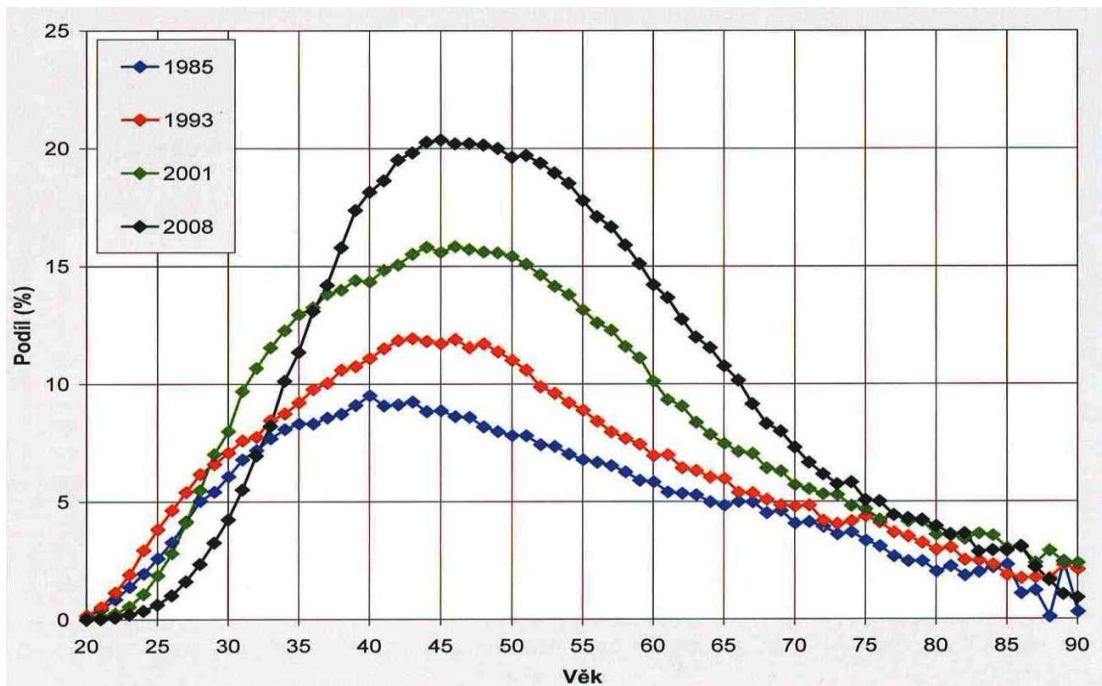
V průběhu první světové války se snížila sňatečnost a porodnost a došlo ke vzestupu úmrtnosti. Období mezi dvěma světovými válkami lze považovat až do začátku světové hospodářské krize za velmi ekonomicky příznivé. Hodnota úhrnné plodnosti se na počátku 30. let přiblížila hranici prosté reprodukce (2,1 živě narozených dětí na 1 ženu). Střední délka života při narození přesáhla 55 let u mužů a 60 let u žen. Stále vysoká však byla kojenecká úmrtnost. (Burcin, Fialová, Rychtaříková, 2010)

Po rozpadu Československa v roce 1939 došlo k prudkému vzestupu sňatečnosti. Byly uzavírány sňatky odkládané za krize. Mnoho žen se snažilo ihned po sňatku otěhotnět a tím zabránit "totálnímu nasazení". V dalších letech se porodnost opět snížila. Po roce 1948 následovala vlna politické emigrace a po roce 1968 druhá vlna, po vstupu armád Varšavského paktu. Odcházeli především mladí a vzdělaní lidé.

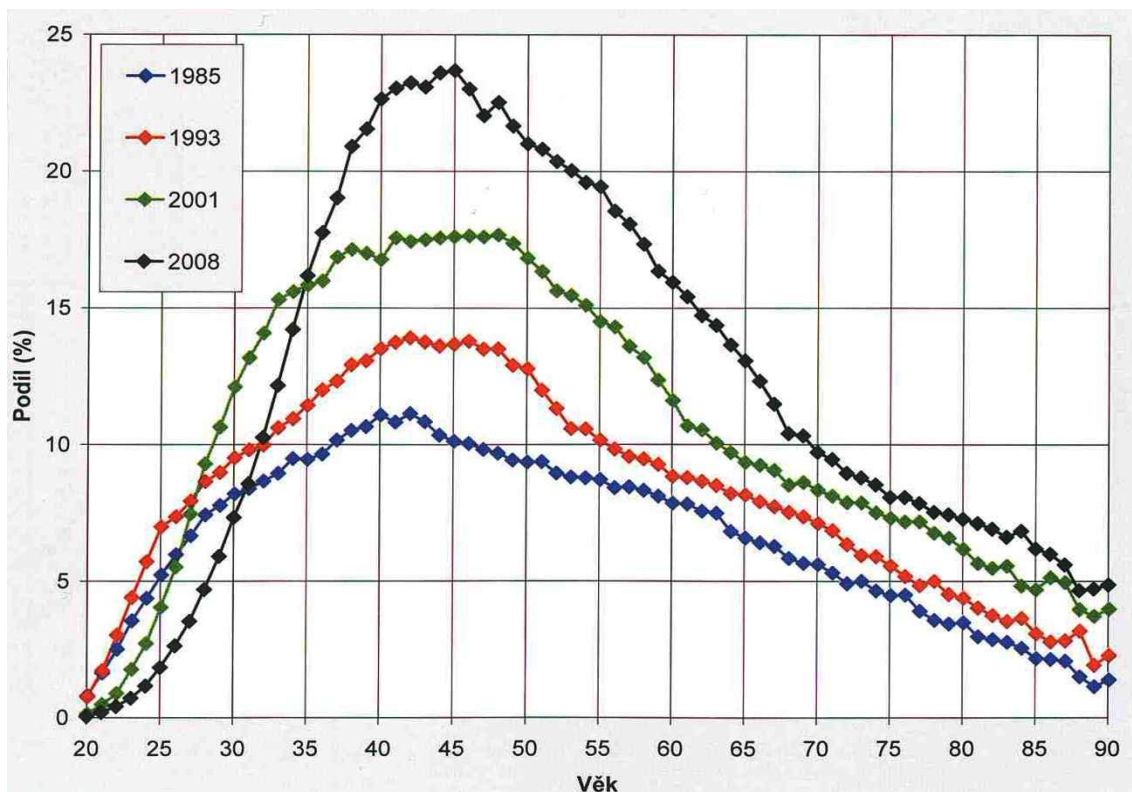
V šedesátých letech se celková demografická situace, a zejména vývoj plodnosti začal přibližovat k dalším socialistickým zemím, které měly stejně specifické populační klima. Na konci padesátých let byl v řadě těchto zemí přijat zákon o umělém přerušení těhotenství i z jiných než zdravotních důvodů. Tím se značně zredukovaly počty dětí třetího a dalšího pořadí, protože o umělé přerušení žádaly zejména vdané ženy se dvěma dětmi. Ekonomika zaostávala, byl nedostatek bytů a nízká nabídka služeb, přičemž ženy byly vysoce ekonomicky aktivní. V tomto prostředí se plodnost rychle snižovala. (Burcin, Fialová, Rychtaříková, 2010)

Významně klesla úmrtnost dětí. V 60. letech se také zvyšovaly počty domácností jednotlivců. V sedmdesátých letech díky populačním opatřením vzrostla porodnost. Průměrný sňatkový věk se snížil, důsledkem nízké úrovně antikoncepce byla častá nechtěná těhotenství. Před dosažením plnoletosti se vdávalo 11 - 13 % žen. Trvale svobodnými zůstávalo pouze 4 - 5 % mužů a 2 - 3 % žen. Rozvodem končila zpočátku necelá pětina, na konci 60. let již čtvrtina manželství. S rozpadem rodin se nadále snižovala reprodukce. (Fialová, Horská, 1996)

Následující obrázky znázorňují věkové složení - podíl rozvedených mužů a žen - srovnání roků 1985, 1993, 2001 a 2008. (Burcin, Fialová, Rychtaříková a kol., 2010)



Obrázek 1. Vývoj zastoupení rozvedených mužů podle věku 1985 - 2008 (v %)



Obrázek 2. Vývoj zastoupení rozvedených žen podle věku 1985 - 2008 (v %)

V 70. a 80. letech minulého století se proměnil vztah mezi pohlavími a uvolnily se společenské normy týkající se předmanželských sexuálních styků. Došlo ke zkrácení intervalu mezi dosažením pohlavní zralosti a začátku sexuální aktivity. Ještě v 80. letech byla intenzita sňatečnosti vysoká. Přispělo k ní zavedení výhodných novomanželských půjček. Průměrný věk rodičích žen zůstal stále nízký, koncem 80. let byl při narození prvního dítěte 22,5 roku. Časté byly sňatky vyvolané těhotenstvím, kde pak poměrně rychle následovalo i druhé dítě. Rozvodovost stále stoupala. V roce 1990 přesáhlo procento rozvádějících se manželství dokonce 38 %. Procento nemanželských dětí se zvýšilo postupně až na 8 %. Koncem 80. let začalo poprvé obyvatelstva ubývat. (Fialová, Horská, 1996)

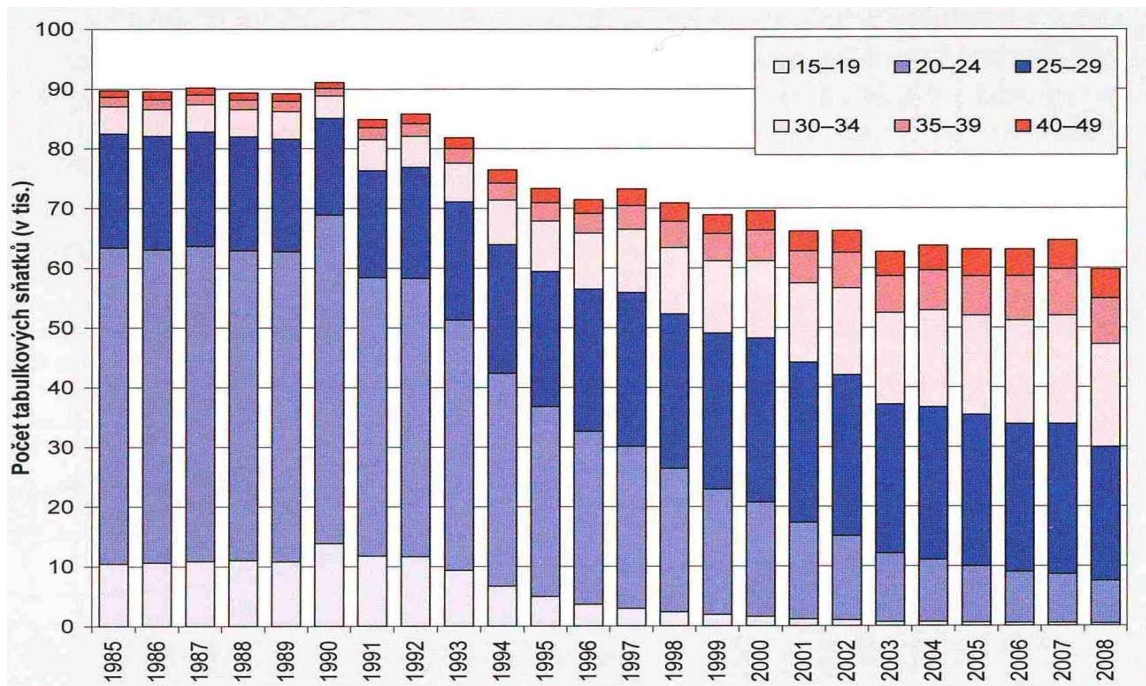
Po roce 1989 v ČR významně narůstala sociální stratifikace manželského chování. Nejméně vzdělaní lidé se od manželství odklonili nejdříve a nejvýraznějším způsobem. Mají totiž v průměru nejnižší příjmy, jsou nejvíce ohroženi nezaměstnaností a chudobou, mají problém opatřit si byt. Manželství se stalo pro takové jedince nedostupné. (Hasmanová, Marhánková, Kreidl, 2012)

Výrazně poklesla sňatečnost a přibylo mladých dvojic v nesezdaném soužití. Podobně jako u mladých lidí se snížila intenzita sňatečnosti rozvedených mužů i žen. Mnohem významnější změnou byl výrazný pokles porodnosti. V roce 1994 došlo poprvé od roku 1918 k úbytku obyvatelstva, a to i přes znatelný pokles úmrtnosti. Z prognózy je zřejmé, že Česká republika již nikdy nedosáhne předválečného počtu obyvatelstva (10,9 milionu). (Fialová, Horská, 1996)

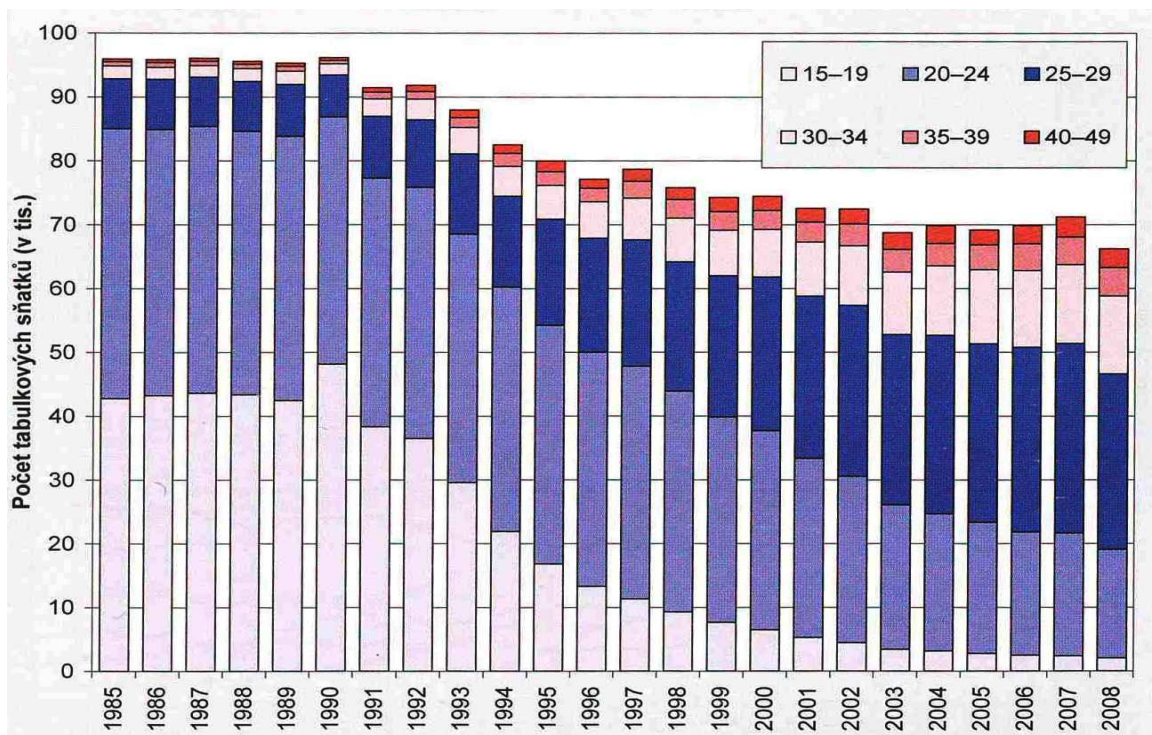
„Jestliže z narozených do roku 1970 bylo ve 20 letech ženatých nejméně 15 % mužů a téměř 60 % žen vdaných, v generaci narozené v roce 1979 šlo už jen o 4 % mužů a 13 % žen. Z mladých lidí narozených v roce 1984 se do 20 let oženilo jen 0,7 % mužů a 6 % žen. A zatím se nezdá, že by se ve vyšším věku nízká úroveň sňatečnosti kompenzovala: celkové podíly osob vstupujících do manželství do určitého věku se rok od roku snižují. To je velmi důležité i pro úroveň reprodukce, neboť je to stále manželská plodnost, která je pro úroveň porodnosti rozhodující.“ (Burcin, Fialová, Rychtaříková a kol, 2010, s. 136)

Na následujících obrázcích je zřetelný pokles sňatečnosti u všech věkových kategorií. Zároveň je vidět posun sňatků do pozdějšího věku snoubenců.

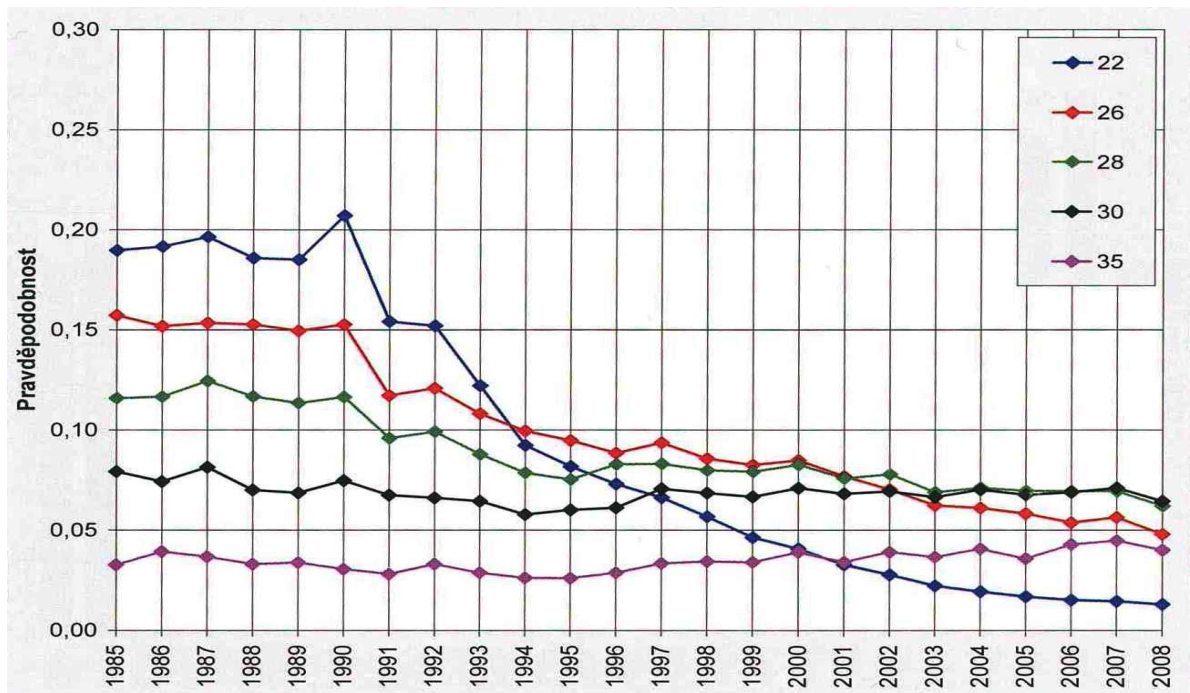
Obrázek 3. Rozložení tabulkových počtů sňatků podle věku, muži 1985 - 2008



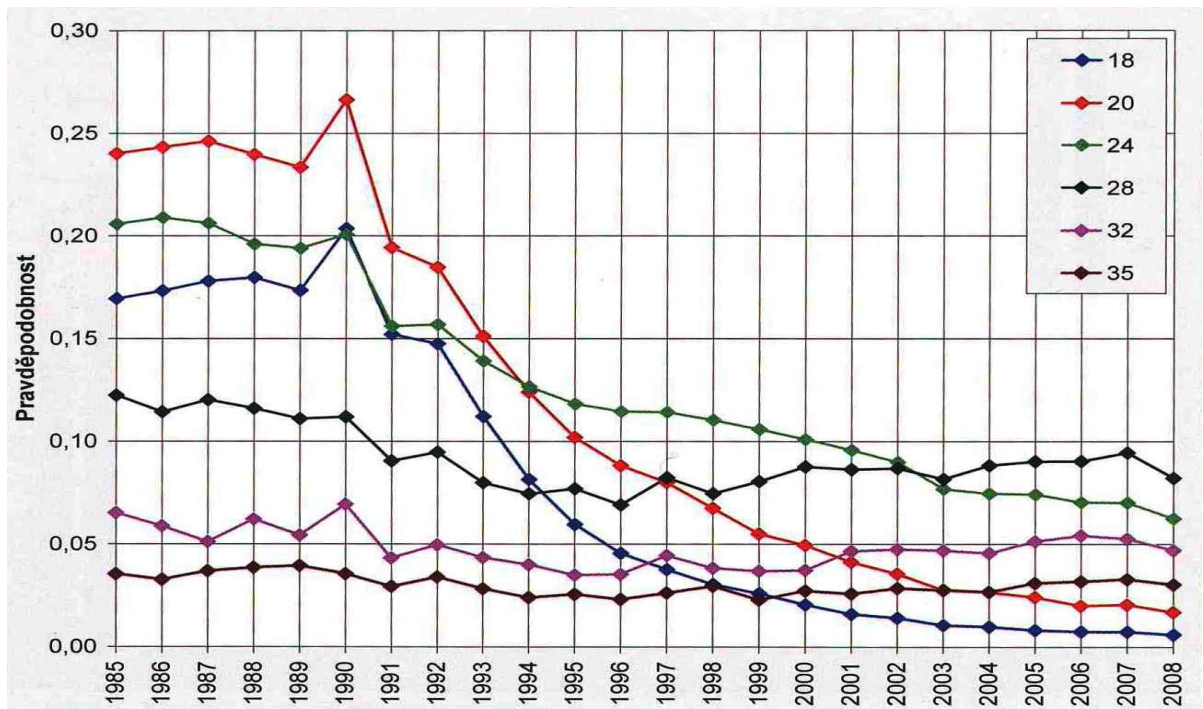
Obrázek 4. Rozložení tabulkových počtů sňatků podle věku, ženy 1985 - 2008



(Burcin, Fialová, Rychtaříková a kol., 2010)



Obrázek 5. Vývoj pravděpodobnosti uzavření sňatku svobodným mužem podle věku, 1985 - 2008



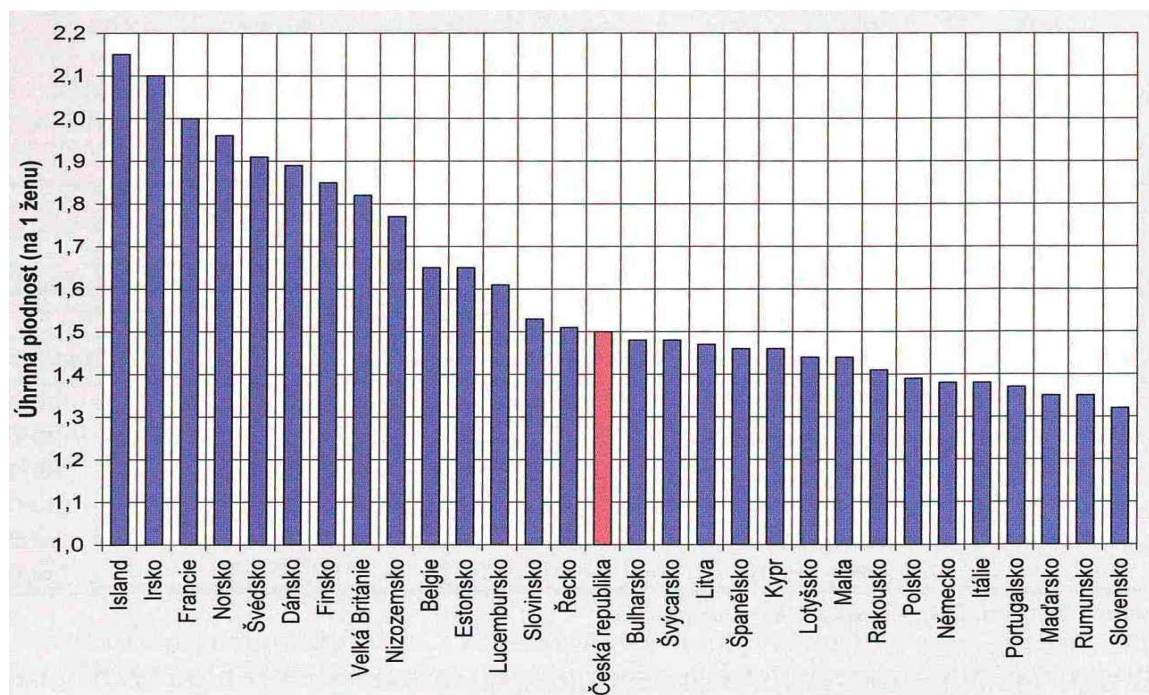
Obrázek 6. Vývoj pravděpodobnosti uzavření sňatku svobodnou ženou podle věku, 1985 - 2008

(Burcin, Fialová, Rychtaříková a kol., 2010)

Ženy nejmladší generace rodí děti ve vyšším věku než generace jejich matek a větší počet z nich zůstává bez dětí. Vzhledem k tomu, že v řadě evropských zemí bezdětnost přesahuje 20 %, vývoj naznačuje, že i česká společnost vezme za svůj tento model. (Hamplová, Rychtaříková, Pikálková, 2003)

Poslední výzkumy prokazují, že vyšší počty mladých žen s vysokoškolským vzděláním se rozhodují pro život bez dětí. Jedinci s nejnižším vzděláním nevstupují na legální trh práce a muži z této kategorie častěji nevstupují do manželství. Partnerský život se přesunuje z instituce manželství do nesezdaného soužití. K tomu přispěly i procesy individualizace a globalizace. Lidé se ve svém soukromém životě odklání čím dál častěji od tradic a upřednostňují spíše oboustranně nezávazné, náhodné vztahy, směřované spíše k uspokojení vlastních potřeb. (Hasmanová Marhánková, Kreidl, 2012)

Populační prognózy České republiky na období do roku 2020 - 2030 ukazují, že hlavním rysem vývoje obyvatelstva bude jeho stárnutí. Bude ubývat rodin s dětmi a naopak bude rychle narůstat počet rodin již bez dětí a starších domácností jednotlivců - seniorů. Jisté je, že česká společnost se bude stále více diferencovat a že vzniknou větší mezigenerační rozdíly v životním stylu. (Kučera, 2000)



Obrázek 7. Úroveň plodnosti v České republice ve srovnání s vybranými evropskými zeměmi, 2008 (Burcin, Fialová, Rychtaříková a kol., 2010)

2.2 Konzumní společnost

Překotný vývoj trhu v polovině minulého století způsobil určité změny ve vývoji společností vyspělého světa. Vznikla tzv. konzumní společnost. *"Jejími hlavními, avšak do značné míry těžko rozeznatelnými znaky jsou nestřídmost, nesoběstačnost a neustále rostoucí spotřeba, které jsou navíc doprovázeny i bezohledným a bezhlavým zadlužováním budoucích generací, a to pro zvýšení komfortu generací stávajících"*, říká Sekot. (Sekot, 2014, s. 68) Tato společnost posunula s pomocí reklamní manipulace svět hodnot směrem k hodnotám materiálním. Tržní společnost nevede občany ke spokojenosti a vnitřní vyrovnanosti, ale naopak. Za nejdůležitější motor kapitalistické ekonomiky je považována stálá nespokojenost mas, které touží po materiálním přilepšení, ba blahobytu. Reklamní společnosti navigují spotřebitelský zájem k nákupu věcí, které lidé většinou nepotřebují, a dokonce se kvůli nim zadlužují. (Sekot, 2014)

Při pohledu na životní dráhy jedinců ve společnosti (Mayer 2004, in Hasmanová Marvánková, 2012) lze rozlišit několik typů. V předindustriálním období byla centrem společnosti rodina, životní dráha jedince se dala těžko předpovědět s ohledem na velké riziko úmrtí v důsledku nemocí, přírodních katastrof a válek. V raném období industrializace bylo mnoho životních drah určeno tzv. kruhem chudoby průmyslových dělníků. V pozdně industriální společnosti se životní dráhy v důsledku rozvoje průmyslu a sociálního státu standardizovaly, staly se lineárními. Jedinci se pohybovali v jasně oddělených etapách života, které probíhaly u většiny lidí stejně. Instituce moderní společnosti - školy, byrokratické instituce, pracovní organizace, dále rozšířily standardizaci života jednotlivců. Ve společnosti byla nastavena jasná pravidla (návod k životu) pro každého jedince. Dnes výrazně ovlivňuje životní dráhy trh práce a s ním spojené procesy globalizace (klesá jistota a stabilita zaměstnání). Zejména mládež a mladí dospělí mají díky nedostatku pracovních zkušeností horší pozice při hledání stabilního a dlouhodobého zaměstnání. Toto ovlivňuje jejich rozhodování o zakládání rodin, proto mnozí zůstávají u rodičů. Z ekonomických důvodů jsou mladí lidé nuceni odkládat studium nebo je kombinují se zaměstnáním. Lidé ve středním věku místo zakládání rodin začínají podnikat nebo mají souběžně dvě povolání, aby stabilizovali své příjmy a upevnili pozici v zaměstnání. Výzkumy prokazují, že v současných rozvinutých společnostech

se o standardizovaných životních drahách již nedá mluvit. (Kohli, 2007, in Hasmanová Marvánková, 2012)

Také do současných českých výzkumů se promítají významné negativní ekonomické faktory: finanční nedostupnost bytů pro mladé manžele, vzestup životních nákladů po narození dítěte a rostoucí nezaměstnanost. (Kučera, in 2000)

Podle Baumana (2002) je výrazným rysem postmoderního světa epizodičnost a nekonekventnost. Práce už není na celý život a jen zřídka bývá dlouhodobá. Pro životní úspěch jsou důležité jiné vlastnosti nežli dříve. Ne sledování jednou vybraného cíle, fixní specializace, rozšiřování jedné určité kvalifikace, ale spíše pružná adaptace, schopnost rychle se učit a naopak zapomínat to, co se přežilo. Nejlépe jsou na tom jedinci nesvázaní úzkou specializací, kteří se umí dokonale "převtělovat" a mít co nejméně definovanou identitu. Totéž platí i v oblasti mezilidských vztahů, které nejsou navazovány s představou trvání, naopak se předem počítá s jejich dočasností. Svazky, jež nelze zrušit poté, když se vytratily motivy jejich uzavření, se jeví v postmoderní době jako nesmyslné. (Bauman, 2002)

"Problém, před nímž stojí konkrétní člověk pozdně moderní doby, spočívá tedy v tom, jak najít ve společnosti, která je stále složitější, stále diferencovanější a stále fragmentarizovanější, smysl. Člověk doby premoderní a raně novověké asi o smyslu příliš nepřemýšlel, byl prostě dán - byl dán tradicí, aktivitami, jež byly denně vykonávány bez perspektivy zásadní změny, samozřejmě také vírou a přesvědčením třeba o tom, že svět je slzavým údolím..." „Jeden moudrý teolog zformuloval tázání moderního člověka do protiotázky - a odkud víte, že smyslem pobývání člověka na světě je to, aby žil v blahobytu?“ (Petrušek, 2007, s. 100)

V 60. a 70. letech hnutí hippies revoltovalo proti tehdejší konvenční společnosti, ve které lidé platili za úspěch v životě konformismem, uniformizací a rezignací na mnohé tužby. Snažilo se ukázat, jak ubohý a nesmyslný je život těchto "úspěšných", a že lidé k životu nepotřebují tak mnoho. Toto hnutí chtělo vytvořit nehierarchický svět společenství, autentičnosti a života bez závazků. Po politické porážce "kontrakultury" došlo v evropské kultuře ke zvratu. Místo toho, aby se novou ideou stal postmaterialismus, protest se přenesl do sféry konzumu. Vznikla nová ekonomika (ekonomika "martnotratnosti") a nová střední třída. Objevuje se masová produkce a masová spotřeba, která šíří "osvobozený" životní styl. "Nová střední třída" se osvobodila nejen od střídmosti a zdrženlivosti ve spotřebě,

ale i od konvencí a represivní morálky staré buržoazie. Tento životní styl se stal paradigmatem pro současnou kulturu individualismu. (Jacyno, 2012)

V konzumní společnosti mají peníze pro většinu lidí větší význam než v minulosti. Lidé si spojují peníze nejen s kariérním růstem, ale i osobním rozvojem a jistotou, což jsou pro ně velmi důležité hodnoty. Kategorie materiální hodnoty však nezahrnuje pouze finanční prostředky a majetek, ale také hodnotu vlastního těla, jeho kvality a kompetence. (Vágnerová, 2010) Stačí si připomenout zástupy dívek, které touží být modelkami.

"V procesu balancování rodiny a zaměstnání v současnosti přetrvává a spíše se upevňuje model dočasně, ovšem na delší dobu přerušované kariéry žen, zatímco pracovní kariéra mužů zůstává rodinným životem v podstatě nedotčena. Znamená to, že ženy velice často přerušují zaměstnání na dobu nejčastěji do věku tří let, někdy i čtyř let mladšího dítěte, ale vracejí se pak do zaměstnání převážně při plném pracovním úvazku. Tento model fungoval při garanci zaměstnání v minulosti za reálného socialismu docela dobře - v podmínkách tržní ekonomiky však přináší automaticky značnou nevýhodu v přístupu k zaměstnání, platovým podmínkám a kariéře. Nevýhoda se projevuje vyšší nezaměstnaností spíše u žen se střední úrovní vzdělání, zatímco u vysokošolaček se projevuje spíše v nižším mzdovém ohodnocení - aby svou nevýhodu snížily, přijímají totiž vysokošolačky i méně placené práce či práce pod úrovní kvalifikace." (Sirovátka et al., 2006, s. 277)

Současní zaměstnavatelé kladou důraz na profesionalitu, vzdělání, vysoké pracovní nasazení a zejména flexibilitu, tj. schopnost zaměstnance všestranně se přizpůsobit potřebám firmy. Přitom je velká nejistota práce, firmy zanikají, stěhují se, ruší pobočky. Lidé jsou nuceni mnohem častěji měnit své pracovní pozice, musí se neustále učit, rekvalifikovat. Single jedinec je pro zaměstnavatele mnohem přitažlivější, nežli člověk s rodinou (nejhůře jsou na tom ženy - samoživitelky s malými dětmi).

V poslední době se ozývají hlasy, poukazující na vzrůstající napětí mezi singles a jejich vrstevníky pečujícími o děti. Singles mají více možností věnovat se sobě, ale také prosazovat ve společnosti změny, které jim vyhovují. Rozpory se objevují zejména mezi bezdětnými ženami a matkami. Možný (2006) upozorňuje na to, že již dávno neplatí fenomén diskriminace žen na pracovním trhu, protože bezdětné ženy velmi dobře konkurují mužům na trhu práce a nepotřebují žádné zvláštní ohledy, ale reálně existuje diskriminace matek. (Možný, 2006)

2.3 Gender - mužská a ženská role

Do poloviny 20. století převládala představa, že rozdíly (zejména psychické) mezi muži a ženami jsou určovány tělesností - genetickou výbavou a hormonálními vlivy. Pozdější výzkumy sexuologů, psychologů, neurologů a jiných odborníků poukázaly na to, že biologické vlivy na výslednou ženskou a mužskou identitu jsou relativní. Vývoj společnosti od 60. let minulého století, včetně feministického hnutí, vedl k názoru, že téměř výlučný vliv zde mají kulturní a psychosociální faktory. Na konci století s rozvojem genetiky a sexuologie se opět ozývají názory, že lidé jsou víceméně obětí svého biologického určení. Byly zjištěny některé obecné rozdílnosti mezi pohlavími. Je to větší agresivita a lepší prostorová orientace u chlapců, a to, že mají vyšší sklon k nevybíravému sexuálnímu chování. Pro dívky je typické prosociální a demokratické chování. Mají lepší verbální schopnost, zejména tzv. řečovou plynulost. Mužský hormon testosteron zvyšuje agresivitu (připravenost k boji), naproti tomu ženský hormon estrogen spolu s progesteronem spíše uklidňuje, zvyšuje schopnost starat se o potomstvo. Ve vývoji ženství a mužství se jedná o vzájemně mezi sebou interagující faktory, které formují jedince jako muže či ženu. Hormony ovlivňují mozek ještě nenarozeného dítěte a okolo 18. měsíce života si dítě začne uvědomovat své pohlaví a vybírá si z prostředí podněty, které jeho mužskou nebo ženskou identitu potvrzují. K tomu samozřejmě přispívá sociokulturní vliv. (Poněšický, 2004)

Muži i ženy jsou fyzicky schopni vykonávat většinu zaměstnání bez ohledu na pohlaví, jsou však povolání typické ženská a typicky mužská. Od mužů se všeobecně očekává odolnost, nebojácnost, rozhodnost a emoční zdrženlivost. Srovnatelné výzkumy však naznačují, že tomuto ideálu se v naší kultuře přibližuje pouze 5 - 10 % mužské populace. Naopak žena by podle tradic měla zosobňovat jemnost, citlivost, toleranci a emoční labilitu. V dávné minulosti byla vysoce respektována role matky. Později však ženám byla přisouzena spíše podřadná role. Například ještě na počátku minulého století bylo ženám bráněno ve vyšším vzdělání. Bylo společensky nepatřičné, aby žena byla vzdělanější nebo chytřejší nežli muž. (Sekot, 2014)

Mezi genderové rozdíly patří například to, že zdravotní stav svobodných mužů je spíše horší než u ženatých, zatímco u žen je tomu naopak. Svobodné ženy zase častěji, nežli vdané čelí v pozdějším věku ekonomickým problémům a nejistotě, zatímco svobodní muži častěji trpí slabší sociální oporou a nedostatkem sociálních vztahů než muži ženatí.

Svobodní muži více trpí depresemi než svobodné ženy, což se zdůvodňuje větší schopností udržovat vztahy s rodinou, sourozenci a přáteli. Genderové rozdíly zřetelně vystupují také v ekonomickém a společenském statusu. Svobodné ženy jsou většinou vzdělané s povoláním vyššího společenského významu, zatímco svobodní muži se spíše pohybují ve spodní části společnosti a je pro ně složité najít sobě rovnou partnerku. (Uhdeová, 2003) S tím souhlasí i Radimská a Tomášek (2003): *"Vzhledem k tomu, že v celkové populaci dlouhodobě nezaměstnanost žen převyšuje nezaměstnanost mužů, tento fakt naznačuje platnost hypotézy, podle které single ženy disponují vyšším vzdělanostním kapitálem a kvalifikací než single muži. Tím, že zůstávají samy, se pravděpodobně vyhýbají nutnosti sladovat rodinu a kariéru."* (Radimská, Tomášek, 2003)

Současné ženy jsou na rozdíl od tradičního pojetí více dominantní, samostatnější a nezávislejší. Zvýšila se totiž jejich prestiž a mohou získat lepší sociální pozici. Z psychosociálního hlediska se jedná o symetrizaci mužské a ženské role (emancipaci). Ženy získaly vyšší společenskou prestiž. Nejasné vymezení rolí komplikuje vztahy mužů i žen, každý má poněkud odlišná očekávání a je těžké je splnit, protože se jednoznačně neví, co se od mužů nebo žen chce. Je to také jeden z důvodů vysoké rozvodovosti v České republice z důvodu rozdílnosti povah. Za bývalého režimu ženy sice pracovaly v zaměstnání, poté ale doma zajišťovaly tzv. "druhou směnu" - tzv. *gender kontrakt*. Jen muži měli dobré možnosti kariéry. Feministické hnutí bylo značně diskreditováno a ani v nových podmínkách nedokázalo změnit změnu politiky v institucích, které by mohly tento stav ovlivnit. Naopak došlo k téměř stoprocentnímu přesunu péče o děti do tří let do rodin, což česká populace přijala, neboť v jeslích bývaly děti často nemocné. Tím se nás zafixoval model přerušované pracovní kariéry u žen, který automaticky znamená znevýhodnění. Proto mnohé ženy volí jako lepší strategii maximálně jedno, nebo raději žádné děti. Tuto strategii volí zejména vysokoškolsky vzdělané ženy. (Sirovátka, 2006)

"Nejednoznačnost vymezení je typická i pro mateřskou a otcovskou roli. Matky vyžadují, aby otec plnil své povinnosti, tj. aby se svým chováním přibližoval jasně stanovené náplni mateřské role, ale zároveň mu odmítají přiznat i příslušné pravomoci. Matka nepochybuje o tom, že ve vztahu k dětem má právo rozhodovat především ona. To znamená, že takto vymezená otcovská role je méně významnou a podřízenou rolí, s nižším sociálním statutem (nejen v rodině, ale i v široké společnosti). Mateřská role zahrnuje více povinností a zodpovědnosti, ale zároveň má i větší privilegia a vysoký sociální status. Takové vymezení se projevuje samozřejmostí požadavku mít děti ve své péči i po případném

rozpadu manželského vztahu. Za těchto okolností žena přijímá riziko přetížení mnoha povinnostmi, zatímco muž je vystaven riziku osamocení a ztráty mnoha rolí, i veškerých vazeb k bývalé rodině. V takové situaci se projevují důsledky proměny mužské a ženské role spíše negativně." (Vágnerová, 2000, s. 315)

Feministická hnutí ve světě mají různá zaměření a jejich úspěšnost se liší podle konkrétní země. Ve Spojených státech dosáhlo i určitých extrémů, jako je známý a nadužívaný "sexual harassment". Naopak v zemích Blízkého východu jsou ženy podrobeny obecně dominantním mužům. Žijí spíše jako jejich otrokyně, nežli partnerky. I v rámci vyspělých zemí je marginální zastoupení žen v nejvyšších politických funkcích nebo na úrovni vrcholového managementu. Běžně se to zdůvodňuje odlišností v životních hodnotách a směřování ženy - matky, spíše jako ochránkyň rodinného krbu. (Sekot, 2014)

V Evropě přibývá žen, které žijí bez partnera. Podle průzkumu z roku 2005 celých 56 % svobodných Britek bylo se svým životem spokojeno a vůbec netoužily po sňatku. V Německu zase průzkum z r. 2004 ukázal, že svobodné Němky si nejvíce cení pocitu, že si mohou dělat, co chtějí, mají více času pro sebe (69 %), nemusejí se ohlížet na rodinu a mohou si samostatně rozhodovat o své dovolené (58%). Přes 48 % žen je spokojeno, že jim doma nikdo nedělá nepořádek. (Kaiserová, 2005)

Genderové rozdíly jsou patrné i v tom, jak veřejnost hodnotí jedince, žijící o samotě. Britky například upozorňují, že zatímco u mužů se počítá s tím, že se pro singlovství svobodně rozhodli, u žen se všeobecně předpokládá, že žijí single jen proto, že nebyly schopny najít si adekvátního partnera. Mnohde jsou ženy za své osamostatňování kritizovány. Například francouzský sociolog J. C. Kaufmann je viní z toho, že ničí rodinu jako základní jednotku společnosti a tím ohrožují celý nynější sociální systém. (Kaiserová, 2005)

V České republice existují zásadní rozdíly mezi muži a ženami žijícími single. Počet mladých single mužů vysoce převyšuje počet stejně starých single žen. Je to dáno věkovým rozdílem mužů a žen a také tím, že se české ženy častěji než muži vdávají do zahraničí. Po třicítce se počet single žen rapidně snižuje (rozhodnou tzv. biologické hodiny). Mezi samostatně žijícími muži je proti ženám velký podíl nezaměstnaných. (Radimská, Tomášek, 2003)

2.4. Opouštění domácnosti rodičů

Podle Hoffmana probíhá osamostatňování od rodičů ve čtyřech dimenzích:

- a) *emocionální nezávislost*, tj. osvobození se od potřeby emoční podpory a souhlasu rodičů,
- b) *funkční nezávislost*, tj. osvobození se od potřeby fyzické i ekonomické účasti ze strany rodičů,
- c) *postojová nezávislost*, znamená nezávislost (odlišnost) postojů, hodnot a přesvědčení rodičů a jedince,
- d) separace ve smyslu *konfliktové nezávislosti*, absence pocitů viny a hněvu na obou stranách (významně souvisí s nezávislostí emoční). (Hoffman, 1984)

Říčan chápe proces separace od rodičů v období přechodu do dospělosti jako dlouhodobý proces a přirovnává jej k rozchodu dlouholetých milenců, z nichž jeden citově ochladl. Aby byl mladý dospělý připraven a volný pro zralou lásku, musí vztahy k rodičům opravdu ochladnout a uvolnit se. Jedinec musí opustit bezpečí domova a vydat se na nejistou vlastní cestu. Pro obě strany je to bolestné, ale nezbytné. (Říčan, 2004)

Odstěhování od rodičů nabízí mladému jedinci šanci vymanit se z každodenního přímého vlivu (ale i péče) rodičů a uspořádat si domácnost podle svých představ. Na druhé straně musí samostatně zabezpečovat provoz své nové domácnosti, rozhodovat se v nových situacích a plnit mnoho nových povinností. To vyžaduje mnohem více zodpovědnosti, soběstačnosti a odolnosti. Úspěšné zvládnutí samostatného bydlení výrazně přispívá k pocitu vlastní samostatnosti, nezávislosti a svobody. Zvládnutí emocí (lítost, strach, pocit opuštěnosti), ale i ostatních problémů souvisejících s odloučením od rodiny se v případě jedinců s pevným a bezpečným vztahem s rodiči a s pocitem jejich podpory ukázalo jako snadnější a subjektivně bylo hodnoceno jako úspěšnější. Postupně se mění vztah mladých dospělých s rodiči. Mladý člověk je nejprve zaměřen sám na sebe, ale postupně, čím větší je jeho autonomie, začíná chápat své rodiče jako osobnosti, kteří mají mnohé kvality a přednosti, nejen chyby. Vnímání dětí rodiči je také jiné a mění se i způsob, jak se k nim vztahují. Vytrácí se dosavadní pečovatelská a vychovatelská funkce a začínají se dívat na své děti jako na samostatné a zodpovědné osobnosti. Dochází k přibližování se k rovnocennému vztahu a vzniká nová podoba intimity, podobná úrovni intimity přátelského vztahu. Není to však samozřejmostí, protože někteří rodiče neumí přijmout

dospělost svých dětí a ztrátu svého vlivu na ně. Někteří mladí jedinci zase mohou odmítat některé aspekty samostatnosti a zodpovědnosti, následkem čehož je rodiče nadále budou vnímat jako nedospělé. (Arnett, 2004)

Zvláště v posledních letech mnoho mladých dospělých setrvává v domácnosti rodičů pouze z toho důvodu, že zde mají poskytován veškerý komfort a zázemí. Nejedná se jen o vysokoškolské studenty, ale zejména o nezaměstnané mladé lidi. V České republice se v případě odchodu mladého jedince na vysokou školu většinou nejedná o „odchod z domova“ v pravém slova smyslu. Student sice zpravidla tráví většinu času mimo domácnost rodičů (pravidelně odjíždí z místa bydliště do místa studia a setrvává zde na kolejích či studentském privátu), ale rodičovská domácnost pro něj nadále zůstává stálým útočištěm, kde nachází veškerý servis a materiální podporu. V posledních dvaceti letech je stále častějším úkazem i v českých rodinách, že dospělé děti zůstávají bydlet u svých rodičů, v tzv. "mamahotelu". Je to ekonomicky výhodné, takový jedinec má vyšší životní standard, neboť rodiče mu i nadále poskytují emocionální podporu a všestrannou péči. Na druhé straně je takový jedinec omezován pravidly a způsobem života rodičů, takže tato situace bývá často vnímána jako spíše nevýhodná či rozporuplná. Je důležité i určité dozrání rodičů, aby za dospělé děti přestali cítit odpovědnost a neudržovali je tím v nesamostatném postavení. Někdy se stává, že dospělé děti podlehnou manipulativnímu tlaku závislých rodičů, (zejména matek samoživitelek) a pocitu viny a nemohou je opustit. (Kramulová, 2008)

"Jistou nevýhodou pro další rozvoj osobnosti mladého dospělého může být pokračující soužití s rodiči a z toho vyplývající přetrvávání větší závislosti než by bylo nutné. Tento fakt je dán jednak ekonomicky (nedostatek bytů) a jednak určitou tradicí české společnosti, která považuje za samozřejmé, že člověk žije s rodiči, dokud je svobodný (a leckdy i po uzavření manželství)." (Vágnerová, 2000, s. 302).

V dobách před rokem 1989 bylo zcela výjimečné, když mladý dospělý jedinec získal samostatné bydlení. Pokud se mladý člověk stěhoval od své původní rodiny, pak to bylo z důvodu založení vlastní nové rodiny, takže v podstatě "single" život nepoznal. Výjimkou snad byli pouze vysokoškoláci žijící na koleji, kteří uzavírali manželství v pozdějším věku a tím i obezřetněji.

3 FENOMÉN SINGLES

3.1 Pojem singles

Fenomén singles je obtížně definovatelný a zatím neexistuje přesné vymezení. Jsou to lidé, kteří nežijí v páru, ale sami, bez životního partnera. Není to kategorie zcela nová. Do 60. let minulého století do ní byly zařazovány všechny osoby, které neuzavřely sňatek. V 70. a 80. letech sem byly řazeni i lidé žijící v dlouhodobém nesezdaném soužití. Tradiční singles jsou lidé rozvedení, ovdovělí, lidé vyloučení z manželského svazku (gayové a lesbičky, členové a členky náboženských řádů, lidé zdravotně handicapovaní pro manželství (psychické nemoci apod.) U samostatně žijících žen převažují ovdovělé starší ženy, u mužů mladší svobodní a rozvedení muži. (Radimská, Tomášek, 2003)

Pojem single je anglické slovo s významem jednotlivý, svobodný, nesezdaný. Jedná se o muže nebo ženu žijící "sólo", ale nikoliv osaměle, ale proto, že se tak rozhodl. Je to jedinec, který sice může (ale nemusí) mít různě časté sexuální kontakty, ale nemá stálého partnera. Velmi si zakládá na své svobodě, nechce přijímat zodpovědnost za vztah ani za svého partnera, partnerku. Mnozí single nejsou tak vyhranění, vztah plánují v budoucnosti nebo je jejich singlovství víceméně vynucené. Dříve byl tento styl života u mladých lidí velmi řídkým jevem, protože byl považován za vrchol sobectví a zkažené morálky nebo byl příznakem nedostatečnosti.

"Jedinec, který žije sám, je definován něčím jiným než standardními mezilidskými vztahy: např. svou profesí. Chybí mu určitá složka identity, ale na druhé straně si zachovává psychickou i sociální autonomii. Takový styl života člověka ve větší míře anonymizuje a leckdy vede až k určité izolaci. Je typický pro velkoměsto, které už samo o sobě dává větší předpoklady k anonymitě. Současná společnost tento způsob života více toleruje, není již tak stigmatizující, jako byl dřív." (Vágnerová, 2000, s. 341)

Existují různé typologie singles. Většinou se jedná o dospělé osoby ve věku 25 - 40 let, které budují kariéru (často workholici), jsou ekonomicky nezávislé, soustředí se hlavně na sebe, a na případného budoucího partnera mají vysoké nároky. Mají hodně přátel a známých, se kterými tráví volný čas a vzájemně si pomáhají. Většinou mají s rodiči a sourozenci velmi dobré vztahy (náhrada partnera). Někteří zcela odmítají v budoucnu rodinu, jiní ji odkládají. (Radimská, Tomášek, 2003)

V současné době stoupá počet mladých lidí, kteří se v období přechodu do dospělosti necítí být ještě zralí na "vážený vztah". Singles patrně potřebují delší čas k nalezení své identity a nemají zvládnutý střet intimity a izolace (dle Eriksonovy teorie). Pravděpodobně se jedná o individuálně prožívanou a generovanou "prodlouženou adolescenci". Singles jedinci se vyznačují velmi heterogenními a fluidními charakteristikami. Není to skupina lidí s jednotnými homogenními rysy. (Schwartz, Scott, 2003). Viz podkapitola 3. 2., zabývající se typologií singles.

Singlovství nebývá stabilní, protože se nejčastěji jedná pouze o oddalování partnerství a sňatku, hledání "toho pravého", ideálního partnera. Věk a rostoucí nezávislost single jedinců snižuje jejich šance na sňatek, ale většina z nich časem začne žít s partnerem ať v manželství, či v nesezdaném soužití. Nové na single jedincích je to, že jejich počet rapidně vzrůstá, což zneklidňuje činitele, kteří se zabývají sociální politikou. Uvědomují si, že nárůst singles představuje nebezpečí pro sociální systémy, jelikož přináší nedostatek solidarity se zbytkem společnosti tím, že nemají děti. Na druhé straně by měl být nárůst singles podnětem k lepší prorodinné politice. (Radimská, Tomášek, 2003)

Tento fenomén dosud není ve světě ani v České republice v mnoha směrech prozkoumán, jedná se o složitou problematiku, ať už se jedná o příčiny tohoto jevu, motivace single jedinců pro tento způsob života, genderové rozdíly, souvislosti s výchovou a socializací v rodinách singles atd. Po roce 1989, kdy došlo u nás ke společenské a politické pluralizaci, dochází postupně také k pluralizaci v čistě soukromé sféře a projevuje se to rozmanitostí životních stylů. Životní styl singles je jen jednou z možných variant, a někdy také určením osudu. (Tomášek, 2006)

3.2 Typologie singles

Nejstarší typologii singles vytvořil Staples. (1981, in Tomášek, 2003) Hlavním kritériem byla míra otevřenosti vztahu nesezdané dvojice. Převážná část Staplesových singles však dnes za single jedince vůbec není považována. Mnohem aktuálnější je typologie dle Steina (1981, in Tomášek, 2003), která je sice také z roku 1981, ale dosud se rozsáhle používá. Hlavním kritériem je to, zda si singles svůj aktuální stav zvolili dobrovolně nebo ne, a délka trvání single stavu:

1. *dobrovolní dočasní (voluntary temporary singles)* – v budoucnu uvažují o sňatku, ale v současnosti mají jiné priority, partnera nehledají;
2. *dobrovolní stabilní (voluntary stable singles)* – jejich stav je dobrovolný a nechtějí jej měnit ani v budoucnu (mniši, jeptišky);
3. *nedobrovolní dočasní (involuntary temporary singles)* – jejich stav není dobrovolný, partnera aktivně hledají;
4. *nedobrovolní stabilní (involuntary stable singles)* – po sňatku touží, ale dosud nenašli „toho pravého“, inklinují k tomu, že skončí jako staří singles, kteří budou muset svou situaci akceptovat.

Marcel Tomášek (2006) rozděluje singles podle vztahů, jelikož z hloubkových rozhovorů s 38 osobami zjistil, že se za singles považují i osoby, které de facto nejsou bez vztahu s partnerem, ale mají různé alternativní vztahy, které jsou jiné, nežli tradiční formy vztahů, spojené s potřebami společnosti. Mezi alternativní formy takových vztahů patří:

1. *vztah s ženatým/vdanou partnerem/partnerkou* – principiální vyhýbání dlouhodobějším vztahům, poměrně rozsáhlá skupina;
2. *„víkendové manželství“* – může se jednat o dlouhodobější vztah, který je přizpůsoben potřebám partnerů, kdy si mohou od sebe na pár dní odpočinout;
3. *vztah na dálku a „nárazovky“* - i když jsou tyto kategorie různorodé, jedná se o vztah, kdy se partneři vidí zřídka a pouze na pár dnů;
4. *otevřený vztah* – vztah, ve kterém mají partneři současně i jiné milence/milenky;

Jsou to v podstatě vztahy, které navázaly na revoluční hnutí sexuální svobody a volné lásky z 60. a 70. let v USA. Hlavní rozvoj výzkumu tohoto polyamorního hnutí však nastal až na začátku devadesátých let. Otevřený vztah (polyamorie) se vyznačuje tím,

že jedinci, kteří v tomto otevřeném vztahu setrvávají, mají během něj povoleno mít další plnohodnotné milující vztahy s jinými partnery. Přitom tato otevřenost vzniká dvojnásobným způsobem. Buď vznikla postupným vývojem ze vztahu klasického, nebo si ji „partneři“ otevřeně deklarovali již na začátku „vztahu.“

5. „*přítel/přítelkyně do nepohody*“ – pouze výpomoc za účelem intimního sblížení, může být i dlouhodobý, ale má ráz "nevztahový";

6. „*hra na dokazování si*“ – single si dokazuje tím, že někoho "sbalí", že je stále žádán/a a fyzicky přitažlivý/á - "když budu chtít, mohu mít vztah";

Linková (2002) dělí singles podle jejich aktuálního stavu:

1. *společně, ale každý sám* - do této kategorie spadají jedinci, kteří mají stálého partnera, ale žijí v oddělených domácnostech;

2. *single „z donucení“* – aktuální stav jedinců je dočasný, není cílený ani chtěný. Jedince do tohoto stavu přivedly okolnosti jako rozpad vztahu, velké pracovní vytížení, apod;

3. *single "omylem"* – do této skupiny se řadí osoby, které sňatek a založení rodiny oddalují, protože ještě nejsou připraveni nebo nenašli partnera/partnerku dle svých představ a kritérií. (Mazálková, 2011)

Obsahy kategorií singles neustále vyvíjí a mění. Například Benokratis (2002) odlišně pojímá zařazení do čtyř Steinových kategorií. Do první skupiny - *Dobrovolní dočasní (Voluntary Temporary Singles)* Benokratis zařazuje i páry již kohabituující, ale ještě nesezdané.

Do druhé skupiny - *Dobrovolní stabilní (Voluntary Stable Singles)*, řadí kromě mnichů a jeptišek také svobodné rodiče, a to buď rozvedené, nebo zatím nikdy neprovdané/neoženěné.

Do třetí skupiny - *Nedobrovolní dočasní (Involuntary Temporary Singles)* zařazuje již rozvedené nebo ovdovělé jedince, kteří by ještě rádi vstoupili do manželství.

Do čtvrté skupiny - *Nedobrovolní stabilní (Involuntary Stable Singles)* řadí nejen nikdy neoženěné/nevdané starší singly, ale také starší jedince již ovdovělé nebo rozvedené, kteří už nemají moc příležitostí tento svůj svobodný stav změnit.

Podle Benokratise (2002) se pozice singlů v těchto kategoriích mohou časem měnit. Jako příklad udává dobrovolně dočasného singla (*Voluntary Temporary Singles* – skupina

první), který si najde partnera, ožení se s ním, ale nakonec se rozvede a stane se ve starším věku nedobrovolně singlem stabilním (*Involuntary Stable Singles* – skupina čtvrtá), protože už nebude schopen si najít dalšího partnera. Singlovství bývá stabilním stavem jen velmi zřídka. Jedinec by se musel pro tento styl života rozhodnout dobrovolně, nebo by o něj nebyl žádný zájem na " sňatkovém trhu".

Typologie Singles sociologa Arthura Shostaka (1987; in Schwartz, Scott, 2003) koresponduje značně s typologií Steina. Singly rovněž rozlišuje podle míry dobrovolnosti a trvalosti: Ambivalentní (*Die Ambivalenten, Ambivalent*) - singlové dočasní a dobrovolní; Toužební (*die Hoffenden, Wishfuls*) - singles dočasní, ale nedobrovolní; Lítostiví neboli Rezignovaní (*Die Resignierten, Regretful*) - singles nedobrovolní, ale trvalí; poslední Shostakovou kategorií byli singles Vyřešení neboli Přesvědčení (volně přeloženo z *Die Überzeugten, Resolved*) - singles trvale a dobrovolně. (Shostak, 1987, s. 358; in Grözinger 1994) Shostakovi jeho výzkum potvrdil hypotézu, že jednotlivci, kteří se pro singles styl života rozhodli dobrovolně, se jeví jako celkově šťastnější (*better sense of well-being*) než je tomu u singles jedinců nedobrovolných.

Podle mých zkušeností je skupina lidí, žijících osamoceně, velmi různorodá. Jsou single jedinci, kteří si tento styl života zvolili, vyhovuje jim, protože jsou takto spokojeni a nikdy netoužili po manželství nebo trvalém vztahu. Velká skupina mladých singles považuje svůj status za dočasný, se kterým jsou v současnosti spokojeni, ale v budoucnu nevyklučují možnost života v manželství nebo v nesezdaném soužití. Další singles zvolili tento status po krachu svého manželství (nebo několika) a cítí se v něm lépe a spokojeněji. Další single jedinci by možná rádi změnili svou situaci, nejsou spokojeni, ale charakter jejich osobnosti nebo vnější okolnosti způsobují, že nemohou nalézt partnera pro trvalý svazek.

3.3 Historie a počátky současných singles

Transformace intimity a transformace párových vztahů byla zahájena v 60. letech v Americe i Evropě revoltujícím hnutím *hippies*, které vyznávalo volné nebo otevřené svazky. (Rabušic, 2001)

V západním světě byly v té době velmi dobré ekonomické i technické podmínky, které umožnily, aby se mladí lidé mohli věnovat svému studiu, koníčkům, mohli si pořídit vlastní bydlení a být nezávislí. Obě pohlaví začala odsouvat vstup do manželství a založení

rodiny na pozdější dobu. Bylo to způsobeno výchovou v rodinách, kde zejména dívkám bylo vštěpováno, aby byly samostatné a nezávislé (i na budoucím manželovi).

V USA vznikla v 70. a 80. letech minulého století nová forma rodiny - kohabituující soužití (nespečetěné sňatkem), které bylo považováno za jednu z forem singles vztahů, protože vztahy byly velmi otevřené. U nás se tento trend prosadil až po roce 1989, ale o to razantněji. Jednou z nejviditelnějších změn demografického chování bylo snížení intenzity sňatečnosti. Z roku na rok například poklesl počet sňatků u nás o 21% (z 90 953 manželství uzavřených v roce 1990 na 71 973 v roce 1991). Průměrný sňatkový věk svobodných se postupně zvýšil až nad 31 roků u mužů a nad 28 let u žen (v roce 2008). Ve věku 30 let zůstávalo svobodných ještě 49 % žen a 66 % mužů (kdysi kolem 30 % žen a 40 % mužů). Pro třetinu svobodných mužů i žen se stal život v manželství jakoby přežitkem. Značně se také snížila úroveň sňatečnosti rozvedených. Změnily se životní podmínky lidí, rodinný život ztratil výsadní postavení v jejich hodnotovém systému a větší roli začala také hrát v rozhodování lidí o uzavření sňatku ekonomická stránka zakládání rodiny. (Klufová a Poláková, 2010)

"Dřívější uniformní způsob života - poměrně krátké období málo deferencovaných možností vzdělávání, následované sňatkem v mladém věku, brzkým narozením převážně dvou dětí brzy po sobě jako v podstatě jediná možná životní kariéra - byl vystřídán širokou paletou životních příležitostí." (Kučera, 2008 in Klufová a Poláková, 2010, s. 207)

Po roce 1989 se také v české literatuře objevuje pojem "Singles". Podle Tomáška má na rozvoj fenoménu singles vliv také to, že za socialismu stát podporoval rodinu (výhodnými půjčkami, dostupností bytů apod.), kdežto dnes podporuje jednotlivce. (Radimská, Tomášek, 2003)

V historii lidstva vždy bylo výhodnější žít v rodině. Nežít v manželství (či širší rodině), znamenalo silnou ekonomickou nejistotu a často i přímé ohrožení existence. Průmyslová revoluce a následné změny způsobily proměnu charakteru intimních a rodinných vztahů. Manželství nebývalo prostředkem uspokojení touhy po romantické lásce či emocionálním uspokojení, ale bylo jednou z mála institucí, která umožňovala slušný život (v rámci možností). V moderní společnosti došlo k postupnému uvolnění ekonomické závislosti jedince na jeho rodině a rodinném majetku. Úroveň života každého jedince je závislá ve stále větší míře na jeho kulturním kapitálu (vzdělání, zkušenosti, apod.) a ne už na kapitálu ekonomickém, který se dědí v rámci rodiny. Manželství je dnes spíše

individuální rozhodnutí dvou lidí, kteří takto založí novou rodinu. Na výběr partnera nemají žádný vliv rodiče a sociální okolí. Postupně také dochází k uvolňování vazeb, kterými byli lidé propojeni - už se navzájem nepotřebujeme. (Katrňák, Lechnerová, 2010)

V dřívějších dobách také existovali muži a ženy, kteří zůstali svobodní, ale nebyla to většinou jejich volba, byli k tomu přinuceni okolnostmi (chudoba, povolání neslučitelné s manželstvím, společenské bariéry apod.) Tradiční společnost svazovala jedince pravidly, neměli volnost rozhodování, ale na druhé straně byl život v komunitě snadnější. Dnes tedy máme svobodu, můžeme si svůj způsob života individuálně zvolit, ale je to také naše odpovědnost (musíme počítat s důsledky a riziky svého rozhodnutí).

"Lidé nejprve uzavřeli manželství a teprve poté přemýšleli, jak se svým životem naloží. Dnes lidé přemýšlejí, jak se svým životem naloží a zvažují, zda manželství do tohoto životního plánu patří. Manželství "zjevně ztratilo sílu a schopnost organizovat život lidí a určovat jejich práva a povinnosti" (Coontz, 2005 in Katrňák, Lechnerová, 2010, s. 25)

Z pohledu ženské emancipace je důležitý posun v možnostech žen, jak se mohou v životě uplatnit i mimo manželský svazek s mužem. V moderní době došlo k velkému rozvoji feministického hnutí. Ženy získávaly krůček za krůčkem přístup do veřejné sféry (vzdělání, věda, trh práce, umění, politika). Skutečně emancipované ženy již nepotřebují muže jako svého živitele. (Katrňák, Lechnerová, 2010)

Velký vliv na rozvoj fenoménu "Singles" mají rovněž změny v oblasti sexuálního chování v celé české populaci. Vyznačují těmito trendy, dle Weisse a Zvěřiny (2001):

"a) posouvání zahájení pohlavního života do stále nižších věkových kategorií (snižování věku koitálního debutu),

b) současné zvyšování věku prvního sňatku,

c) s tím související nárůst počtu sexuálních partnerů,

d) nárůst předmanželských sexuálních zkušeností (které se stávají v podstatě univerzálními),

e) sbližování věku prvního styku a částečně i počtu sexuálních partnerů u mužů a žen,

f) zvyšování počtu adolescentů zahajujících pohlavní život před věkem zákonným,

g) odpovědnější antikoncepční chování a vyšší počet pravidelných uživatelů kondomů u příslušníků mladší generace, a to jak při zahajování pohlavního života, tak i při pravidelných sexuálních stycích." (Weiss, Zvěřina, 2001, s. 30)

Ve společnosti dochází ke změnám v soužití mužů a žen, kdy neustále více párů vychovává své děti mimo manželství, přibývá jednopohlavních párů, rodin pouze s jedním rodičem nebo dětí žijících ve dvou rodinách svých rozvedených rodičů. S tím souvisí změny sexuální morálky a sexuálního chování, kdy sex již není spojen pouze s manželstvím. Tyto změny se týkají především žen a mění se ženské role v moderní společnosti. Projevuje se odklon od společnosti orientované hlavně na rodinu ke společnosti, která je založena spíše na individualistických hodnotách. Větší samostatnost a nezávislost žen ve všech oblastech je možná i díky vývoji ekonomiky sociálního státu a liberální vlády. Pozitivní je nárůst uživatelů účinné hormonální antikoncepce, který souvisí s její dobrou dostupností a lepší informovaností (přitom množství účinné látky je v současných preparátech až 30krát nižší než v antikoncepci 60. let a je tedy šetrnější). Se zvyšováním počtu uživatelů hormonální antikoncepce souvisí dramatický a trvalý pokles počtu interrupcí. (Weiss, Zvěřina, 2001)

Výzkum Weisse a Zvěřiny potvrdil další liberalizaci (ve světovém srovnání už i předtím extrémně liberálních) názorů na sexuální otázky v České republice, a to zvláště u žen. Projevuje se především v postoji k interrupcím, ke skupinovému sexu, k náhodným i předmanželským sexuálním stykům, k homosexualitě a k antikoncepci a podobně. Zároveň však museli konstatovat, že celkově vzrůstá počet mužů a žen sexuálně plně neaktivních. Příčiny vidí ve společenských a ekonomických změnách (zvýšení pracovní a ekonomické zátěže, pokles mužů a žen žijících v manželství). (Weiss, Zvěřina, 2001)

To vše jsou skutečnosti, které přispívají k tomu, že stále větší skupina mladých lidí, ale i lidí ve středním věku volí život single nebo původně v budoucnu uvažovaný sňatek a založení rodiny definitivně zavrhnou.

3.4 Individualismus

„Fenomén singles je patrně nejzřetelnějším a nejvyhraněnějším projevem individualizace ve sféře rodinného a partnerského života“ (Tomášek, 2003, s. 226)

Jednotlivé společnosti a kultury se liší způsoby socializace i hodnotami, které uznávají. Jsou společnosti, které oceňují nezávislost a sebevyjádření jako vlastnosti žádoucí u svých

členů, a jsou jiné společnosti, které kladně hodnotí spíše poslušnost a konformitu. Toto lze označit jako kontrast mezi individualismem a kolektivismem. Zatímco individualistické společnosti kladou důraz na samostatnost, sebevyjádření a sebeprosazení, kolektivistické kultury mnohem větší hodnotu vidí v poslušnosti a konformitě, která jedince vede k pasivnímu přejímání standardů, daných společností. Kolektivistické kultury podporují vývoj tzv. "já závislé na druhých" - důraz na spolupráci, vzájemnou podporu, vytváření harmonických vztahů a na příslušnost ke skupině. Proti tomu „nezávislé já" znamená upřednostňování samostatnosti, osobní svobody a individuálních úspěchů. Západní společnosti jsou individualistické, neboť kladou větší důraz na individualitu, nezávislost a sebevyjádření, zatímco společnosti s *omezenou* socializací považují za jednu z nejvyšších hodnot konformitu (jsou kolektivistické). Na tyto interkulturní rozdíly je třeba brát ohled, i když většina kultur takto jednoznačně určena. (Arnett, 2003)

Devadesátá léta byla v české republice dobou velkých zvrátů a byl to i nástup světového trendu individualismu. Zatímco za socialismu mohly svobodné a rozvedené matky celkem důstojně zvládat (s pomocí státu) svůj život a péči o děti, v 90. letech stát tuto podporu velice snížil. Pokud se dnes žena rozhodne být svobodnou matkou, rozhodne se pro život v chudobě. Lidé daleko více než dříve musí spoléhat sami na sebe. Zůstat svobodným je mnohdy ta nejrozumnější volba.

"Pro mnoho lidí se stala cílem kariéra a zajímavý životní styl. Rostoucí individualita způsobuje, že muži dnes už nepovažují své příjmy automaticky za něco, co náleží celé rodině, ale pouze za své vlastní příjmy, o které se s rodinou neradi dělí. Tuto nedostatečnou "oddanost" jim ženy oplácí tím, že již nejsou ochotny tolerovat a snášet jejich prohřešky, jak to kdysi dělaly jejich matky". (Kaiserová, 2005, s. 108)

Hašková (2009), zkoumající fenomén bezdětnosti, dochází k tomuto závěru: "Ačkoliv by mohl být růst podílu mladých lidí bez stálého partnera pokládán za projev vysoké míry individualismu, odmítání stabilních partnerských svazků a preference krátkodobých známostí, empirická data tuto hypotézu nepodporují. Většina mladých lidí ve věku 25-30 let bez stálého partnera totiž vlastní partnerskou situaci reflektuje negativně." (Hašková, 2009, s. 217)

4 ŽIVOTNÍ STYL A HODNOTY SINGLES

4.1 Životní styl singles

"Životní styl označuje komplex psaných a nepsaných norem a identifikačních vzorů, souhrn životních podmínek, na které lidé berou ohled ve vzájemných vztazích a chování. Podoba životního stylu je ovlivněna životním cyklem, společenskými rolami, tradicí. Výrazný životní styl může přejít v subkulturu" říká o životním stylu Jandourek (2007, s. 243)

Historičtí singles byli převážně tzv. staří mládenci a panny, kteří ale málokdy bydleli sami. Ve většině případů žili s rodinami svých příbuzných a pomáhali jim v hospodářství, při výchově dětí, péči o staré lidi a podobně. Buď měli nějaký handicap, který jim znemožnil sňatek, nebo byli samotáři (většinou muži). Jejich stav byl ve velké většině způsoben okolnostmi, společností, nebylo to jejich vlastní rozhodnutí (viz kapitola o demografickém vývoji). Současní singles vznikají odlišným způsobem, je to mnohem větší skupina mladých lidí, kteří svůj status prožívají pozitivně. Dá se říci, že je to nový fenomén, který ve společnosti v takovém měřítku nikdy neexistoval. Je důsledkem života západní společnosti, individualismu, velice proměnlivé postmoderní a globalizované společnosti.

Životní způsob tvoří jednak typické činnosti, kterými lidé uspokojují a rozvíjí své potřeby, jednak vztahy, které přitom vznikají. Je to vlastně způsob každodenního běžného života jednotlivce, který je ovšem čas od času ovlivněn rozhodujícími životními událostmi. Lze sem zařadit nejen volný čas, ale i práci a s tím související prostředí, které osobnost člověka spoluutváří.

Faktory životního stylu: *životní podmínky* (vnější) a *jedinec samotný* (vnitřní faktor). Oba tyto faktory se navzájem ovlivňují, ale více určující pro utváření životního stylu je samotný jedinec. Výsledkem životního stylu je kvalita života jedince. Při zkoumání života singles je možné se zaměřit buď na kvantitativní aspekty jejich života (hmotné, materiální, tzv. vnější) nebo na aspekty kvalitativní (morální, duchovní, tzv. vnitřní). Spokojenost jedince, který žije single, bude záležet na jeho konkrétném hodnotovém zaměření, ale obecně lidé v konzumní společnosti upřednostňují jednoduchý, pohodlný život, a to jak materiálně, tak emočně. V současné době lidé upřednostňují hédonismus - chtějí si život co nejvíce "užít".

Životní styl singles je vyjádřením svobodného a nezávislého jedince, který žije bez partnera nebo s partnerem nebydlí, sdílí s ním pouze volnočasové aktivity. Singles mají

nezávazný vztah (vztahy), společnou budoucnost neplánují. Tito lidé mají často touhu po uznání, prestiži, po sebeuplatnění, budují kariéru, vzdělávají se.

Faktem ovšem je, že lidé žijící dlouhodobě sami se v průměru dožívají nižšího věku a mají větší zdravotní potíže. Farková (2008) uvádí, že výzkumy zdravotního stavu populace, provedené v Detroitu na University of Michigan (Lois Verbrugge) prokázaly, že ve zkoumaném vzorku (700 mužů a žen), měly nejchabnější zdraví vdovy, nezaměstnané a bezdětné ženy v produktivním věku. Dále výzkumy zjistily, že vyšší pracovní vytíženost žen, které pracují a současně se starají o rodinu, udržuje jejich dobrou zdravotní kondici a naopak omezení pracovních aktivit je významně spojeno s horším zdravotním stavem v produktivním věku. (Farková, 2008) Je tedy otázkou, zda životní styl singles je výhodný z hlediska jejich zdraví.

Podle Kaufmanna (1999) *"je život singles "dvojí život" - neustálá oscilace mezi nadšením a smutkem, pocitem samoty a radostí z nezávislosti."* (Kaufmann, 1999, in Tomášek, 2003) Mladí lidé odmítají manželství jako zveřejnění vztahu, jako rituál, který neuznávají a brání se mu, protože jsou do něho okolím nuceni. Mají strach, že manželství by jejich partnerovi dávalo právo jakéhosi vlastníka. Tato představa je mylná. Staronové předmanželské smlouvy, které lze dnes uzavírat, brání strany v případném rozvodovém řízení. Poslední úpravy zákonných ustanovení zase výrazněji znesnadňují odchod z manželství, pakliže se jeden z partnerů chová jako tyran. (Farková, 2008)

Vágnerová (2000) uvádí jako výhody života samotného člověka: " a) jeho volnost a otevřenost různým zkušenostem; b) možnost zaměřit se nerušeně na nějaký preferovaný cíl a dosahovat lepších výsledků." Jako nevýhody životního stylu single jedince uvádí:

"a) riziko zafixování takových osobnostních vlastností a strategií chování, které působí rušivě v jakémkoliv soužití, resp. v jakékoliv spolupráci;

b) návyk na určitý životní styl a neochota jej změnit;

c) sociální izolace a zvýšení rizika osamocení (pokud vrstevníci vstupují do manželství);

d) riziko ztráty určitých životních příležitostí, bilancování v pozdějším věku může vycházet z jiných hodnot." (Vágnerová, 2000, s. 342)

Psycholog Jeroným Klimeš spatřuje příčiny nárůstu životního stylu singles především v proměnách společnosti a ekonomice: *"Současné děti nedospívají okolo dvacátého roku věku, jak tomu bylo zvykem dříve. Potomci často zůstávají déle závislí na rodičích*

a vysloveně se jim nedoporučuje, aby založili rodinu před ukončením vzdělání nebo vyřešením vlastní bytové situace. S tím souvisí i jejich vztahy - provizorní lásky a časté rozchody. Přirozená životnost bezdětného vztahu je v průměru okolo šesti let. Z provizoria se pozvolna stává životní styl, který se velice těžko mění a ze kterého není snadné vystoupit ani po dosažení profesní a ekonomické nezávislosti, zvláště když život v pozdní globalizaci vyžaduje maximální flexibilitu a vysoké pracovní nasazení, což se s péčí o rodinu a budováním pevných celoživotních vztahů rovněž neslučuje snadno." (in Labusová, 2009)

4.2 Hodnoty a hodnotový systém

Hodnotu lze definovat jako něco, čeho si jedinec cení, co je pro něj v důležité. Hodnoty soudí buď jako negativní, nebo jako pozitivní. Záleží na osobních preferencích. Hodnoty lidí se mění s věkem a zkušenostmi.

Výrost (2008) definuje hodnoty takto: „*hodnoty jsou objektivní přírodní a společenské jevy hmotné či duchovní povahy, které slouží k uchování a rozvoji základních vztahů mezi člověkem a společností, člověkem a přírodou, k uchování a rozvoji samotného lidského života. Objektivní jevy jsou však hodnotami nejen proto, že život člověka udržují a v jeho nejvlastnějších dimenzích obohacují. Člověk o ně musí zároveň usilovat, případně je vytvářet.*“ (Výrost, 2008, str. 153)

Dle Vágnerové (2010) lze hodnoty orientačně rozdělit na nemateriální a materiální, sociální a osobní, hodnoty zahrnující jiné lidi, morální hodnoty nebo ideály. Určité hodnoty uznává člověk po celý život, mění se jen jejich pořadí na jeho žebříčku hodnot. Jsou to takové hodnoty jako *láska, materiální hodnoty* (peníze, krásné n. silné tělo), *moc* (úspěch, sebeprosazení), *pravda* (znát podstatu věcí a dějů), *svoboda* (volnost, seberozvoj), *moudrost* (nadhled, povědomí o smyslu života), *morální hodnoty* (jak správně žít). Takové hodnoty jsou u většiny populace na předních místech. (Vágnerová, 2010)

Každý člověk je po celý svůj život někým nebo něčím ovlivňován. Ať jsou to rodiče, přátelé, spolužáci, vrstevníci nebo prostředí, v němž se pohybuje. Právě tyto faktory ovlivňují hodnoty konkrétního člověka. Struktura, kterou tyto hodnoty vytvářejí, se nazývá hodnotová orientace, laicky žebříček hodnot. Podle žebříčku hodnot jedince poznáme, čemu tento konkrétní člověk dává přednost, co považuje za významné (a jaký je). Hodnotový systém člověka ovlivňují i změny v životě jedince (změna stavu, nemoc).

Například s přibývajícím věkem stoupá na přední příčky v životě většiny lidí hodnota zdraví. (Vágnerová, 2010)

Hodnotový systém určuje celý životní styl a orientaci člověka ve světě. Hodnotovou orientaci chápe jako nejvyšší abstrakci z konkrétních postojů. Existují různé klasifikace hodnotových orientací, které ukazují zaměřenost konkrétního člověka. (Říčan, 2010)

Podle Sirovátky souvisí extrémně nízká úroveň plodnosti v ČR (pod hranicí 1,3 dítěte na ženu), nízká sňatečnost a dobrovolná bezdětnost především se zásadní hodnotovou proměnou. Podstatou této proměny je individualizace života, důraz na seberealizaci a zejména nový pohled žen na řešení vztahu práce - rodina - reprodukce. (Sirovátka, 2006)

Tato hodnotová proměna proběhla o něco dříve v západní Evropě a Americe, ve střední Evropě se projevila až po pádu "železné opony". Dá se definovat odmítnutím rodinné soudržnosti - altruismu na jedné straně a zdůrazněním práv a sebenaplnění jedince na straně druhé. Tato hodnotová proměna působí proti manželství, neboť jedinci jako mnohem vyšší vnímají náklady spojené se životem v partnerství a na druhé straně se zdají mnohem lákavější nové alternativy života v rané dospělosti. Mnozí ekonomové a sociologové vysvětlují oddalování sňatků i na základě teze o nevýhodnosti, menším užítku z manželství. Podle ekonomické teorie manželství existuje proto, že se oběma partnerům vyplácí, jestliže se mohou specializovat na určité úkoly (muž dělá kariéru, žena pečuje o rodinu). Změny v ekonomickém postavení mužů a žen sehrávají důležitou roli ve vyjednávání o manželství. (Hasmanová Marhánková, Kreidl, 2012)

Nejvíce se změny hodnotových preferencí projevují právě u nejmladší části české populace. A protože, jak říká dr. M. Plzák: "*Párové manželství je povinnost a dřina*", pro individualisticky smýšlející jedince je neatraktivní. (Plzák, 2005, s. 157)

V nových generacích po roce 1989 se dá hovořit o nové stupnici hodnot, kdy má dvojice přednost před rodinou a sexuální pouto před poutem rodové pospolitosti.

4.3 Hodnotová orientace single jedinců

Notoricky známou hodnotou single jedinců je *svoboda*. Svoboda volného pohybu, svoboda konání bez nutnosti ohlížet se na potřeby rodiny a partnera, svoboda myšlení. Je to nejdůležitější hodnota, kterou singles vysoce oceňují. Mají totiž možnost trávit svůj volný

čas podle svých potřeb a podle momentální nálady, aniž by se museli ptát někoho o dovození, či přemlouvat partnera, aby se také zúčastnil.

Zdraví je všeobecně vysoce ceněnou hodnotou a stejně je tomu u singles. Jelikož žijí a žijí se sami a musí se spoléhat především sami na sebe, jsou motivováni o své zdraví dobře pečovat. Nechtějí být závislí na péči ostatních.

Někdo by si mohl myslet, že *rodina* pro single jedince nic neznamena, když se separují do samoty, ale není to úplně pravda. Mnozí singles mají rodinu i nadále ve svých rodičích, sourozencích a jejich partnerech a dětech. Zde nalézají podporu, pomoc a vřelé přijetí. Většina singles má s rodinou a příbuznými velmi dobré vztahy a často se navštěvují.

Úspěch a kariéra jsou většinou singles vysoce ceněnými hodnotami. Mnohdy dávají kariéře přednost před vším ostatním, svou práci doslova žijí. Kariéra pro ně neznamena jen finanční zabezpečení, ale seberealizaci, možnost osobního růstu. Jelikož se věnují sami sobě, mohou přicházet do zaměstnání připraveni a "natěšeni", jsou výkonní. Zároveň si dobře uvědomují, nemají partnera, který by jim pomohl v případě ztráty zaměstnání.

Zájmy a koníčky jsou často také na předních příčkách hodnotového systému singles. Tyto aktivity jsou mnohdy finančně náročné (cestování po světě, drahé sporty) a tak jsou ochotni velmi tvrdě pracovat, aby si na své volnočasové aktivity vydělali.

Vzdělání je singles vysoce hodnoceno, studují často při zaměstnání. Vysokoškolsky vzdělané ženy tvoří velkou část single osob, neboť studiem a následným budováním kariéry často promeškají dobu, vhodnou ke sňatku. Jejich nároky na partnera jsou poměrně vysoké, takže hůře hledají vhodný protějšek. Po jeho nalezení se většina z nich vstoupí do manželství (nekohabitují), neboť vysokoškolsky vzdělané osoby jsou spíše konzervativní a když rodina a děti, tak se vším všudy.

Láska je pro singles důležitou hodnotou, ale ne vždy je zde touha po vztahu (milovat - být milován), řada z nich se spokojí s přátelstvím, něhou, vzájemným nezávazným mileneckým vztahem. Tato rodina ani přátelé nikdy nemohou nahradit. Ti singles, kteří touží po lásce k jednomu stálému partnerovi, mají nejruznější "alternativní vztahy" - viz kapitola typologie singles. Většina singles doufá, že se jednou najde ten pravý/pravá.

Mladí lidé, kteří se rozhodují pro status singles, ještě zdaleka nemyslí na své stáří. Faktem je, že v průběhu let dochází u lidí k posunu hodnot. Některé svůj význam ztrácejí, jiné

hodnoty se stávají důležitějšími. V tomto kontextu bych chtěla uvést některé výsledky z empirických výzkumů.

Dnešní senioři, kteří zůstali bezdětnými (a to v době, kdy 99 % lidí vstupovalo do manželství), většinou zůstali bezdětní, případně svobodní, nedobrovolně. Ve společnosti stále existuje určité "stigma bezdětnosti". Především se to týká dobrovolně bezdětných (nechtěli děti, ačkoliv je to přirozené, mravné, nesobecké, správné), zejména žen. Aby se vyhnuli nepříjemnostem, často tito senioři raději vysvětlují svůj status za nechtěný. Singles raději deklarují svůj stav jako svou volbu, i když tomu tak nebylo. Stejně jako bezdětnost i stárání a stárnutí je ve společnosti považováno spíše za nevýhodu, tudíž bezdětní senioři by měli být přinejmenším dvojnásobně znevýhodněni - svým věkem a tím, že nemají děti, které by se o ně postaraly. Empirické studie toto dvojitě znevýhodnění spíše zpochybňují. Mnoho dětí totiž z nejrůznějších příčin se buď nemůže, nebo nechce o své rodiče postarat. Důvodem může být úmrtí dítěte, vzájemné odcizení v důsledku rozvodu rodičů nebo v důsledku konfliktů, apod. (Sýkorová, in Mareš, Hofírek, 2007)

Výzkum Senioři 2002 prokázal, že mimořádně významné místo v životě bezdětných starých lidí (včetně starých singles jedinců) zauímají jejich sourozenci, neteře a synovci. Mnozí na těchto vztazích doslova lpí, jsou zde silné emocionální vazby. Zdá se, že bezdětnost vede k rozvíjení vztahů se sourozenci namísto vztahu partnerského, vztahů s neteřemi a synovci náhradou za vztah s dospělými dětmi a vazba s vnoučaty je kompenzována praneteřemi a prasynovci. Tyto vztahy však musí být oboustranně dlouhodobě rozvíjeny. Ve výzkumu se objevily i případy starých lidí, kteří žádné příbuzenské vazby neměli. Byli to většinou lidé silně akcentující svoji autonomii, kteří se celý život věnovali své profesi a jiným zájmům (často singles jedinci). U těchto lidí nahrazují rodinné vazby přátelé, sousedé a známí. (Sýkorová, in Mareš, Hofírek, 2007)

4.4 Osobní pohoda - životní spokojenost

Významným pojmem mé diplomové práce je tzv. well-being, což je jev, kterým se v poslední době zabývá nejen psychologie, ale řada dalších společenskovedních oborů. Jedná se o to, jak člověk vnímá sebe, svůj vztah s okolím, a jak toto vše sám chápe. Jednoduše řečeno: jak je celkově spokojen, jaká je jeho "životní spokojenost." Odborníci

se shodují, že je to dlouhodobý emoční stav, ve kterém je reflektována spokojenost jedince s jeho životem. Well-being je zakotven rovněž v definici zdraví Světové zdravotnické organizace (WHO), jako jeho důležitá charakteristika. Zdraví není WHO posuzováno jen z pohledu přítomnosti nebo nepřítomnosti choroby či poruchy, ale má být "*stavem úplné tělesné, duševní a společenské pohody (well-being)*". Čeští autoři používají jako ekvivalent pojmu well-being například výraz "*pohoda*", "*duševní pohoda*", "*pocit či prožitek osobní pohody*". Je to pojem blízký pojmu blaženosti, který se vyskytoval v antické filozofii: eudaimonía - dle Aristotela dokonalá harmonie, nejvyšší dobro, uskutečnitelné lidským jednáním. (Blatný a kol., 2005)

V posledních 25 letech se konstitovala psychologie osobní pohody (well-being) jako samostatná disciplína a velmi intenzivně se rozvíjí. Psychologové řadí osobní pohodu někde mezi afekty, nálady a osobnostní rysy s tím, že má spíše delší trvání. Osobní pohoda bývá chápána jako součást kvality života, která má dvě dimenze - objektivní osobní pohodu (zdravotní stav, socioekonomický status) a subjektivní osobní pohodu (jak to vnímá onen jedinec). Mezi nejčastěji uváděné dimenze osobní pohody patří například: zdravotní stav, psychická osobní pohoda v užším smyslu, sebeúcta, sebezpřijetí, sebeuplatnění, osobní zvládnutí, autonomie, pozitivní vztahy s druhými, zvládnutí životního prostředí, smysl života, osobní rozvoj, tělesná zdatnost, pohybová aktivita (má příznivý účinek na psychickou pohodu), sebeobslužnost (u starších osob). Aby jedinec mohl provést hodnocení vlastního života, přijme nejprve za své určité normy pro posuzování různých oblastí života (přímo nebo zprostředkovaně), přičemž v průběhu života, na základě svých zkušeností tyto normy dále upravuje a rozvíjí. Člověk vlastně na základě určitých kritérií srovnává aktuální stav s ideální představou svého života. Podle tzv. cílových teorií se spokojenost také odvíjí od dosahování cílů a plnění tužeb. (Blatný a kol., 2005)

Významný představitel pozitivní psychologie Martin Seligman používal pro osobní pohodu slovo *štěstí*. Ve své zásadní publikaci *Authentic Happiness* (Opravdové štěstí), která u nás vyšla v roce 2003, uvedl svou představu štěstí ne jako prchavého potěšení, ale štěstí opravdového, trvalejšího, které zahrnuje tři zásadní komponenty: pozitivní emoce, aktivní zaujetí a smysluplnost. Po určité době se Seligman odklonil od problematičtějšího pojmu "štěstí" a vrátil se k širšímu označení "duševní pohoda" (well-being). Na duševní pohodu lze usuzovat teprve v případě zjištění častých a intenzivních pozitivních emocí, při plném vnímání smysluplnosti existence, při aktivním zaujetí prací nebo jinými

aktivitami. Nezbytná je i existence kvalitních vztahů s ostatními lidmi, vnímání úspěchu v práci, při studiu apod. (Slezáčková, 2012)

Sociální kontakty mají značný vliv na pocit osobní pohody a to z hlediska kvantity i kvality. Záleží na jedincově vztahu ke společnosti a blízké skupině. Měl by akceptovat společnost a jednotlivce, mezilidské vztahy ve společnosti by měl považovat za soudržné. Zároveň s tím by se měl cítit užitečný. Mnozí autoři upozorňují na pozitivní vliv sociální opory (rodina, přátelé, kolegové) na úroveň a kvalitu osobní pohody.

Bylo například zjištěno, že evropští lidé žijící v manželství jsou šťastnější a spokojenější než lidé žijící mimo ně. Ženatí muži a vdané ženy mají lepší zdravotní stav a jsou na tom lépe i po finanční stránce. Pomáhá jim vzájemná společnost, povzbuzení a pomoc. Prospěšnost je pro obě pohlaví přibližně stejná, ale v jiných oblastech. Manželství chrání ženy před alkoholismem a muže před depresemi. Jako takové však není zárukou životní spokojenosti. Velmi důležité je, kdo a s čím do manželství vstupuje. Kolem svatby je tento svazek obvykle provázen zvýšeným pocitem štěstí, ale po čase se míra spokojenosti sezdaných jedinců vrací na stejnou úroveň jako před svatbou. Prožívání manželské spokojenosti souvisí spíše s osobnostními vlastnostmi člověka, se způsobem, jak reaguje, jak zvládá problémy a zásadní je rovněž adekvátní výběr partnera. (Slezáčková, 2012)

V britské studii z roku 2003, která analyzovala data z britského sčítání lidu v letech 1921 - 1991, bylo zjištěno výrazně méně potřeb zdravotní a sociální péče u lidí žijících v manželství, oproti osaměle žijícím. Dokonce u ovdovělých žen nad 65 let a neprovdaných žen v produktivním věku byla tímto výzkumem prokázána fyzická a psychická zranitelnost (vulnerabilita). (Blatný a kol., 2005)

Velmi důležitou formou mezilidského vztahu je přátelství, které obsahuje vzájemnou důvěru a respekt, pomoc a podporu. Přátelství je pevné, pokud jsou si lidé blízcí a nesobečtí. Výsledky současných výzkumů potvrzují význam přátelských a kamarádkých vztahů pro osobní pohodu. Přátelé sdílejí podobné hodnoty a zájmy a pomáhají si v obtížných životních obdobích. Sociální opora ve svém nejužším pojetí je pomoc a podpora, kterou v nesnázích poskytují jedinci jeho nejbližší rodinní příslušníci, přátelé, známí a kolegové. (Křivohlavý, 2001)

Významným činitelem, který ovlivňuje prožitek osobní pohody, jsou vlastnosti a další charakteristiky osobnosti (stupeň sebehodnocení, atribuční styl, psychická odolnost

"resilience", smysl pro soudržnost, pozitivní či negativní emotivita, úroveň zvládnání stresu, atd.). (Blatný a kol., 2005)

Optimální prospívání - *flourishing* je proměnná, která má poměrně silný vztah k životní spokojenosti. Jeho klíčovými kritérii jsou pozitivní emoce, zaujetí a zájem, smysl a účel. Vedlejší kritéria optimálního prospívání jedince jsou sebeúcta, optimismus, psychická odolnost, vitalita, sebeurčení a pozitivní vztahy s druhými. Optimálně prospívající jedinci se lépe cítí po fyzické i duševní stránce, mají jasnou představu o smyslu svého života, udržují vřelé sociální vztahy a daří se jim i v kariéře. Nejenom že se dobře daří jim samotným, ale navíc hodnotným způsobem přispívají k obecnému blahu. Rozsáhlá studie, do níž se zapojilo více než 43.000 dospělých respondentů z 23. států Evropy, prokázala, že míra optimálního prospívání úměrně roste s úrovní vzdělání, výškou příjmů, zdravotním stavem a životem v manželství. Zároveň tento výzkum zjistil pouze třetinovou spokojenost prospívajících lidí se životem a naopak polovina z těch respondentů, kteří jsou velmi spokojeni se svým životem, nesplňovala kritéria optimálního prospívání. Nelze tedy ztotožňovat životní spokojenost s optimálním prospíváním jedince. (Slezáčková, 2012)

Pro celkový pocit osobní pohody má zásadní význam socioekonomický status, zejména finanční ohodnocení. Toto tvrzení však platí jen do dosažení určité minimální úrovně (práh dostatku). Dále je tento vztah ovlivněn spíše vzájemným srovnáváním mezi lidmi různých příjmových kategorií. Vyšší úroveň vzdělání zvyšuje osobní pohodu, zejména v dimenzi smysl života. Vzdělání má velký vliv i na dimenze zvládnání prostředí, vztahy s druhými a sebepřijetí. S nižším postavením na společenském žebříčku klesá pravděpodobnost prožívání pocitu osobní pohody.

Osobní pohoda má multidimenzionální povahu, k jejímu měření existují nejrůznější metody a jejich klasifikace podle zaměření. Jedná se například o soubory sebehodnotících škál (respondent posuzuje úroveň dimenzí osobní pohody), metody posuzující úroveň subjektivně prožívaných pozitivních emocí, měření dobré nálady, veselosti a smyslu pro humor, hodnocení úrovně spokojenosti se životem, metody zkoumající kvalitu života, hodnocení úrovně osobního růstu či rozvoje, hodnocení atribučních stylů, metody zjišťující úroveň prožívané naděje a další metody, zaměřené většinou na dílčí pohledy na úroveň osobní pohody. Vznikla řada strukturovaných dotazníků, k měření různých aspektů osobní pohody. Zejména se však jedná o zahraniční autory. Vysokou validitu má sebeposouzení osobní pohody, i přes výkyvy nálad je subjektivní posouzení poměrně přesným nástrojem.

Měření osobní pohody se provádí prostřednictvím jejích kognitivních složek (životní spokojenost, mravní zásady, sebehodnocení - vědomé hodnocení vlastního života) a emočních složek (pozitivní, negativní emoce - někdy neuvědomělé). Pro dosažení osobní pohody by měly pozitivní emoce převažovat. Osobní pohoda je v různých situacích konzistentní, vyvážená a trvá po delší čas, např. 1 rok. Méně stabilní je po delších časových úsecích, tam se již projevují změny v životních podmínkách (například nezaměstnanost). Při definování osobní pohody (štěstí) je možné oddělit frekvenci emočního prožitku a jeho intenzitu. Podle zjištění laboratoře Eda Dienera pro pocit štěstí stačí spíše časté opakování pozitivních pocitů - jejich intenzita přitom nemusí být vysoká. Výzkum dvojčat prokázal, že osobní pohoda je zčásti geneticky determinována. Nejšťastnější lidé mají pevné sociální vztahy. (Contributions of the Ed Diener laboratory 2005 in Blatný a kol., 2005)

V řadě studií se nejsilnějším ukazatelem osobní pohody stal subjektivní zdravotní stav (u starších osob více než objektivně změřený zdravotní stav), za ním spokojenost s finanční situací a na třetím místě spokojenost se sociálním začleněním jedince.

Životní spokojenost i sebehodnocení mají úzký vztah zejména k temperamentovým charakteristikám osobnosti. Spíše spokojené se sebou i se životem jsou emočně stabilní a extravertní osoby. Velmi těsný vztah k sebehodnocení a životní spokojenosti má emoční stabilita a pak také svědomitost. Svědomitost ovlivňuje spokojenost nepřímo, jako zdroj chování, které ve svém důsledku vede ke spokojenosti. Základem svědomitosti je aktivní plánování, organizování a realizování úkolů, které vede ke snižování až odstranění stresu a tím ke spokojenosti. Osoby s vysokým sebehodnocením a spokojené se životem v zátěžových situacích vyhledávají pozitivní aspekty a neutíkají se do fantazie. Životní spokojenost je spojena zejména s afiliací (přívětivost - tvorba, navazování a udržování kontaktů s druhými lidmi a potřeba lásky). Podle uskutečněných výzkumů jsou lidé spokojení se životem neemotivní, aktivní a prakticky orientovaní (temperamentově aktivní sangvinik). Spokojenost se sebou je mnohem více závislá na temperamentu, než životní spokojenost. Osoby s vysokým sebehodnocením mohou být jak přívětivé, tak hostilní, zatímco u osob spokojených se životem hraje velkou roli přívětivost. (Blatný a kol., 2005)

Genetické výzkumy nedávno odhalily vrozené sklony k poruchám nálad a k depresi a tak se začalo uvažovat také o genetické podmíněnosti pozitivní emocionality. Existuje jakési "šťastné nastavení" (*happiness setpoint*), tedy něco, s čím se rodíme? Badatelé z Minnesotské univerzity zkoumali dlouhodobě několik tisíc párů dvojčat. Ukázalo se,

že identická jednovaječná dvojčata vychovávaná v různém prostředí si byla po emocionální stránce podobnější než dvojevaječná dvojčata, která vyrůstala společně. Vědci odhadují, že až za 50 % osobní pohody je zodpovědná genetika a za zhruba 10 % prostředí. Z toho lze vyvodit, že až 40 % svého štěstí bychom tedy mohli ovlivnit my sami. To, co hraje rozhodující úlohu v nastavení člověka, je jeho adaptace. V životě nás potkávají okamžiky radosti i smutku. Téměř na vše je možné si zvyknout, přizpůsobit se tomu. Existuje určitá tendence udržovat si relativně stálou míru pohody, tzv. hédonickou neutralitu. S tím souvisí teorie dynamického ekvilibria. Dá se to přirovnat k houpačce, která se i přes určité výkyvy vždy po nějaké době ustálí v rovnovážné poloze našeho "nastavení", které je vrozené. Adaptace je tím, co způsobí návrat k naší obvyklé úrovni emocionálního naladění. Většina lidí je emocionálně nastavená na mírně pozitivní úroveň. Tato teorie dynamického ekvilibria byla potvrzena několika výzkumy a zjistilo se, že většina životních událostí naši osobní pohodu ovlivňuje na dobu kratší než tři měsíce. (Slezáčková, 2012)

V celkovém hodnocení vlastního života se kromě osobnostních faktorů uplatňují i mnohé další, především objektivní okolnosti života jedince.

Poznámka k teoretické části

V poměrně rozsáhlé teoretické části jsem chtěla poukázat na složitost a rozmanitost fenoménu singles, jeho možné příčiny a na nejrůznější jevy a činitele, které mohou tento společenský jev ovlivnit. Tento fenomén existuje a rozvíjí se v konkrétní době, společnosti, při probíhajících společenských procesech (individualizace, globalizace). Single jedinci představují část populace, která je specifická, vyznává své hodnoty a má svůj životní styl. Chtěla jsem problematiku singles přiblížit v širším kontextu. Při teoretickém zkoumání jsem se postupně dostávala blíže objektu svého snažení, abych se pak mohla v praktické části soustředit na empirickou část práce, a tou je spokojenost single jedinců s jejich životem a zjištění, zda mají dostatečnou sociální oporu. Abych mohla provést kvalitativní výzkum co nejlépe, snažila jsem se prostudovat a utřídit množství poznatků, z nichž mnohé jsem v praktické části nevyužila, ale v práci je ponechávám pro jejich vysokou výpovědní hodnotu o fenoménu "Singles".

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUM

Praktická část vychází z poznatků teoretické části diplomové práce. Nejprve jsem si zvolila výzkumný problém a z něho odvodila výzkumné otázky. Poté jsem si vybrala výzkumnou metodu (kvalitativní výzkum), promyslela techniku sběru dat. Po jeho uskutečnění jsem analyzovala a interpretovala získaná data. Na závěr shrnuji výsledky.

Cílem mého výzkumu je tedy posoudit, jaká je osobní (životní) spokojenost singles jedinců a to jak ve složce racionální (zda životní styl singles odpovídá jejich představám a zda je pro ně výhodný), ve složce emocionální - jak se cítí, zda u nich převládají pozitivní emoce a pozitivní naladění, zda si single život opravdu přáli a "užívají" si jej, či spíše "přežívají" a strádají osamělostí. Zásadní je spokojenost ve složce sociální (vztahové), tj. jak jsou spokojeni se začleněním ve společnosti, zda mají dostatečnou sociální oporu a jestli nepostrádají partnera.

5.1 Výzkumné otázky

Z cíle výzkumu jsem odvodila tyto výzkumné otázky:

1. Považují singles svůj status a životní styl za pozitivní?
2. Jak vnímají a hodnotí singles vývoj a průběh spokojenosti se svým životem?
3. V kom hledají singles sociální oporu?

5.2 Metoda výzkumu a výzkumný vzorek

Po určitém váhání mezi dotazníkovým šetřením a kvalitativní metodou výzkumu jsem se rozhodla pro kvalitativní výzkum ve formě strukturovaného rozhovoru, jelikož některé otázky jsou poněkud intimnějšího rázu. Důležitá byla možnost přímého pozorování respondenta a možnost reakce na jeho odpovědi například i vynecháním v tom momentě již nadbytečných otázek. Aby bylo možno odpovědi respondentů lépe srovnávat, zachovávala jsem pořadí kladených otázek. Interview jsem doplnila tabulkou životní spokojenosti od narození po současnost, kterou respondent doplnil a později, při analýze jsem ji převedla do grafické podoby. Na úplný závěr jsem vybídla každého respondenta, aby bez velkého přemýšlení spontánně vyjmenoval pro něj podstatná pozitiva a negativa

single života. Zajímalo mě, jaký bude u něho poměr mezi negativy a pozitivy, co bude převažovat. Pro výběr respondentů jsem zvolila tato kritéria:

- ženy a muži mezi 22 - 50 lety, svobodní nebo rozvedení (ve 22 letech je již zcela obvyklé uzavření sňatku a u respondentů do 50 let je uzavření sňatku je v dnešní době také běžné. U starších singles pro mne byly důležitější jejich zkušenosti se singlovstvím, nežli věk s možností založení rodiny.),
- ženy a muži žijící minimálně 2 roky bez trvalého partnera,
- ženy a muži, kteří se považují za single jedince.

Výběr respondentů probíhal metodou snowball. Tři ženy a tři muže znám poměrně dobře, ostatní respondenty mi doporučila moje dcera a přátelé. Jedná se o poměrně pestrou mozaiku lidí, každý respondent má určitá specifika. Tito lidé, kteří žijí bez partnera delší dobu, mohou posoudit kvalitu single života, svou spokojenost s tímto životním stylem, ať už si jej zvolili, či jsou nedobrovolnými singles. Mezi respondenty jsou jak mladí dospělí lidé na začátku své životní cesty, tak i lidé střední dospělosti, kteří žijí sami i desítky let. V tomto případě se nejedná o typické singles, ale jsou to lidé, kteří mají se single životem bohaté zkušenosti. Tito respondenti, pokud v minulosti žili v trvalém svazku, mohou lépe srovnávat život a spokojenost, výhody a nevýhody období, kdy žili s partnerem a v období svého singlovství. Respondenti, kteří jsou celý život single, znají singlovství v období mladé dospělosti, jelikož jím sami prošli a také život singlů ve středním věku, jelikož tímto obdobím života právě procházejí. Celkem vzorek obsahoval čtrnáct respondentů, sedm žen a sedm mužů. Respondenty označuji kódem. První číslicí je pořadí respondenta, pak následuje písmeno označující pohlaví (M- muži, F- ženy) a následuje číslo označující věk respondenta, například 26letý muž, který byl druhým respondentem v pořadí má označení 2M26.

Nejprve byli respondenti informováni a tématu diplomové práce a požádáni o spolupráci. Většina rozhovorů se konala u mě v bytě, část v bydlišti respondentů. Před započítím jsem každého respondenta ubezpečila, že dodržím přísnou anonymitu jeho odpovědí, a že nebude-li chtít odpovědět na nějakou otázku, pak nemusí. Rozhovor byl nahráván na diktafon a trval v průměru 60 minut. Část respondentů nechtěla být nahrávána, ale souhlasili s tím, že jejich odpovědi budu v průběhu rozhovoru zaznamenávat do počítače.

Pro přehled uvádím tabulku základních charakteristik respondentů:

Tab. 1. Základní charakteristiky respondentů.

Respondent	Stav	Vzdělání	Zaměstnání	Bydlí	Hledá partnera
1F48	rozvedená	VŠ	pracující	sama v domě	ne
2M26	svobodný	SŠ	pracující	v podnájmu	ne
3F49	svobodná	VŠ	pracující	sama v domě	ne
4M33	svobodný	VŠ	pracující	v domě s matkou	ano aktivně
5F26	svobodná	SŠ	pracující	sama v bytě	ano aktivně
6M28	svobodný	SŠ	pracující	s rodiči v bytě	ne
7F39	svobodná	VŠ	pracující	v podnájmu	ne
8M25	svobodný	VŠ	pracující	s rodiči v bytě	pasivně
9F25	svobodná	VŠ	pracující	sama v bytě	pasivně
10M26	svobodný	SŠ	pracující	s rodiči v domě	pasivně
11F40	svobodná	SŠ	pracující	sama v domě	ne
12M24	svobodný	SŠ	podnikatel	sám v domě	ne
13F42	rozvedená	vyučená	pracující	sama v bytě	ne
14M44	svobodný	SŠ	pracující	u kamarádky	ne

Aby bylo možno odpovědi respondentů lépe srovnávat, zachovávala jsem pořadí kladených otázek. Někteří respondenti (bez ohledu na to, jak dlouho se známe), se více rozhovořili, jiní se drželi pouze otázek a jejich odpovědi byly spíše stručné. Po skončení rozhovoru jsem každému respondentovi dala k vyplnění tabulku, kde měl ve tříletých intervalech vyznačit svou spokojenost v rozmezí 1 - 100, a to od narození po aktuální rok. Tuto tabulku životní spokojenosti od narození po současnost, kterou respondent doplnil, jsem později při analýze převedla do grafické podoby. Na úplný závěr jsem vybídla každého respondenta, aby bez velkého přemýšlení spontánně vyjmenoval pro něj podstatná pozitiva a negativa single života. Zajímalo mě, jaký bude u něho poměr mezi negativy a pozitivy, co bude převažovat.

Otázky pro respondenty (včetně předem připravených doplňujících otázek) jsem rozdělila podle sfér zájmu (složek spokojenosti) do čtyř skupin:

1. Obecné otázky:

Kolik je Vám let?

Jaké je Vaše nejvýše dosažené vzdělání?

Bydlíte u rodičů nebo sami?

Jak byste charakterizoval/a manželství svých rodičů?

Jak vy osobně vnímáte termín singles?

Považujete sám/a sebe za singles?

Jak dlouho žijete sám/a?

Jste obecně spokojenější ve vztahu, nebo bez něj?

Chcete do budoucnosti vztah?

Měl na vaši stávající situaci vliv poslední rozchod?

Hledáte nyní aktivně protějšek? Jestliže ano, kde a jak?

Jak by měl vypadat váš ideální partner? (vzhled, povaha)

Jaká je vaše představa ideálního vztahu? (frekvence kontaktů, společné zájmy, bydlení, trávení volného času, na čem ve vztahu trváte, co je pro vás důležité?)

Myslíte si, že vaše představa ideálního vztahu je reálná? V čem ano, v čem ne? Byl byste popřípadě schopen ze svých představ slevit?

Věříte v existenci spokojeného partnerství/manželství (života ve dvou)?

Většina vašich přátel je zadaná nebo spíše singles?

Plánujete do budoucna rodinu? Partnera, nebo i děti?

Navazujete kontakty snadno nebo s obtížemi?

Cítíte se nyní spokojený?

Škála 1-10 jak byste označil svoji spokojenost?

2. Otázky zkoumající spokojenost - složka racionální:

Je pro Vás důležité samostatné bydlení? Proč?

Zvládáte sám/a péči o domácnost?

Pocitujete nabídku služeb a zboží pro singles jako dostačující? Chybí vám něco? Co byste rád/a doplnil/a?

Má vaše zaměstnání vliv na váš soukromý život? (status single)

Máte se dobře?

Co je pro Vás v životě důležité? (hodnoty - peníze, kariéra, láska, rodina, sport, zájmy, přátelé)

Máte vše co potřebujete?

Máte dost času sám/sama pro sebe?

Změnily se nějak Vaše osobní návyky (od té doby co jste single?)

Jste spokojený/á s tím, jak trávíte volný čas? Změnil se způsob trávení volného času? Jak?

V čem vidíte nevýhody manželství či života ve dvou?

Vnímáte nějaké výhody svého statusu?

V čem vnímáte život singles obtížnější než život v páru?

Jsou činnosti, při kterých vám partner chybí? Jaké?

V čem vnímáte život singles jednodušší než život v páru?

V jakých situacích vnímáte status singles jako výhodu?

Existují nějaké situace, kdy jste bez partnera spokojenější? (byl by na obtíž)

3. Otázky zkoumající spokojenost - složka emocionální (citová):

Myslíte si, že jste spíše pesimista nebo optimista?

Můžete o sobě říci, že jste "silná osobnost", vydržíte hodně?

Smějete se často?

Cítíte se šťastný? Jak často?

Kdy se nejvíc bavíte, při jaké činnosti?

Vyptávají se příbuzní a známí, proč žijete sám/a? Jak to na vás působí?

Existují situace, kdy se jako single cítíte "vyřazen"? (není na vás brán ohled)

Cítíte se někdy osaměle?

Existují nějaké situace, kdy jste bez partnera v rozpacích?

Setrváváte v aktuální situaci "dobrovolně"?

Jste rád sám/sama, užíváte si to?

Jestliže jste sám nedobrovolně, máte pocit, že bez partnera "trpíte"?

Ve kterých chvílích vám partner nejvíce chybí? (nemoc, oslavy, osamělé večery)

Máte rád společnost, jste v ní jako ryba ve vodě?

Jste spokojený s tím, jak trávíte volný čas?

Baví vás vaše práce, má smysl?

Uspokojují vás vaše záliby?

Seznamujete se rád/a s novými lidmi?

4. Otázky zkoumající spokojenost ve složce sociální opora (vztahy):

Chodíte rád/a do společnosti?

Kolik máte přátel?

Jak často se vídáte s přáteli?

Stýkáte se svou původní rodinou? Jak často?

S kým trávíte dovolenou?

Máte domácího mazlíčka?

Můžete někomu zavolat třeba i o půlnoci?

Když jste nemocný/á, zvládáte se o sebe postarat?

Byla někdy situace, že jste si nevěděl/a rady a cítil/a se bezmocný/á?

Vídáte své bývalé partnery/partnerky? Jaké máte vztahy?

Máte dobré sousedy?

Pěstujete známosti "na jednu noc" a nezávazné vztahy?

Své záliby - koníčky provozujete spíše sám, nebo s přáteli?

Sportujete raději sám, nebo ve větším kolektivu?

Máte mezi kolegy v práci nějaké přátele?

Toto rozdělení jsem použila již při konstrukci vhodných otázek, které umožní jednak lépe poznat respondenta, jeho životní styl a zvláště jeho životní spokojenost, a to ve všech jejích složkách. Před započítím rozhovorů jsem upravila pořadí otázek tak, aby rozhovor byl pokud možno plynulý a pro respondenta příjemný.

Seznam otázek respondentům, včetně doplňujících:

1. Máte se dobře? Máte vše, co potřebujete?
2. Cítíte se šťastný? Jak často?
3. Jak vnímáte termín singles? Zařadil/a byste sám/a sebe mezi singles?
4. Bydlíte u rodičů, sami v bytě (domě)? Jinak? Jak dlouho?
5. Byla někdy situace, že jste si nevěděl/a rady a cítil/a se bezmocný/a? Můžete někomu zavolat třeba i o půlnoci? Když jste nemocný/á, zvládáte se o sebe postarat?
6. Máte dobré sousedy?
7. Zvládáte sám/a péči o domácnost? Pociťujete nabídku služeb a zboží pro singles jako dostačující? Chybí vám něco? Co byste rád/a doplnil/a?
8. Máte mnoho přátel? Jak často se vídáte s přáteli? Své záliby - koníčky provozujete spíše sám, nebo s přáteli? Většina vašich přátel je zadaná nebo spíše singles?
9. Existují nějaké situace, kdy jste bez partnera v rozpacích? Existují situace, kdy se jako single cítíte "vyřazen"? (není na vás brán ohled)
10. Máte mezi kolegy v práci nějaké přátele?
11. Jste ve svém zaměstnání spokojen/a?
12. Jste se svým příjmem spokojen/ nespokojen?
13. Baví vás vaše práce, má smysl?
14. Má vaše zaměstnání vliv na váš soukromý život? (status single) Máte dost času sám/sama pro sebe?
15. Chodíte rád/a do společnosti? Navazujete kontakty snadno? Seznamujete se rád/a s novými lidmi? Máte rád společnost, jste v ní jako ryba ve vodě?
16. Myslíte si, že jste spíše pesimista nebo optimista?
17. S kým trávíte dovolenou?
18. Cítíte se někdy osaměle?
19. Uspokojují vás vaše záliby? Máte hodně koníčků?
20. Máte domácího mazlíčka?
21. Změnily se nějak Vaše osobní návyky (od té doby co jste single?) Změnil se způsob trávení volného času? Jak? Jste spokojený/á s tím, jak trávíte volný čas?
22. Kdy se nejvíce bavíte, při jaké činnosti? Smějete se často?
23. Baví Vás něco si doma kutit, vařit a podobně? Upřednostňujete to před jinými činnostmi? (pobyt v přírodě, návštěvy, společenské akce)

24. Můžete o sobě říci, že jste "silná osobnost", vydržíte hodně?
25. Jste rád sám/sama, užíváte si to? Setrváváte v aktuální situaci "dobrovolně"?
26. Jsou činnosti, při kterých vám partner chybí? Jaké? V čem vnímáte život singles obtížnější než život v páru?
27. Stýkáte se svou rodinou? Jak často?
28. Jak byste charakterizoval manželství svých rodičů?
29. Plánujete do budoucna vztah, rodinu? Partnera, nebo i děti?
30. Měl na vaši stávající situaci vliv poslední rozchod?
31. Vídáte své bývalé partnery/partnerky? Jaké máte vztahy?
32. Co je pro Vás v životě důležité? (hodnoty - peníze, kariéra, láska, rodina, sport, zájmy, přátelé) Je pro Vás důležité samostatné bydlení? Proč?
33. Cítíte se nyní spokojený? Jste obecně spokojenější ve vztahu, nebo bez něj?
34. Co vnímáte jako výhody svého statusu? V čem vnímáte život singles jednodušší než život v páru? V jakých situacích vnímáte status singles jako výhodu? Existují nějaké situace, kdy jste bez partnera spokojenější? (byl by na obtíž)
35. Vyptávají se příbuzní a známí, proč žijete sám/a? Jak to na vás působí?
36. Jaká je vaše představa ideálního partnera/ky, vztahu? (frekvence kontaktů, společné zájmy, bydlení, trávení volného času, na čem ve vztahu trváte, co je pro vás důležité?)
37. Věříte v existenci spokojeného partnerství/manželství (života ve dvou)? Myslíte si, že vaše představa ideálního vztahu je reálná? V čem ano, v čem ne? Byl byste popřípadě schopen ze svých představ slevit?
38. Hledáte nyní aktivně protějšek? Jestliže ano, kde a jak?
39. Jestliže jste sám nedobrovolně, máte pocit, že bez partnera "trpíte"? Ve kterých chvílích vám partner nejvíce chybí? (nemoc, rodinné oslavy, osamělé večery)
40. Jaký je Váš názor na nezávazné vztahy a na známosti "na jednu noc"?
41. Škála 1-10 jak byste označil svoji spokojenost?
42. Kolik je Vám let?
43. Jaké je Vaše nejvýše dosažené vzdělání?
44. Jste svobodný/á, rozvedený/á, ovdovělý/á?

Úryvky rozhovorů jsou součástí výsledků a analýzy a další část jsem vložila do přílohy PI.

5.3 Výsledky výzkumu

Po transkripci a několikerém čtení rozhovorů jsem sestavila následující stručné kazuistiky respondentů, na závěr cituji jejich vyjádření, která se týkají celkové spokojenosti.

Paní 1F48

Single 22 let po rozvodu. Žila se synem, nyní 8 let sama v bytě. Měla období, kdy ji samota trápila, ale zvykla si. Manželství rodičů velmi špatné. Stejně spokojená dokáže být jak ve vztahu, tak bez něj. Partnera nehledá, ale v budoucnu vztah úplně nevylučuje. Se sousedy se nestýká, mezi kolegy nemá důvěrné přátele. Má 3 blízké přátele, s rodinou se stýká 1x měsíčně. *"Cítím se asi tak kolem nuly na stupnici +5 až -5, to znamená, že ani výrazně šťastná, avšak ani nešťastná." "Tiché uspokojení zažívám při procházkách lesem, na horách, při četbě a někdy i při studiu."*

Pan 2M26

Šest let žije sám, poslední 2 roky single. Žije v podnájmu v bytě s jedním spolubydlícím, má samostatný pokoj. Se sousedy se moc nezná, což mu vyhovuje, v zaměstnání je krátce. Má několik dobrých přátel, asi do pěti. Rodina je daleko, návštěvy několikrát ročně. Zklamáný po několika nevydařených vztazích. Svůj stav necítí jako handicap, naopak je rád, že se může věnovat sobě a svým koníčkům. Vážný vztah momentálně neplánuje a rodinu až v daleké budoucnosti, z finančních důvodů. Je celkem spokojen. *"Vyloženě nekypím štěstím, ale ani nejsem nešťastný."*

Paní 3F49

Svobodná, dlouhá léta single, žije ve vlastním domě společně s bratrem a matkou, ale v samostatném bytě na vesnici blízko Brna. Skvěle si rozumí se sousedy, mezi kolegy v práci má přátele. Má poměrně hodně přátel, se kterými se často vidá. Práce ji baví, má hodně koníčků. Je společenská, málokdy se cítí osaměle, ale občas je spíše ráda sama. Měla osudový vztah, který nevyšel, jsou pouze přátelé. Potom se už nikdy nezamilovala a bez toho pro ni vztah nemá smysl. Samostatné bydlení je pro ni velmi důležité. Je spokojená, dokonce i se svým příjmem. *"Šťastná ani ne, ale spokojená ano."*

Pan 4M33

Svobodný, téměř 3 roky nedobrovolně single, poslední rozchod jej stále traumatizuje (problémy se spaním), nemůže překonat stesk po bývalé partnerce. Bydlí u své matky, svůj vlastní byt pronajímá z finančních důvodů. S matkou si vzájemně vypomáhají, byl by ochoten ji brát i na společnou dovolenou, kdyby měl vztah. V zaměstnání, mimo ně, i mezi sousedy má několik přátel, je hodně komunikativní. Věnuje se intenzivně sportu a dalším činnostem, aby odreagoval stále se vracející smutek nad ztraceným vztahem. Práce ho baví, je rád ve společnosti, snadno se seznamuje, ale nechce vztah za každou cenu. Relativně spokojen, ale citově strádá. *"Šťastný? Ne. Úplně ne."*

Paní 5F26

Svobodná, 3 roky bydlí ve svém bytě. Dosud neměla vážný vztah, aktivně se snaží o seznámení, ale nevychází to. Má přesnou představu ideálního partnera, zejména musí být také věřící. Kompromisy nejsou její silnou stránkou. Má 10 dobrých přátel, které vidá dvakrát do měsíce, stejně jako rodinu, se sousedy se zná jen povrchně. S kolektivem v práci není spokojena. Manželství rodičů nebylo idylické, nežijí spolu, ale rozvedeni nejsou, kvůli vyznání. Z práce bývá velmi unavená, večer nikam nechodí. Je spíše uzavřená. Nejraději má společnost svých kamarádů a známých. Nemůže mít děti, ale kdyby našla vhodného partnera, uvažovala by o adopci nebo pěstounství, případně by uvítala děti partnera. Rodinu by jednou chtěla mít. Se svým životem je spokojená, i když nemá všechno, co by chtěla. *"Ano, cítím se šťastná. Párkrát jsem už byla hodně šťastná."*

Pan 6M28

Svobodný, přes svůj věk stále ještě studuje a příležitostně brigádně pracuje. Tři roky je nezadaný. Bydlí u rodičů, se sousedy se nestýká. Jeho pes je členem rodiny. Má pár dobrých spolehlivých přátel. Nejvíce ho baví práce s dětmi v Pionýru, vymýšlí pro ně hry, organizuje výlety. Několikrát týdně se stará o svou babičku, má k ní hezký vztah. Umí se chovat, takže ve společnosti je oblíbený, ale prý je to přetvářka, většinou je tam z donucení. Je rád nezadaný a vztah po předchozích rozchodech již neplánuje. Ženy ho zklamaly, lépe se cítí bez vztahu (nikdo ho nekomanduje, nekontroluje a nešpehuje, nemusí za nikoho utrácet). Velmi důležitá je pro něho svoboda. Je spokojen, ale trápí jej nedokončené studium. *"Ano. Cítím se šťastný asi tak 3krát denně."*

Paní 7F39

Svobodná, single asi 10 let, z počátku dobrovolně, nyní by chtěla partnera, jeho oporu a podporu, ale nehledá jej aktivně. Bydlí v podnájmu a vyhovuje jí to. Bezmoc cítila jen v případě umírání blízkého člověka, je hodně samostatná a soběstačná. Má úzkých okruh přátel, se kterými se vidá několikrát do měsíce, stejně jako s rodinou. S kolegy v práci a se vztahy na pracovišti není spokojena. Chce změnit zaměstnání, ačkoliv v něm nachází smysl a má hezký vztah ke klientům. Práce je však špatně finančně ohodnocena. Veškerý volný čas věnuje studiu. Celkově je spokojená. *"Šťastná? Ano. Tak jednou za den zcela určitě. Třeba, když si hraju se psem nebo potkám někoho, koho ráda vidím. Nebo mi udělá radost úplně cizí člověk projevenou laskavostí."*

Pan 8M25

Svobodný, nezadaný. Nejdelší jeho vztah trval dva měsíce. Bydlí u rodičů a chybí mu pocit dospělosti. Šetří na své bydlení, chce se konečně osamostatnit. Má hodně přátel, ale málo je vidá. Každý týden jezdí za babičkou do nemocnice. S kolektivem v práci je spokojený, ale pracuje na směny a celoroční provoz, víkendy, svátky, takže nemá tolik času na přátele a koníčky. Velmi nespokojený je se svým příjmem, nedokáže si představit, jak by uživil rodinu. Ve větší společnosti se cítí nesvůj. Často se cítí osaměle, v podstatě každý den. Vnímá život single jako jednodušší, ale touží po vztahu, i když konkrétní představu o partnerce a vztahu nemá. Myslí si, že by měl partnerku hledat aktivněji. Celkově spokojený není. *"Jo, cítím se šťastný, myslím, že by mohlo být mnohem hůř. Párkrát za týden se cítím šťastný, když si zrovna neuvědomuju realitu."*

Paní 9F25

Svobodná, bydlí více než 3 roky sama v nájemním bytě. Občas se cítí bezmocná, ale díky přátelům, rodině a kamarádství se sousedy nakonec vždy vše zvládne. Blízkých přátel má asi šest a hodně kamarádů, ti ale postupně mizí (zakládají rodiny, stěhují se). Žije aktivní život, má hodně zálib, hodně času tráví s přáteli. V práci je spokojená, s kolektivem ne. Je společenská, veselá, ale po příchodu z práce do prázdného bytu se cítí osamělá. Má poměrně přesné představy o partnerovi a vztahu, ze kterých nechce slevovat. Manželství rodičů bylo velmi špatné s divokým rozvodem. Proto se obává sňatku, plánuje pouze kohabitaci. S muži se seznamuje snadno. Je pro ni důležitý sex, v tom jí musí partner vyhovovat. Má za sebou množství nezávazných vztahů, ale chtěla by už něco vážnějšího. Na podzim by chtěla začít pracovat v cizině a uvědomuje si, že by vztah na dálku byl

komplikovaný. Je spokojená, ale touží po vztahu. *"Každý den se cítím šťastná aspoň chvíli. Cítím se pozhnaná nade vše očekávání."*

Pan 10M26

Svobodný, několik let single, ydlí u rodičů, ale v budoucnu by chtěl bydlet s přáteli, když je sám. S bratrem se vidí několikrát týdně, s ostatní rodinou dvakrát měsíčně. Má 10 dobrých přátel, hodně kamarádů a známých. Raději by byl s partnerkou, ale užívá i tak život. Hodně času tráví s přáteli, v hereckém souboru, je hodně společenský, bez problémů navazuje kontakty. V zaměstnání mezi kolegy má kamarády, v práci vidí smysl, ale nespokojený je z důvodu nízkého výdělku. V budoucnu plánuje vztah i rodinu, ale poslední partnerka jej hodně zklamala svým sobectvím a žabomyšími válkami. Chtěl by vyvážený vztah, kde by si partneři pomáhali navzájem a uměli si vyhovět, nechce být s někým za každou cenu. Aktivně nehledá, nechává vše náhodě. Je spokojený. *"Nechci to generalizovat, ale když nemám ženskou, jsem hodně s kamarády a určitě se častěji cítím šťastný než nešťastný."*

Paní 11F40

Svobodná, single dlouho. Bydlí v domě, který vybudovala, předtím sama v bytě, od 25 let věku. Blízkých přátel do pěti, všechny kamarádky mají rodiny. S některými kolegy se kamarádí, s rodinou se stýká často, jsou z jedné vesnice. Manželství rodičů bylo nevydařené. Matka byla vůči ní chladná, nerozuměly si, otec zemřel. Chtěla by změnit práci, ale bojí se, protože splácí hypotéku. Baví ji vylepšovat domácnost, věnovat se koníčkům, ale je jí smutno. V singlovství nevidí žádné výhody. Vždy toužila po partnerovi, rodině, jenže všechny nápadníky v mládí odmítala a pozdější vztahy byly jen nezávazné. Nikdy partnera aktivně nehledala. *"Když nebudu řešit ten vztah, tak jsem spokojená. Řekla bych, že jsem v pohodě a víceméně jsem šťastná, akorát občas mě popadne sebelítost, chvílky kdy mi je líto, že nemám partnera."*

Pan 12M24

Svobodný, od sedmnácti let bydlí mimo rodinu a poslední tři roky sám. Rodina je rozeseta po světě, ale je s ní ve spojení. Měl hodně známostí, poslední dva roky je bez vážného vztahu. Má několik blízkých přátel, ale svým koníčkům se věnuje spíše sám. Pracoval jako asistent u velké firmy a neustále cestoval po světě, pak odešel a založil svou vlastní firmu. Dřívější zaměstnání způsobovalo, že neměl čas ani na partnerku, ani na své koníčky. Baví ho hodně věcí, je úspěšný v mnoha činnostech. Je veselý a společenský. Nemá životní

partnerku, ale není úplně sám (má více nezávazných vztahů). Zatím nepotkal partnerku, se kterou by mohl provozovat všechny své aktivity nebo které by nevadilo, že je provozuje s někým jiným. Je naprosto spokojen. *"Vždy jsem byl šťastný, i v době, kdy jsem řešil nějaké problémy. Kladný postoj mi vždy pomáhal je řešit rychleji. Některé lidi paradoxně odrazovala nebo i štvála moje stále dobrá nálada."*

Paní 13F42

Rozvedená, bydlí sama v bytě. Dříve u ní bydlel přítel a potom bratr, o které se starala a živila je, protože nepracovali. Dosud splácí půjčku za bývalého přítele a občas pociťuje bezmoc, protože má opravdu jen to nejnужnější k životu. Má několik přátel, pomáhají si navzájem se sousedkou. Většina přátel je zadaná a má rodiny, takže koníčkům se věnuje sama. V práci má hodně kamarádů. Pracuje fyzicky, nestresuje se, ale málo vydělává a chodí domů dost unavená. Manželství jejích rodičů bylo velmi špatné. Její domácnost pro ni představuje místo bezpečí a klidu, kde se nemusí přetvařovat. Partnera by potřebovala z citových i finančních důvodů, ale obává se, že by si jen přidělala další problémy. Proto partnera nehledá. *"Necítím se spokojená, ale to nesouvisí s tím, jestli jsem ve vztahu nebo ne. Ted' jsem ráda, že jsem sama. V tomto období se cítím šťastná velmi málo."*

Pan 14M44

Svobodný, trvalé bydliště a tzv. "základnu" má stále u rodičů, ale vždy současně bydlí, nebo spíše přespává u nějaké přítelkyně (střídá je). Rodiče navštěvuje i několikrát týdně. Blízkých přátel, na které se může spolehnout, má šest. Sousedy nezná, mezi kolegy v práci má jednoho blízkého přítele a dalších deset, se kterými občas zajdou i na pivo. Rád se chodí bavit do společnosti, seznamovat se s novými lidmi. Má hodně zálib, rád pomáhá kamarádům, je šikovný řemeslník a kutil. Je dobrovolným singlem, podle svých slov třikrát v podstatě utekl od oltáře. Tento způsob života mu vyhovuje, nerad se váže, ale nechce být úplně sám. Velmi si cení své svobody, má svou představu ideální partnerky a vztahu, která však není reálná. *"Spokojenost? Je co zlepšovat." "Šťastný - jak kdy, ze 100 % času se cítím tak v 5 % opravdu šťastný."*

Pro větší přehlednost jsem sestavila tabulku, kde je stručně vyjádřena spokojenost respondentů s prací, s finančním ohodnocením, zda praktikují krátkodobé nezávazné vztahy, jejich aktuální spokojenost v rozpětí 1 - 10 a zda v jejich hodnocení převažují pozitiva nebo negativa singlovství:

Tab. 2. Spokojenost respondentů, pozitiva a negativa.

Respondent	Práce	Peníze	Krátkodobé vztahy	Spokojenost	Singles +/- převažují
1F48	ano	ano	ne	5	negativa
2M26	ano	ne	ano	5	neutrální
3F49	ano	ano	ne	8	pozitiva
4M33	ano	ano	ano	5	pozitiva
5F26	částečně	ne	ne	8	negativa
6M28	ano	ne	ano	8	pozitiva
7F39	ne	ne	ne	8	pozitiva
8M25	ano	ne	ano	7	negativa
9F25	ano	ano	ano	7	negativa
10M26	ano	ne	ano	6.5	neutrální
11F40	ne	ne	ne	7,5	negativa
12M24	ano	ano	ne	10	pozitiva
13F42	ano	ne	ano	3	pozitiva
14M44	ano	ano	ano	7	pozitiva

V tabulce není uvedena vysoce ceněná hodnota - zdraví. Všichni respondenti se těší dobrému zdraví, pouze respondent 4M33 má drobné problémy se spánkem. Zdraví je pro všechny respondenty velmi důležitou hodnotou.

S použitím Stamplesovy typologie jsem se pokusila rozdělit respondenty do příslušných skupin:

1.Singles dobrovolní stabilní: - žádní. Do této kategorie bych nejspíše zařadila respondenty 1F48, 6M28, 13F42 a 14M44, kteří se mi jeví nyní i do budoucna jako stabilní Singles, ale dle Stamplesovy typologie sem spadají pouze mniši a jeptišky, tzn. celoživotně bez partnera. Tyto respondenty jsem tedy nakonec zařadila do dobrovolných dočasných Singles.

2. Singles dobrovolní dočasní:

- 1F48 - velmi spokojená single, smířila se s tím, že pravděpodobně zůstane bez partnera,
- 2M26 - po zklamáních i z finančních důvodů momentálně volí tuto strategii, nehledá aktivně partnerku, věnuje se koníčkům,
- 6M28 - již nechce ženu, nepočítá s ní,
- 9F25 - zatím fakticky neví, co chce. Vážný vztah ano, ale zároveň má obavy, že přijde o svou svobodu. Současnou prioritou je získat práci v zahraničí,
- 12M24 - je spokojený singles, hodně zaneprázdněný, partnerku nehledá, v budoucnu vážný vztah nevyklučuje,
- 13F42 - dobrovolná singles po nevydařených vztazích,
- 14M44 - "sukničkář", upřednostňuje volné vztahy bez závazků.

3. Singles nedobrovolní dočasní:

- 4M33 - stále se nemůže vzpamatovat z posledního rozchodu (2 roky), psychicky strádá,
- 5F26 - dosud bez intimního vztahu s mužem, aktivně hledá partnera,
- 7F39 - původně dobrovolná singles, začíná se rozhlížet po vhodném partnerovi,
- 8M25 - je nedobrovolně single, chtěl by konečně partnerku ale aktivně ji nehledá,
- 10M26 - zatím nenašel partnerku, která by mu vyhovovala.

4. Singles nedobrovolní stabilní:

- 3F49 - životní láska zůstala nenaplněná (jsou přáteli), nedokáže být s nikým jiným,
- 11F40 - neobjevil se partner, se kterým by chtěla mít rodinu, partnera nehledá.

Z předchozího je patrné, že skupina single jedinců je velice různorodá, což odpovídá výzkumům, např. M. Tomáška (Katedra sociologie FSS MU v Brně).

V následujícím přehledu - tabulce, uvádím pozitiva a negativa statusu singles, tak, jak je vyjádřili sami respondenti na úplný závěr našeho setkání:

Tab. 3. Respondenty vyjádřené výhody a nevýhody jejich statusu.

Pozitiva stavu singles	Negativa stavu singles
Osobní svoboda	Člověk má někdy tendence se uzavírat
Větší svoboda	Ve společnosti párů možnost vyčlenění
Nezávislost	Netolerance okolí
Čas na sebezdokonalování	V některých společnostech vypadá exoticky
Pán vlastního času	Nepříjemné otázky a narážky
Možnost rychlých změn	Nátlak rodiny
Větší časová flexibilita	Větší finanční nároky na provoz domácnosti
Obdiv lidí ve stereotypních "přežitých vztazích	Absence fyzické a emocionální blízkosti
Neexistuje žárlivost, jen důvěra	Předsudky - zoufalec
Méně povinností - domácí práce	Chybí náhled jiné perspektivy v rozhodování
Větší prostor pro poznávání nových lidí	Sdílená radost - dvojnásobná
Možnost vlastního rozhodování	Sdílený smutek - poloviční
Bez emocionálního vypětí	Sdílení zážitků, emocí
Čas na sebe	Nemožnost se někomu svěřit s problémy
Svobodné hospodaření s penězi	Musí se o vše starat sám, nikdo nepomůže
Volný čas	Ve stáří je lepší mít společníka
Nemusí se starat o rodinu	U těžších prací mužská ruka chybí
Více klidu	Nemá doprovod do společnosti
Neřeší malichernosti	Chybějící podpora
Nemusí se nikomu přizpůsobovat	Finanční stránka je horší
Nemusí se zpovídat ohledně aktivit	Chybí moment překvapení
Nikdo nekomanduje	Ochuzení o jistý sociální status
Nemusí si pamatovat důležitá data	Pocity osamělosti
Nemusí se rozčilovat	40letá slečna je prostě stále divný statut
Nikdo nekontroluje a nešpehuje	V nemoci nikdo neuvaží, neuklidí ..
Nikdo citově nevydírá	Nezahraje si badminton a pexeso
Nemusí za nikoho utrácet	Nedostatek sexu
Možnost být sám kdykoliv chce	Rozhodování
Konečně být sama sebou - najít sama sebe	Vedení domácnosti
Možnost chodit doma nahá	Jen jeden příjem
Nejsou potřeba kompromisy	Omezené zboží a služby
Zodpovědnost jen za sebe	
Kouzlo příležitostného sexu na jednu noc	
Flirtování	
Nevázanost	
Nemusí být ostražitý co dělá a říká	

5.4 Analýza - odpovědi na výzkumné otázky

1. Považují singles svůj status a životní styl za pozitivní?

Většina z mých respondentů je se svým současným statutem (život bez partnera) spokojená a partnera nehledá (9). Někteří z nich by s případným partnerem mohli být stejně spokojeni, jako jsou bez partnera, ale "neřeší" to (1F48, 2M26, 3F49, 7F39, 12M24). Ti, kteří partnera hledají, ať pasivně (rozhlíží se), či aktivně (seznamky, návštěvy společenských akcí, seznamovací výlety), jsou současně se svým životem spokojeni - jsou zdraví, mají své koníčky, práci, dostatek finančních prostředků, ale rádi by svůj život v budoucnu s někým sdíleli. Pokud respondentka 13F42 je nespokojená, vyplývá to z jiných příčin (finančních), než ze statusu singles, ve kterém je dobrovolně, protože má obavy, že by jí partner komplikoval život (opět).

Svoboda, nezávislost, samostatné bydlení

Svoboda je vysoce ceněnou hodnotou, nesporná výhoda statusu singles, v tom se všichni respondenti shodují. Respondent 14M44 uvádí na otázku, čeho si nejvíce cení na svém statusu: " *Svoboda. Svoboda, nevázanost, kdykoliv se můžeme rozejít z minuty na minutu, můžeme si vzít svou igelitku a jít každý po svém.*" To souhlasí i s poznatkem Uhdeové (2003), že velmi častým a typickým důvodem pro odmítnutí manželství je strach ze závazků. U žen je častá obava z podřízené role a omezení její možnosti svobodně a autonomně se rozhodovat. Respondent 2M26 vyzdvihuje absenci zbytečného stresu a některých starostí (s partnerkou). Respondentka 1F48 je zvyklá si sama plánovat své denní aktivity, dovolené, budoucnost. Respondentky 1F48 a 3F49 chtějí pouze samy rozhodovat o svém životě. Respondentka 3F49: "*nemusím se starat, co ten druhý dělá, můžu si dělat to, co zrovna chci, věnovat se koníčkům, přijdu si, kdy chci a odejdu, kdy a kam chci.*" "*Mám klídek, dělám si, co chci, kdy chci, do kdy chci, a nikdo neloudí sex. Nikomu se z ničeho nezpovídám, neobhajuju, nezdůvodňuju. Co se mi povede nebo ne, je jen můj problém,*" respondentka 7F39. Pro jedince single (pokud si to mohou dovolit) je velmi důležité samostatné bydlení (3F49, 5F26). Pro dlouholeté single jedince je to zvyk - 1F48, 1F49. Respondentka 1F49 na otázku, jak si představuje ideální vztah, odpovídá: "*Tak nad tím nepřemýšlím, ale rozhodně ne společné bydlení.*" Respondent 8M25 touží po samostatném bydlení a šetří si na ně, protože se chce konečně cítit jako dospělý. "*Ano, je to místo mé absolutní svobody, můj rád, můj chaos, moje doupe,*" říká na otázku, zda je

pro ni důležité samostatné bydlení, respondentka 9F25, která prakticky dvě třetiny svého příjmu vynakládá na samostatné bydlení.

Práce

Lidé žijící singles jsou pro zaměstnavatele výhodnější, protože nespěchají domů za rodinou, mají méně absencí z důvodu péče o děti a rodinné příslušníky. Singles se mohou více přizpůsobit momentální situaci na pracovišti, mají větší časovou flexibilitu. Příkladně respondent 12M24, který pracoval jako asistent ve velké firmě. Neustále cestoval, bydlel v Praze, Bratislavě i Budapešti a stále cestoval mezi těmito městy, k tomu jezdil na další služební cesty, např. New York a JAR. Po dvou letech však začal pociťovat únavu, začalo se zhoršovat zdraví i psychická kondice, takže nakonec od firmy odešel. Existuje jistě mnoho takových singles (a je obtížné je sehnat pro výzkum). Takoví jedinci nemohou "udržet" trvalý vztah, proto volí spíše nezávazné vztahy (i několik současně), nebo žádné. Je to velmi časově náročná kariéra, takže zvládat ji mohou opravdu jen single jedinci a k tomu často workholici, neboť jim nezbývá čas ani na přátele a koníčky. Nyní 12M24 podniká, takže je, jak říká: "*Svým vlastním pánem. Pánem svého života a času.*" Většinu respondentů jejich práce uspokojuje. Podle 1F48, 2M26, 3F49 práce nijak neovlivňuje jejich status single. Respondentku 5F26 práce ovlivňuje tím, že chodí domů hodně unavená (neustále je v kontaktu s lidmi), a pak už nikam nejde, takže obtížně hledá partnera. Protože v zaměstnání je celý den s lidmi, někdy touží jen po klidu a tichu, stejně jako respondentka 9F25. Také 7F39 v práci tráví hodně času a i doma dělá různé činnosti s prací související. Respondentka 13F42, která pracuje jako uklízečka a pokojská, o práci: "*Nijak neovlivňuje můj volný čas. I když je pravda, že domů chodím hodně unavená, pak většinou jdu jen se psem a padnu do postele nebo k počítači a už se nezvednu.*" Singles ve své práci hledají nejen finanční ohodnocení, ale i určité naplnění, smysl. Toto je u většiny respondentů splněno, někteří však hledají změnu. Buď kvůli vztahům mezi zaměstnanci na pracovišti (7F39), nebo z důvodu přístupu vedení (11F40). Výrazně nespokojený s příjmem a oceněním práce je 4M33. Respondent 8M25 tráví v práci příliš mnoho času, protože pracuje ve směnném provozu a nemá tak čas ani na přátele, ani na své koníčky. Přitom single jedinci mají po práci více volného času k regeneraci, nežli lidé s rodinami (a zejména s malými dětmi). Mají více klidu a soustředění na práci. Na straně druhé nemají doma nikoho, komu by se s případnými pracovními problémy svěřili, kdo by je s nimi sdílel. To trápí spíše respondentky - ženy.

Celkově se dá konstatovat, že současná pracovní aktivita respondentů nemá vliv na jejich status single ve smyslu nedostatku času na trvalý vztah. Nemají tížádnost dosáhnout vysokého kariérního růstu, ale ve své práci vidí smysl a možnost obživy. Únava a vyčerpání z pracovních kontaktů s lidmi u dvou respondentek částečně omezují jejich společenskou aktivitu a tím možnost seznámení se s budoucím partnerem, totéž platí u respondenta, který pracuje v nepravidelných směnách.

Peníze - finanční zabezpečení

Respondentka 3F49 již při úvodu rozhovoru vyzdvihla skutečnost, že: *“...protože žiju sama, bez chlapa, platím si svůj život.”* Tedy finanční nezávislost a zároveň nutnost postarat se o sebe sama. Peníze jsou pro single jedince důležité, protože jsou sami a nemohou se finančně spoléhat na partnera (například v nemoci, při ztrátě zaměstnání apod.). Respondenti ve věku mladé dospělosti pocítují nedostatek finančních prostředků, jelikož teprve začínají pracovat a mají tak většinou nízké platy. Mzda jim většinou sice stačí pro jejich osobní spotřebu a případně na bydlení, ale nedokážou si představit, že by z ní měli uživit rodinu. Část respondentů - mladých mužů, kteří chtějí v budoucnu rodinu, stále bydlí u rodičů, aby si našetřili nějaké peníze (4M33, 8M25, 10M26, 6M28). Respondenti, kteří musí sami hradit náklady na bydlení, charakterizovali život single jedinců jako finančně náročnější (1F48, 9F25, 6M28). Dá se shrnout, že ekonomická situace respondentů má velký vliv na jejich status single v uvažování o budoucnosti (zakládání rodin), zejména u mladých respondentů - mužů. Nedostatek finančních prostředků u nich přispívá k volbě statusu singles.

Volný čas - koníčky - společenský život

Většina respondentů tráví svůj volný čas poměrně aktivně, mají nejrůznější záliby a koníčky, mnohdy užitečné pro jejich okolí. Respondentka 1F48 tráví veškerý volný čas péčí o opuštěná zvířata, respondent 6M28 se věnuje práci s dětmi v Pionýru. Respondent 2M26 uvedl, že od té doby, co je single, tráví svůj čas aktivněji. Respondent 4M33, který je stále nešťastný po posledním rozchodu, se sportem odreagovává, aby zapomněl na minulý vztah. To koresponduje s výzkumem Tomáška (2006), který si povšiml, že singles kompenzují chybějící partnerské vztahy řadou zástupných činností, mezi něž patří sport, umělecké aktivity a provozování nejrůznějších koníčků. Většina respondentů provozuje své koníčky samostatně, s přáteli se chodí spíše bavit - společné gurmánské zážitky v restauracích, kina, divadla, taneční zábavy a plesy, bary, což je mnohdy určitým

úníkem ze samoty. Dá se říci, že muži z výzkumného vzorku mají více koníčků a zálib nežli ženy, ale častěji si stěžují na nedostatek času z důvodu zaměstnání. Respondenti tráví volný čas i doma. Domácí práce zvládají. Některé respondenty baví, jiné ne (bez ohledu na pohlaví), ale žádný respondent pobyt doma neupřednostňuje před provozováním koníčků či společenských akcí, tj. není typický samotář.

Respondentky- ženy (5F26, 9F25, ale i 4M33 a 8M25), ale i někteří muži (8M25) se cítí nejistě ve společnosti, kde jsou většinou samé páry, a kde často bývají pod palbou nepříjemných otázek: *"Mám někdy pocit, že lidi jsou někdy jakoby jízliví a jakoby zlomyslní. Že se mně někdo začne ptát: „Tak co, už někoho máš?“, „Už máš babu?“ a tak dále. Toto jsou pro mě bolestivé věci."* Respondentka 5F26 takto "trpí" na rodinných oslavách, kdy se jí snaží příbuzní a známí někoho dohazovat. Respondentce 3F49 vadí, že jako žena nemůže jít sama večer do restaurace, ale musí se předem s někým domluvit. Muži ve většině necítí žádný handicap (2M26, 6M28, 10M26, 12M24, 14M44). Naopak respondent 12M24 říká: *„Ve větším kolektivu si často připadám, jako playboy. Mnohokrát mě ostatní berou jako člověka, který rád povrchně poletuje od známosti ke známosti, i když neznají můj život, na který se nezeptají. Nevadí mi to. Děláním si vlastní obrázek na ně."* Na otázku, zda se v nějaké situaci cítí bez partnera v rozpacích, odpovídá 14M44: *„Když já někde přijdu sám a vidím, jak se páry hádají, to mě se nemůže stát. Jsem v pohodě. Ještě jsem v rozpacích, že jsem sám, nebyl."* Zajímavá byla odpověď 6M28: *„Kontakty bohužel navazují snadno, ale nikdy to není přičiněním z mé strany."* *„Nemám rád společnost, ale jsem v ní jak ryba ve vodě, protože jsem tak slizkej a umím se tak přetvářet, že si nikdo nevšimne, že se mi tam nelíbí."*

Žena 9F25 poznamenala, že jako singles trošku míň dbá o svůj vzhled, nelíbí se, obléká se méně "žensky". Podobně to má i respondentka 7F39, která uvedla i změny ve způsobu myšlení, uvažování a jednání. Tato respondentka kladně vnímá větší tolerantnost k singles ve městské společnosti, kde žije (na rozdíl od venkova). Na druhé straně říká: *"...když "to" (že je single) zjistí vdané matky s malými dětmi, tak mi často dají najevo, že jim nemohu ani za mák rozumět. Trošku zapomínají, že já jsem byla taky malé děčko. Paradoxně jsem si všimla, že jsou to ženy a dívky s nízkým vzděláním, protože ty s vyšším byly buď dlouho singles nebo žily s partnerem bez dětí."*

Celkově tedy singles necítí výrazný tlak společnosti a odsouzení svého statusu, pouze drobné narážky při společenských událostech, na které jsou citlivější single ženy. Obě pohlaví pěstují nejrůznější koníčky a zájmy. Nedobrovolní méně šťastní singles jimi

kompenzují partnerský vztah. Většina z dotazovaných singles by chtěla partnera, se kterým by mohli ve svých zálibách pokračovat, případně společně provozovat nějakou novou aktivitu.

2. Jak vnímají a hodnotí singles vývoj a průběh spokojenosti se svým životem?

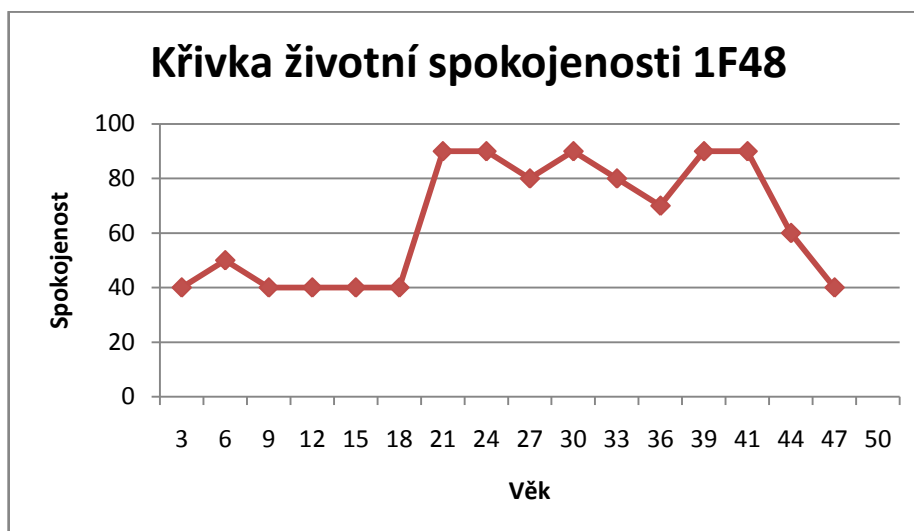
Optimismus - štěstí - spokojenost

Tato výzkumná otázka se zaměřuje na emocionální (citovou) spokojenost single jedinců se životem. Vycházím z rozhovorů se svými respondenty, takže následující se vztahuje pouze k tomuto výzkumnému vzorku.

K osobní spokojenosti více inklinují lidé optimističtí. (Slezáčková, 2012) Podle respondentů samotných i z rozboru jejich rozhovorů odhaduji, že polovina respondentů (7) skutečně patří mezi optimisty. S tím koreluje další poznatek, a sice že 5 respondentů se cítí šťastnými, 3 jsou spíše šťastní a 3 spokojeni, 1 respondent je šťastný jen málo a 2 jsou spíše nešťastní bez souvislosti s dobrovolností nebo nedobrovolností statusu singles. Všichni z dobrovolných singles podle jejich tvrzení jsou šťastní a spokojeni, pouze 13F42 celkově spokojená není, zejména pro nízkou životní úroveň. Také většina nedobrovolných singles je spokojená a šťastná, kromě 4M33, který se 2 roky nemůže smířit s rozchodem a 8M25, který je osm let sám a chybí mu partnerka, není spokojen s prací na směny ani s výdělkem a občas se cítí bezmocný: *"Když přemýšlím o svém životě, jak s ním naložit, připadám si ztracený, zoufalý. Nevím, co mám dělat a nechci jen čekat na smrt."* Skutečnost, že i nedobrovolní singles se považují za šťastné či spokojené, může být způsobena tím, že to, že nemají partnera, není pro jejich pocit spokojenosti natolik důležité. Patrně jsou pro ně důležitější jiné aspekty jejich života, ale nabízí se další možnost, a sice že nejsou upřímní - možná ani sami k sobě. Respondentka 11F40 při otázce, jak rozumí termínu singles: *„Jsou to lidé, kteří žijí sami, bez partnera, buď dobrovolně či ne. Někdy se tváří, že jsou singles dobrovolně, ale není tomu tak.“* Toto podezření mám u respondentky 9F25, která sice nadšeně hovoří o tom, jak je šťastná a spokojená, ale zároveň se každý den cítí osamělá a nemůže spát. Na jedné straně říká, že nechce tzv. "vážnou známost", svatbu apod., spíše tzv. "kamaráda s výhodami", ale na jiném místě uvádí, že jí chybí partner, se kterým by chtěla společně bydlet, do kterého by se zamilovala.

Křivky životní spokojenosti, které jsem vyhotovila podle tabulek, vyplněných respondenty, se vztahují na celý život respondentů, nejen na období jejich single života. Grafy u respondentů nad 40 let naznačují pokles jejich životní spokojenosti v posledních letech. Svou roli v tom patrně sehrává jejich vyšší věk a delší období jejich singlovství. Křivky životní spokojenosti jsou velmi rozdílné, nenalezla jsem (hlavně od doby dospělosti, která mě nejvíce zajímá) nějaké výrazné společné znaky. Uvedené údaje se však týkají pouze malého vzorku respondentů. K reprezentativnímu výzkumu by musely být shromážděny údaje od mnohem rozsáhlejšího výzkumného souboru. Přesto se domnívám, že tato část práce je zajímavá - grafy naznačují, jak zpětně respondenti nahlíží na svůj život.

Graf č. 1: Křivka životní spokojenosti respondentky 1F48



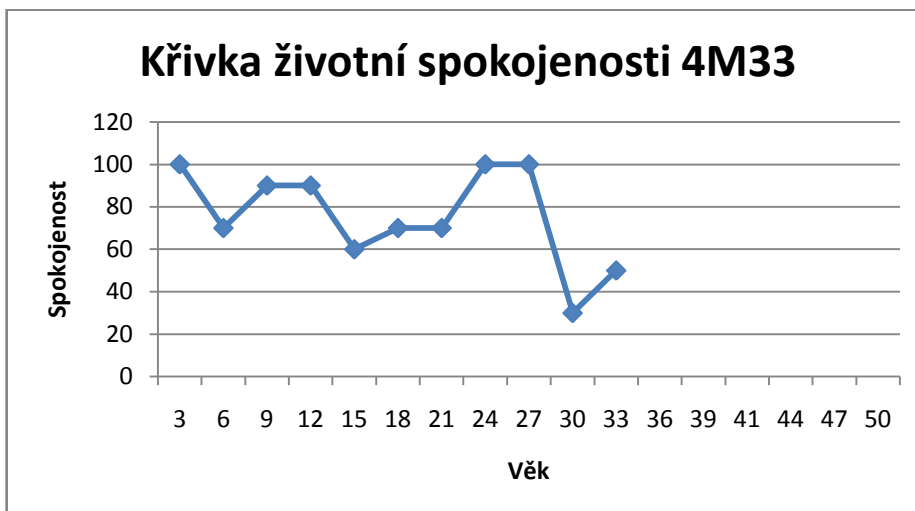
Graf č. 2: Křivka životní spokojenosti respondenta 2M26



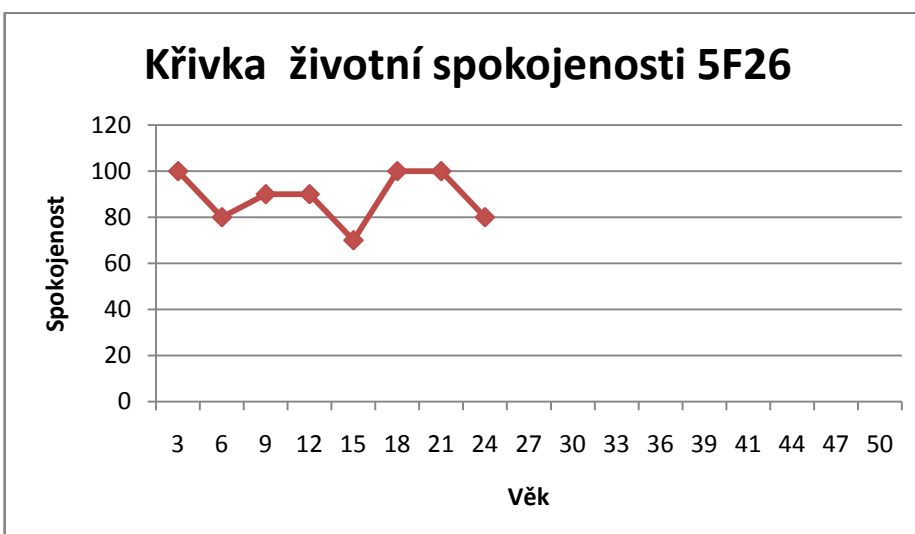
Graf č. 3: Křivka životní spokojenosti respondentky 3F49



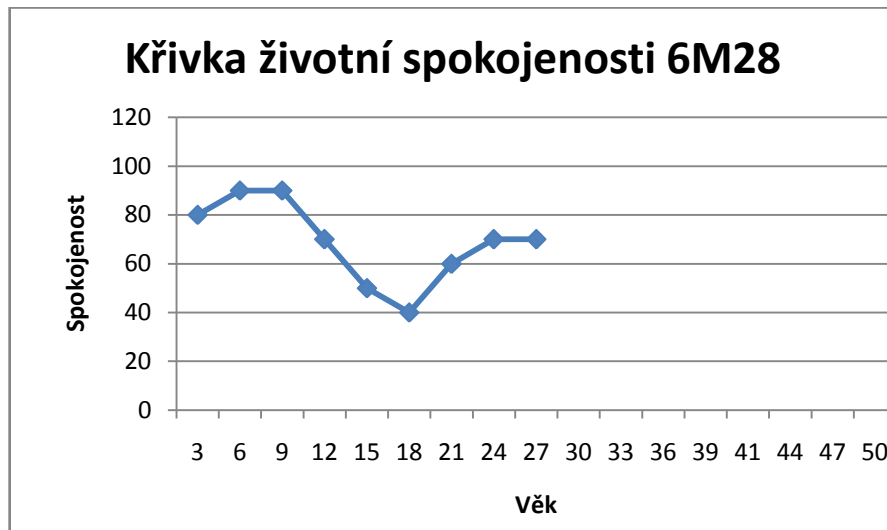
Graf č. 4: Křivka životní spokojenosti respondenta 4M33



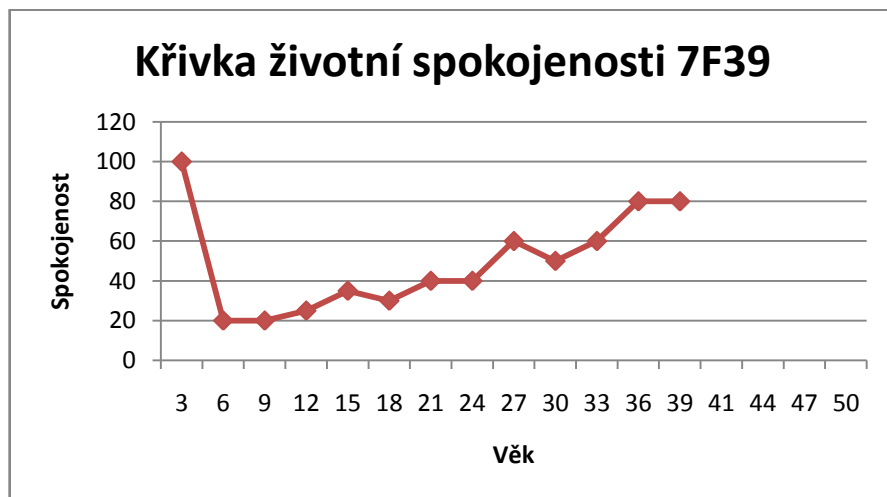
Graf č. 5: Křivka životní spokojenosti respondentky 5F26



Graf č. 6: Křivka životní spokojenosti respondenta 6M28



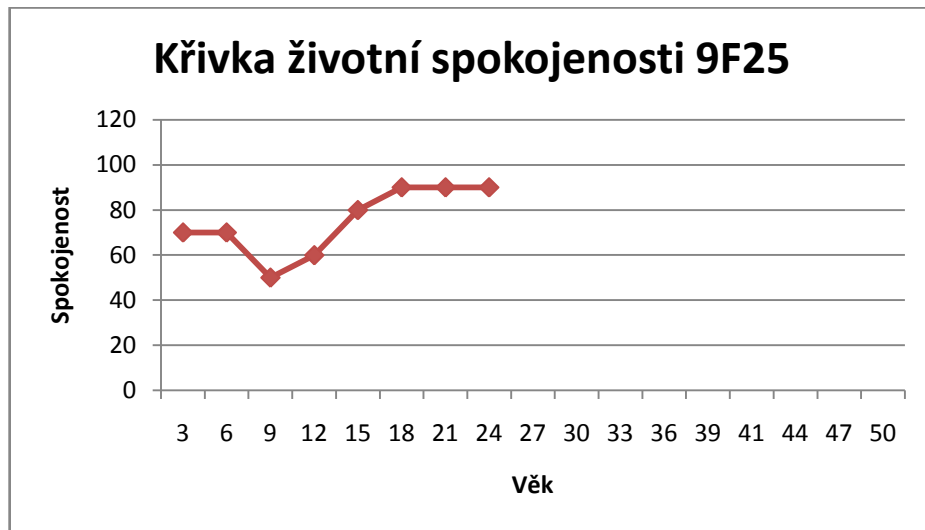
Graf č. 7: Křivka životní spokojenosti respondentky 7F39



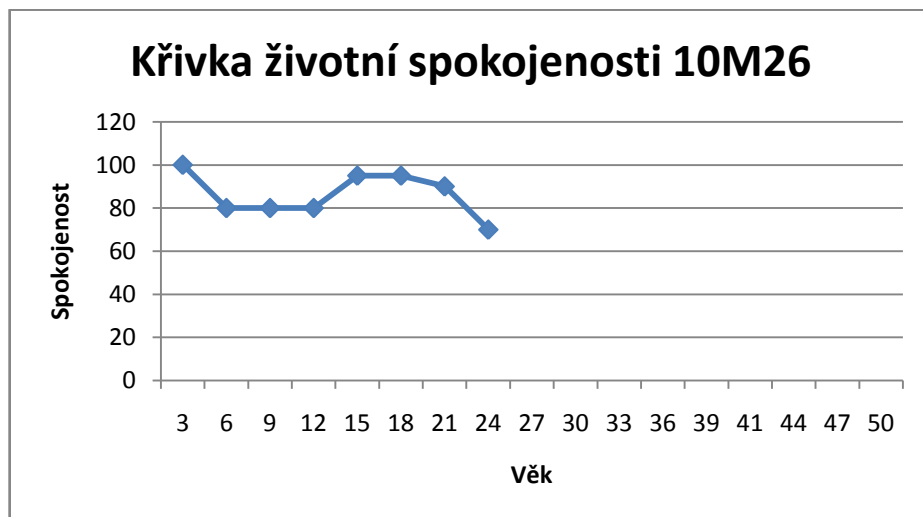
Graf č. 8: Křivka životní spokojenosti respondenta 8M25



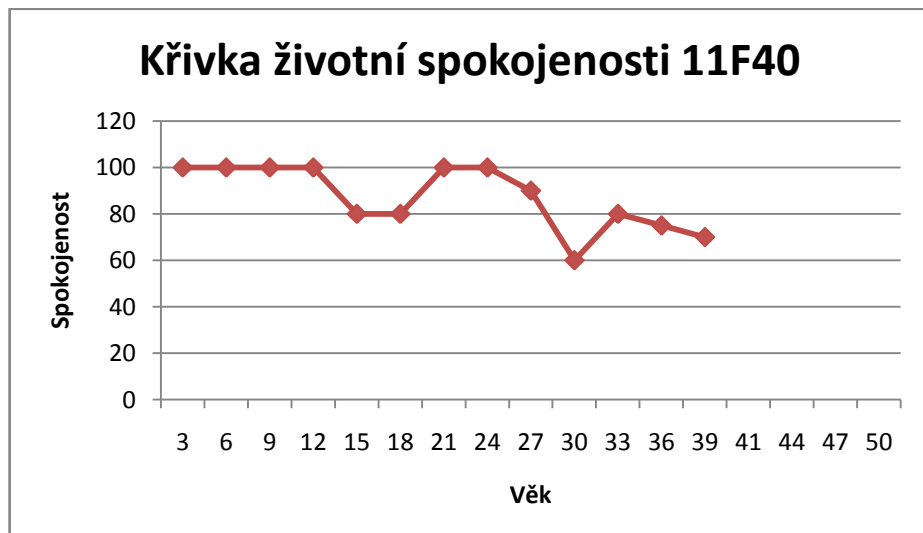
Graf č. 9: Křivka životní spokojenosti respondentky 9F25



Graf č. 10: Křivka životní spokojenosti respondenta 10M269



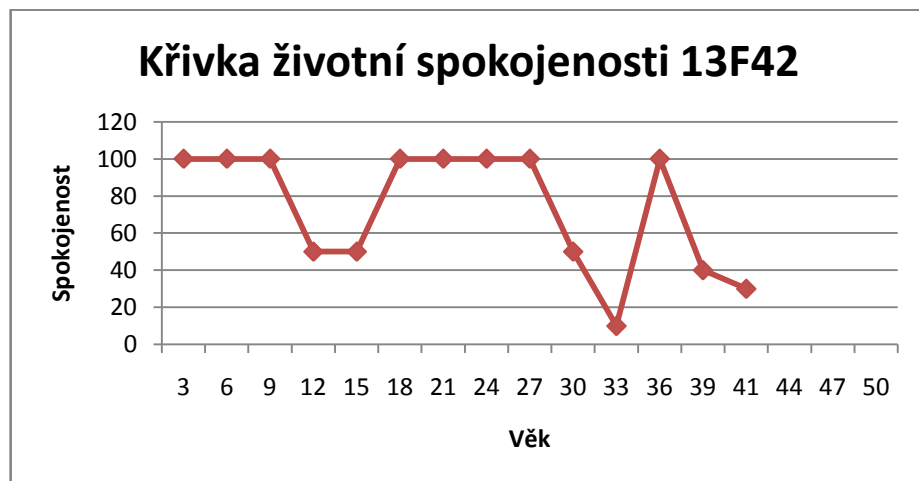
Graf č. 11: Křivka životní spokojenosti respondentky 11F40



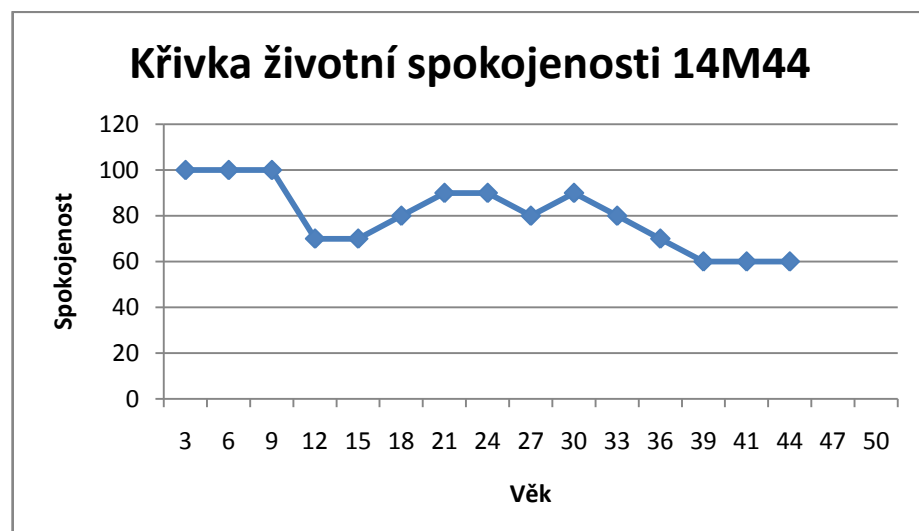
Graf č. 12: Křivka životní spokojenosti respondenta 12M24



Graf č. 13: Křivka životní spokojenosti respondentky 13F42



Graf č. 14: Křivka životní spokojenosti respondenta 14M44



Osamělost - minulé vztahy - představy o partnerovi

Dobrovolní singles se podle svých slov necítí osaměle nebo pouze zřídka. Nedobrovolní singles ve věku mladé dospělosti se cítí osaměle poměrně často, a to i přes dnešní možnosti komunikace na dálku (internet, skype apod.). Respondent 8M25: „*Osaměle se cítím často. V podstatě každý den aspoň chvíli.*“ a 9F25: „*Často. Každý den trochu. Nejčastěji při usínání, ale to už řeším knížkou. A taky někdy, když přijdu domů plná zážitků a není se komu vypovídat, a dost taky, když se mi doma stane něco vtipného, nějaká situace a není tam nikdo, kdo by se tomu se mnou zasmál.*“ Starší ženy, které jsou nedobrovolně single již delší dobu, se osamělé tak často necítí, neboť si většinou již zvykly.(1F48: „*Dříve ano, dnes už ne.*“) Osamělá 11F40 stále ještě doufá, že se nějaký partner objeví, přesto: „*Večer to na mě někdy dolehne, že jsem sama doma a nikdo na mě nečeká, že chodím do prázdného bytu. Jinak už jsem si za těch dvacet let zvykla.*“ Singles, kteří jsou nedobrovolní a osamělí, často rozebírají příčiny svého singlovství. Upřímná byla odpověď respondentky 11F40: „*Jo, jsem ráda sama doma, nepotřebuju společnost, ale po partnerovi jsem vždycky toužila. Asi jsem dlouho vybírala, nad každým jsem ohrnovala nos a teď jsem sama.*“

Dobrovolní i nedobrovolní singles mají nejrůznější zkušenosti. Mnohé z nich zklamal partner/partnerka. Například 4M33 říká: „*Ona byla nebo hrála si na neupřímnou. Dělal špatný věci chvílemi, snažila se provokovat cizí chlapy k něčemu, pak je odmítala, no prostě vyvolávala takové ty žárlivosti, provokovala, což není dobrý a to se mi nelíbilo.*“ Respondent se však přesto po této partnerce stýská a není ani po dvou letech schopen navázat nový vztah. Najít tu správnou partnerku není lehké, respondent 2M26 řekl: „*Vzhledem k tomu, že jsem zatím opravdu nenarazil na protějšek, který by za to stál, z mého pohledu samozřejmě, tak mi přijde zbytečné plýtvat energií a časem na každou známost, na kterou bych narazil. Bohužel jsem asi až příliš hodný a obětavý partner a několikrát se mi to vymstilo.*“ Tento respondent vnímá své singlovství jako přechodné období, ve kterém se věnuje sám sobě a svým koníčkům, s tím, že po čase možná svůj postoj přehodnotí. Respondent 6M28 po několika neúspěšných vztazích získal poměrně negativní vztah k ženám (zahořkl), a na otázku, jak si představuje ideální partnerku, odpověděl: „*Já nevím, už je to dlouho, co jsem nad něčím takovým přemýšlel. Nejlepší by bylo, kdyby byla neviditelná a neslyšitelná. Takže to vlastně vyjde nastejno, jako když jsem sám.*“ Respondent 12M24 se zamyslel nad nezávaznými vztahy: „*Nikdy jsem neměl známost na jednu noc. Vždy jsem si s dotyčnou rozuměl a měl důvod se scházet.*“

Pod některé nezávazné vztahy se s klidem podepíši, protože znamenaly více, než vztah s partnerkami, které doslova vyžadovaly opakování slov "miluji tě", nejméně na denní bázi...." a dále *„Jsem spokojený, když jsou mé vztahy dobré. Nepovažuji za problém nebyt upnutý na jednoho člověka. Proto jsem spokojený.“* Respondent 14M44 si dokonce vymyslel na nezávazné vztahy toto přirovnání: *„Nejsem proti. Mám třeba rád guláš, ale na něm je jedna feferonka, která to okoření, ale může být jen jedna nebo dvě, ne, že budeš jíst jenom feferonky, to by nebylo dobré.“* Tento respondent prostě nechce k někomu "patřit", na druhé straně však nikdy není zcela sám, vždy má, jak sám říká, kam jít. Nezávazné vztahy upřednostňovala v posledních letech i respondentka 9F25 po dvou nepovedených partnerstvích. Nyní už by chtěla nějakého *"stálého parťáka."* Ženy až takto otevřeně o minulých vztazích a o svých názorech na partnerství většinou nehovořily, neměly tendence ani "pomlouvat" bývalé partnery. Pouze respondentka 13F42 uvádí: *„Určitě mi nechybí žárlivé scény a kontroly po telefonu, kde a s kým jsem a kdy přijdu domů.“* *„Momentálně jsem ráda, že užívám sebe a psa, kdybych měla zase někoho žít, určitě by byl na obtíž.“* Jelikož jsou emotivnější a své city dávají více najevo, v rozhovorech se častěji nežli muži přiznávají k tomu, že nepřítomností partnera strádají.

Jsou to také častěji respondentky - ženy, které vztah berou velmi vážně a musí se opravdu zamilovat, než s někým naváží intimní vztah. Respondentka 3F49, veselá, zábavná a inteligentní žena, byla jen jednou v životě velmi hluboce zamilovaná. S tímto partnerem ovšem zůstali jen přáteli (on byl asi 12 let ženatý, nyní je rozvedený). Za celý život, i když měla spoustu kamarádů a přátel, nedokázala se zamilovat do nikoho dalšího a mít s ním vztah. Nyní je již spokojenější bez vztahu, je zvyklá být sama. Respondentka 5F26 je zase ve svých dvaceti šesti letech ještě panna, ačkoliv měla již spoustu příležitostí. Žádný partner jí však nebyl natolik sympatický, aby s ním navázala známost: *„Chci, aby můj partner byl věřící, spolehlivý a věrný, samozřejmě fešák, musí se mi líbit. Společný vztah si představuji tak, že nám to bude oběma vyhovovat a budeme si užívat života i sebe navzájem. Já jsem dost rázná a kompromisy nejsou má silná stránka, takže by měl být tolerantní.“* Respondentka 7F39 si singlovství deset let opravdu užívala, ale v posledním asi roce ji začalo unavovat, že je na všechno sama. Zejména by potřebovala s někým sdílet své pocity. Co se týká nezávazných vztahů a vztahů tzv. "na jednu noc", všichni muži vyjádřili pochopení a většina z nich je občas i praktikuje. Ženy spíše ne: šest respondentek ze sedmi nezávazné vztahy nevyhledává ani nepraktikuje, ale neodsuzují je. Otázkou je, nakolik byly jejich odpovědi pravdivé. Je celkem pravděpodobné, že je to jako u výzkumu

manželské věrnosti: muži se svými avantýrami rádi chlubí a jejich počet navyšují, ženy naopak, drží je spíše v tajnosti.

Vlastností ideálního partnera, kterou uváděly respondentky nejčastěji, byla tolerance. Partner by měl být tolerantní a vztah by se měl vyznačovat tím, že by partneři měli mít společný životní směr, společné nebo podobné zájmy nebo zájem, aby alespoň část volného času trávili při společných aktivitách. Respondentka 1F48 uvádí, že je schopna ve svém věku již slevit v otázkách zamilovanosti a sexu.

Někteří single muži dosud nemají představu ideální partnerky (2M26, 8M25, 6M28), jiní ano, například 10M26 říká: „*Myslím, že ideální (vztah) neexistuje, ale byl bych rád, kdyby to partnerství fungovalo oboustranně, spravedlivý. Taky uvědomění, třeba když vím, že ona pro mě něco udělá, něco, na čem si dá záležet a třeba tomu věnuje čas, energii, tak jí za to poděkuju obdobným způsobem, mělo by to být vyvážený. Ne, že třeba já dělám automaticky všechno. Chci, aby mě uměla ocenit, ocenit to, co pro ni dělám. A abychom si nezevšednili. Nechci žádnou namyšlenou fíflenu, panovačnou, rozmazlenou, nebo uťápnutou. Chtěl bych veselou, pohodovou, optimistickou ženskou, jako já, která nemá s ničím problém, s podobnými zájmy.*“ Společnou vlastností ideální partnerky, kterou výrazně oceňují respondenti - muži, je věrnost. Například 4M33: „*To je mým snem, mít rodinu, ale podotýkám k tomu, že čistou rodinu. To znamená ženu, které můžu věřit. Jo, to je právě to. Dneska je to strašně složitý, proto jsem teď dlouho single. Jednak je těžké najít někoho, kdo ti sedne, do koho se zamiluješ, to je druhá věc a třetí, ta nejdůležitější - komu můžeš věřit.*“

Názory na manželství (partnerství) - plány do budoucna

Téměř všichni respondenti, muži i ženy věří v existenci spokojeného partnerství nebo manželství (života ve dvou). 4M33 se svěřil: „*Určitě věřím (ve spokojený vztah), protože jak jsem s ní byl, byl jsem až nechápavě, nechápavě šťastný. Sám jsem to nechápal, ačkoliv já miluju život, bývám šťastný, ale toto! Já jsem měl v minulosti dost smůlu ve vztazích a toto mě příjemně zasáhlo do srdce, takže jsem byl poprvé v životě ale na 100 % šťastný. Kdyby se mě někdo zeptal: "Jak se máš?", tak bych od srdce řekl: "tak teď se mám opravdu krásně." To jsem zažil a vím, co to je být šťastný ve vztahu.*“ Záporný názor na existenci spokojeného partnerství nebo manželství projevil 6M28, když odpověděl: „*Ano, ale pouze v rámci biologické existence, nutnosti.*“ Zajímavý je názor 12M24: „*Pro mě je ideální vztah takový, kde jeden druhému důvěřuje natolik, že nemají důvod jakoukoliv informaci*

nechávat v tajnosti. Rádi spolu sdílí čas a vzájemně se neomezují. Při sexu jsou stejně nebo více sobě otevření. Hlavně si nepotřebují nic slibovat k tomu, aby oba partneři věděli, že jsou a budou spolu. To znamená, že moje představa ideálního vztahu spočívá ve věrnosti, ne svazku manželském." Single jedinci ve většině uznávají existenci spokojeného manželství/partnerství, ale z rozličných důvodů jsou sami.

Do budoucna tři respondenti vůbec neuvažují o vztahu, další tři momentálně nechtějí vztah, ale budoucnost nechávají otevřenou. Čtyři respondenti si vztah sice přejí, ale nic víc pro nalezení partnera nedělají, například 11F40: *„Ne, nehledám. Nikdy jsem aktivně moc nehledala, ledaže mě někdo k tomu přemluvil, ale stejně jsem věděla, že nikoho nepotkám."* Jeden se tzv. "rozhlíží", (8M25: *„asi ne tak aktivně, jak bych měl. Neustále se rozhlížím, v práci, na ulici, v MHD, ale nikam to nevede."*), jeden začíná partnera hledat - zatím také pasivně a dva respondenti již aktivně hledají budoucího partnera, mezi nimi i 4M33: *„...Já mám jedno takový tvrzení, že když moc po tom jdeš, tak to nemáš. Nechat to tak trochu volně plynout a ono z ničeho nic něco přijde."* Zjištěné názory respondentů odpovídají výzkumům Beate Küpperové z Německa (Labusová, 2009), kdy respondenti singles vyznávají stejné obecné hodnoty včetně smyslu pro rodinu, vnímání rolí muže a ženy i touhy po dětech jako lidé žijících v párech, ovšem s tou výjimkou, že singles mají výrazně vstřícnější postoj k alternativním formám párového soužití a významně častěji odmítají tradiční formu rodiny. Dobrovolní singles stejně jako ve výzkumech Küpperové tvrdí, že závazné vztahy nevyhledávají. Někteří nedobrovolní singles se obávají přílišného sblížení s partnerem a jiní mají obavu z možného neúspěchu. Celkově se projevuje omezená schopnost navazovat a udržet dlouhodobé intimní vztahy. Beate Küpperová se domnívá, že *"kořeny neochoty ke sblížení a vztahové závaznosti mohou souviset s utvářením primární vazby mezi dotyčným člověkem a jeho nejbližšími pečovateli v čase raného dětství."* (Küpperová in. Labusová, 2009) Vychází z tzv. teorie přílnutí (attachment) Johna Bowlbyho a Mary Ainsworth.

Podle mých zjištění by velká část respondentů chtěla vztah, ale jak sami uvádějí *"ne za každou cenu."* S přibývajícimi milostnými zkušenostmi již není tak častá romantická zamilovanost, ale lidé očekávají naplnění svých představ a partnera pečlivě vybírají. Postupně může dojít až ke ztrátě schopnosti partnerského soužití, přizpůsobení se jinému člověku, tak jak uvádí Tomášek. (Tomášek, 2006)

3. V kom hledají singles sociální oporu?

V opravdu vážných situacích by se respondenti nejčastěji obraceli na své nejbližší přátele a rodinu. Na dotaz, komu by volali o půlnoci, bylo častou odpovědí, že pokud to jde, nechtějí zbytečně někoho obtěžovat, pouze v nezbytných případech by volali příteli nebo někomu z rodiny. V případech nemoci mladí muži, kteří bydlí u rodičů, spoléhají samozřejmě na jejich péči. Respondenti, kteří žijí osamoceně, se zvládají léčit většinou sami, v těžších případech pomáhají rodinní příslušníci a nejbližší přátelé. Respondentka 3F49: „*Tak zatím jsem soběstačná, a pokud jsem nemocná, je zde našťestí ještě maminka, která je zatím fit. Jak to bude dál, tak to se necháme překvapit.*”

Odpovídá to závěrům teorií podpurných sociálních vztahů, které uvádí Křivohlavý (2009), kde sociální opora tvoří určitý *nárazník* či *tlumič nárazů* a vyskytuje se zejména ve vztazích v rodině mezi rodiči a dětmi, mezi manželi navzájem, ale i mezi přáteli.

Z rozhovorů vyplývá, že respondenti - muži mají více přátel nežli ženy a mnohem častěji se s nimi stýkají. Respondentka 13F42: „*Nemám mnoho dobrých přátel a s těmi skvělými se nevidám moc často z různých důvodů, většinou je to ale proto, že jsou ve vztazích nebo mají děti a jejich volný čas se tomu musí hodně podřizovat. Takže koníčkům se věnuji hlavně sama. Většina mých přátel je zadaná.*” Respondent 8M25: „*Ano, mám hodně přátel, ale vídám se s nimi málo, ne tak často, jak bych chtěl, kvůli práci - pracuji na směny a celoroční provoz, víkendy, svátky.*“ „*Většina přátel je zadaná.*” Pokud mají singles většinu svých přátel mezi nezadanými, jejich vztah ke statusu singles se mi jeví jako trvalejší, jsou v něm více upevňováni. Například respondentka 7F39 má všechny blízké přátele singles, ale to je jediná výjimka. Drtivá většina respondentů má přátele, kteří jsou až na výjimky zadaní.

Z rozhovorů s respondenty mohu jen odhadovat hloubku jejich přátelství s nejbližšími přáteli. V sociální psychologii je přítel obrazně definován jako někdo, s kým je možné mluvit nahlas o všem, je možno mu důvěřovat, případně jako člověk, ke kterému se my sami chováme důvěryhodně. Přátelství se projevuje právě v těžkých životních situacích, kdy se přítel člověka nezřekne, ale naopak se mu snaží poskytnout sociální oporu. (Křivohlavý, 2009)

Mezi kolegy v práci většina respondentů své "životní" přátele nemá, spíše kamarády a známé. Mimořádně dobrý pracovní kolektiv má respondent 14M44: (v práci) „*Mám jednoho blízkého kamaráda a dalších zhruba 10, kterým můžu důvěřovat a klidně s nimi*

zajdu na pivo." Zde nevystupuje do popředí sociální opora jako určitá záchranná sociální síť, ale spíše jako opora ve významu uspokojování sociálních potřeb. Člověk, který žije sám, si prostřednictvím sociální opory uspokojuje potřeby sociálního kontaktu, potřebu vzájemnosti, potřebu sociální komunikace, spolupráce, kladného sociálního hodnocení atd.

Proto singles tráví se svými přáteli hodně času a jak respondenti uvedli, někdy by potřebovali právě více volna na udržování přátelských vztahů.

Z rozhovorů s respondenty vyplývá, že mezi sousedy přátele většinou nemají a ani je nehledají. Většinou se jen pozdraví a dál se nebaví. Bližší vztahy se sousedy mají respondenti žijící na venkově.

Sociální opora patří mezi nejdůležitější pozitivní faktory, které single jedincům pomáhají zvládat těžkosti života (tlumí působení stresorů) a mají kladný vliv na jejich psychický i fyzický zdravotní stav, na jejich pohodu (well-being) a na kvalitu jejich života. Je to stejné jako v případě ostatní populace. Ke zjištění, jakou skutečně respondenti mají sociální oporu, se používají psychologické dotazníky, například Social Support Questionnaire (SSQ). Z odpovědí respondentů usuzují, že mají ve většině dostatečnou sociální oporu, která přispívá k jejich životní spokojenosti a tím také ke zdraví, jak dokazují četné studie, jak uvádí i Křivohlavý (Křivohlavý, 2009).

Podle mého zjištění mají respondenti v mladším věku více přátel, což je pochopitelné a také větší podporu od své rodiny, zatímco singles jedinci ve starším věku se již pomalu blíží k době, kdy naopak oni budou muset poskytovat v mnohem větší míře oporu svým stárnoucím rodičům. S přibývajícím věkem se počet přátel bude snižovat (i když ti nejméně se časem neztrácejí), což snázejí o něco snadněji ženy nežli muži.

5.5 Shrnutí empirické části

Podle výsledků výzkumu jsou single jedinci se svým životem celkově spokojeni. Jsou si dobře vědomi výhod, které jim jejich status přináší. Mohou se svobodně rozhodovat, věnovat se sami sobě, svému rozvoji, žijí v souladu se svými hodnotami. Všechny důležité hodnoty jako je zdraví, práce, peníze a vztahy s ostatními lidmi jsou u nich v dostatečné míře naplněny. Svůj život vnímají kladně i po citové stránce - baví je jejich práce, radují se s přáteli, s nadšením se věnují svým koníčkům. Pokud se vyskytne nesoulad nebo problémy například v zaměstnání, je to kompenzováno jinde. Dotazovaní singles mají

dostatečnou sociální oporu, a to hlavně ve své rodině a přátelích. Cítí se bezpečně, vědí, kde hledat pomocnou ruku a povzbuzení, ale někteří přece jen postrádají partnera, se kterým by mohli sdílet intimitu, chybí jim pohlazení.

Respondenti si sice často přejí partnera, touží po něm, chtěli by s někým sdílet svůj život, zejména emocionálně, ale nejsou ochotni pro toto své přání aktivně konat. U některých z nich, zejména u mladých mužů je problém v nedostatku finančních prostředků k samostatnému bydlení, takže zatím ani neuvažují o sňatku a založení rodiny. Většina singlů, se kterými jsem vedla rozhovory, věří v existenci spokojeného manželství či partnerství. Přes rozvoj komunikačních sítí (a nebo právě kvůli němu) mají dotazovaní určité zábrany hledat tzv. "vážnou známost" v osobním styku. Muži se podle výzkumu nijak nebrání nezávazným krátkodobým vztahům. Ženy je spíše nepřiznávají. Mladí muži i ženy se věnují svým zálibám a nejrůznějším aktivitám s přáteli a nechávají plynout čas. Podle výzkumu jsou se single životem spokojeni, i když polovina z nich by podle svých výpovědí byla spokojenější ve šťastném partnerství. Ženy i muži všech věkových kategorií, tedy ti mladí i ve středním věku nehodlají žít v manželství či partnerství s někým za každou cenu. Hledají partnera, který by jim po všech stránkách vyhovoval. Část respondentů se bezpodmínečně musí zamilovat, aby mohli mít s někým vztah. Čekají, že ideální partner se jaksí "objeví". Některé respondentky předem avizují, že nejsou ochotny ke kompromisům. Mladí muži - respondenti se spíše obávají nejrůznějších "tlaků" ze strany případné partnerky. Starší single ženy i muži si již uvědomují, že životem bez rodiny a dětí, nejen snižují hladinu reprodukce ve společnosti, ale v době, kdy jejich rodiče a případní sourozenci odejdou, nebude se o ně mít kdo postarat. Mladí respondenti nad tímto problémem dosud neuvažovali.

Můj malý výzkum života single jedinců ukázal, že většina singles nežije bez trvalého partnera z přesvědčení, ale spíše z nemožnosti nalézt vhodného partnera. Zároveň naznačil, že přes všechny technologický pokrok vážne skutečná, opravdová komunikace mezi lidmi. Lidé k sobě nejsou upřímní, chybí otevřenost, ztrácí se důvěra. To vidím vedle ekonomických důvodů jako další závažnou příčinu, proč existuje a stále se zvyšuje počet zejména mladých lidí, žijících single životem.

5.6 Diskuse a sebereflexe

Kvalitativní výzkum, který je součástí této diplomové práce, byl mou první zkušeností s realizací rozhovorů s respondenty. Zvolila jsem polostrukturovaný rozhovor a příliš jsem se neodchylovala od připravených otázek, jelikož nejsem zkušenou výzkumnicí. Jelikož nejsem psychologem, nemám kvalifikaci ani prostředky k provádění hloubkového, či "chápacího rozhovoru", jak ho předpokládá Kaufmann (2010). Uvědomuji si, že v mém případě je výzkum a jeho výsledky spíše malou sondou do problematiky singles jedinců.

Shodně jako respondenti v mém vzorku vypovídali i respondenti výzkumu Lucie Šlahorové (MU, 2013) v tom smyslu, že pokud by se jim naskytla vhodná příležitost a seznámili by se s partnerkou, která by jim vyhovovala, pak by svůj stav singles vyměnili za partnerství, případně i manželství. V práci Šlahorové se rovněž objevují podobné typy singles, kteří v mládí, kdy měli mnoho nabídek na vážný vztah, tyto nabídky odmítali, dnes po několika letech singlovství a spíše nezávazných vztahů by byli za tyto vážné vztahy rádi, ale již k nim nemají příležitost.

Spokojenost v single životě byla součástí i diplomové práce Zory Mazákové (MU, 2011), jejíž výzkum se týkal žen v mladší dospělosti, kde v závěru uvádí: *"Přijetí současného stavu, který znamená samotu, není pro singles vůbec jednoduché. Zvláště pokud se do aktuální pozice dostaly díky okolnostem. Pokud se však neosoučují, že je to jejich vina, lze dosáhnout v takovém statusu spokojenosti. Jestliže je totiž single žena spokojená se sebou samotnou, pak nemá důvod být nespokojena se svým stavem. Ví totiž, jak se může rozvíjet a využívat čas, kterého má nyní více."* S tímto závěrem mohu souhlasit, neboť i podle poznatků pozitivní psychologie lidé, kteří dovedou být spokojeni sami se sebou, umí být spokojeni i ve vztahu, ale jedinec, který má problém sám se sebou, většinou krátkou dobu po uzavření sňatku (líbáncích), začne být opět nespokojený. (Slezáčková, 2012). Potvrzuje to i avizovaná spokojenost mých respondentů se statusem singles.

Chápu, že vzhledem k velikosti výzkumného souboru je nutno mou hypotézu o vytrácející se důvěře mezi lidmi jako možné příčině narůstání počtu nesezdaných jedinců brát s určitou rezervou. Přínosem v dalších výzkumech by bylo rozšíření okruhu dotazovaných singles o vyšší počty singles z nízkopříjmových a sociálně slabých skupin, kteří v mém výzkumu byli zastoupeni pouze jedinou respondentkou.

ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo shrnutí dostupných poznatků o lidech, kteří žijí osaměle, jako tzv. singles a v praktické části jsem se zaměřila na výzkumný problém *v čem single jedinci spatřují výhody svého statusu a zda je single život uspokojuje do té míry, že nechtějí změnu*, který jsem dále rozpracovala do výzkumných otázek, zaměřených na spokojenost singles a jejich sociální oporu.

V teoretické části jsem se nejprve v první kapitole zabývala problematikou mladší a střední dospělosti, vývojem identity a postupným osamostatňováním mladého člověka. V další kapitole jsem se zaměřila na současnou společnost z pohledu konzumu, genderové politiky a také demografický vývoj, ať už se týká sňatečnosti, porodnosti, rozvodovosti a dalších ukazatelů, souvisejících s problematikou singles. Ve třetí kapitole jsem se věnovala singles jako pojmu, typologiemi včetně historie současných singles a individualismem, který považují za stěžejní pro vznik singles. V poslední teoreticky zaměřené kapitole jsem se zaměřila na životní styl, hodnoty a hodnotovou orientaci singles v závěru na osobní pohodu a životní spokojenost.

Asi nejdůležitějším poznatkem je stále se prodlužující období mladé dospělosti, či "vynořující se dospělosti", kdy již stroze neplatí dřívější vývojové etapy a s nimi spojené úkoly spojené se zvyšující se odpovědností a jinými znaky dospělosti. Do popředí zájmu mladých lidí se místo vytvoření trvalého páru a založení rodiny dostal jejich vlastní rozvoj, studium, cestování, kariéra, společenský život, koníčky a podobně. Současně s tím se vytratil tlak nejbližšího okolí i společnosti na uzavírání sňatků a již prakticky neexistuje stigmatizace single jedinců.

Praktická část práce je věnována výzkumu, pro který jsem zvolila kvantitativní metodu formou polostrukturovaných rozhovorů se čtrnácti respondenty, kteří žijí minimálně dva roky bez stálého partnera a sami se považují za singles. Otázky byly zejména zaměřeny na spokojenost respondentů ve složce racionální, emocionální (citové) i sociální (vztahové).

Důležitým poznatkem pro práci sociálních pedagogů s těmito osobami je skutečnost, že nelze na singles pohlížet jen jako na individualisticky založené jedince, kteří se nechtějí podílet ze sobeckých důvodů na výchově další generace. Jak se ukazuje, převážná část těchto lidí touží po partnerovi a rodině a nejsou sami "dobrovolně." Důvody singlovství jsou složité a ovlivněné mnoha vnějšími objektivními skutečnostmi.

Doufám, že tato diplomová práce bude užitečná dalším výzkumníkům problematiky osamoceně žijících lidí jinak nazývaných singles a jiným lidem, které tato problematika zajímá.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ARNETT, J. J., 2003. *Conceptions of the Transition to Adulthood Among Emerging Adults in American Ethnic Group*. *New Directions for Child and Adolescent Development* 100: 63-75.

ARNETT, J. J., 2004. *Emerging Adulthood: The Winding Road from Late Teens through the Twenties*. Oxford: Oxford University Press.

ARNETT, J. J., 2006. *Emerging Adulthood in Europe: A Response to Bynner*. *Journal of Youth Studies*, 9, s. 111-123.

ARNETT, J. J., 2007. *Adolescence and Emerging Adulthood: A cultural approach*. Upper Saddle River: Prentice Hall., ISBN-13:978-0130894557.

BAŠTECKÁ, B., (ed), 2009. *Psychologická encyklopedie - aplikovaná psychologie*. 1. vyd., Praha: Portál, 520 s., ISBN 978-80-7367-470-0.

BAUMAN, Z., 2002. *Úvahy o postmoderní době*. 2. vyd., Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 163 s., ISBN 80-86429-11-3.

BENOKRATIS, N., 2002. *Marriages and Families. Changes, Choices, and Constraints*. New Jersey: Prentice Hall., 258 s., ISBN 0-13-034177-0.

BLATNÝ, M., DOSEDLOVÁ, J., KEBZA, ., ŠOLCOVÁ, I., (eds), 2005. *Psychosociální souvislosti osobní pohody*. 1. vyd., Brno: Masarykova univerzita & Nakladatelství MSD, 109 s., ISBN 80-86633-35-7.

BRIDGES, W., 2004. *Na prahu změn. Zóny přechodových rituálů*. 1. vyd., Praha: Návrat domů, 139 s., ISBN 80-7255-100-0.

BURCIN, B., FIALOVÁ L., RYCHTAŘÍKOVÁ, J. a kol., 2010. *Demografická situace České republiky. Proměny a kontexty 1993 - 2008*. 1. vyd., Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 238 s., ISBN 978-80-7419-024-7.

ČÍŽKOVÁ, J., BINAROVÁ, I., HOLÁSKOVÁ, K. a další, 1999. *Přehled vývojové psychologie*. 1. vyd., Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 176 s., ISBN 80-7067-953-0.

DUFFKOVÁ, J., URBAN, L., DUBSKÝ, J., 2008. *Sociologie životního stylu*. 1. vyd., Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 237 s., ISBN 978-80-7380-123-6.

ERIKSON, E., H., 2002. *Dětství a společnost*. Praha: Argo (1. vyd. New York 1950), ISBN 80-7203-380-8.

ERIKSON, E. H., 2015. *Životní cyklus rozšířený a dokončený*. Praha: Portál, ISBN 978-80-262-0786-3.

FIALOVÁ, L., HAMPLOVÁ, D., KUČERA, M., VYMĚTALOVÁ, S., 2000. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. 1. vyd., Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 163 s., ISBN 80-85850-87-7.

HAMPLOVÁ, D., 2004. *Životní spokojenost: rodina, práce a další faktory*. Sociologická studie. 1. vyd., Praha: Sociologický ústav AV ČR, 45 s., ISBN 80-7330-063-X.

HAMPLOVÁ, D., ŠALAMOUNOVÁ, P., ŠAMANOVÁ, G. (eds.), 2006. *Životní cyklus. Sociologické a demografické perspektivy*. 1. vyd., Praha: Sociologický ústav AV ČR, 307 s., ISBN 80-7330-082-6.

HAMPLOVÁ, D., RYCHTAŘÍKOVÁ, J. a S. PIKÁLKOVÁ, 2003. *České ženy: vzdělání, partnerství, reprodukce a rodina*. 1. vyd., Praha: Sociologický ústav AV ČR, ISBN 80-7330-040-0.

HARTNOLL, R. (koordinátor), 2003. *Příručka k provádění výběru metodou sněhové koule (Snowball Sampling)*. 1. vyd. v českém jazyce., Rada Evropy, 108 s., ISBN 80-86734-08-0.

HARTL, P. a H. HARTLOVÁ., 2010. *Velký psychologický slovník*. 4. vyd., Praha: Portál, 797 s., ISBN 978-80-7367-686-5.

HASSMANOVÁ MARHÁNKOVÁ, J. a KREIDL, M. (eds.), 2012. *Proměny partnerství. Životní dráhy a partnerství v české společnosti*. 1. vyd., Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 264 s., ISBN 978-80-7419-142-81.

HAŠKOVÁ, H., 2009. *Fenomén bezdětnosti*. 1. vyd., Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 264 s., ISBN 978-80-7419-020-9.

CHRÁSKA, M., 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 1. vyd., Praha: Grada, 265 s., ISBN 978-80-247-1369-4.

JACYNO, M., 2012. *Kultura individualismu*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 262 s. ISBN 978-80-7419-104-6.

- JANDOUREK, J., 2007. *Sociologický slovník*. 2.vyd., Praha: Portál, 288 s., ISBN 978-80-7367-269-0.
- KAISEROVÁ, K., 2005. *Samota jako partner*. 1.vyd., Praha: Mladá fronta, 120 s., ISBN 978-80-204-1280-5.
- KATRŇÁK, T., LECHNEROVÁ, Z., PAKOSTA, P. a FUČÍK, P., 2010. *Na prahu dospělosti*. Partnerství, sex a životní představy mladých v současné české společnosti. 1. vyd., Praha: Dokořán, 224 s., ISBN 978-80-7363-352-3.
- KAUFMANN, J. C., 2010. *Chápající rozhovor*. 1. vyd., Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 151 s., ISBN 978-80-7419-033-9.
- KLUFOVÁ, R. a POLÁKOVÁ, Z., 2010. *Demografické metody a analýzy. Demografie české a slovenské populace*. 1. vyd., Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 308 s., ISBN 978-80-7357-546-5.
- KOHLI, M., 2007. "The Institutionalization of the Life Course: Looking Back to Look Ahead." *Research in Human Development* 4 (3-4): 253-271.
- KOCOURKOVÁ, J. a L. RABUŠIC (editoři), 2006. *Sňatek a rodina: zájem soukromý nebo veřejný?* Proměny reprodukčního chování a možnosti rodinné politiky z hlediska postojů české veřejnosti. 1. vyd., Praha: Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, 158 s., ISBN 80-86561-93-3.
- KŘIVOHLAVÝ, J., 2009. *Psychologie zdraví*. 3. vyd., Praha: Portál, 279 s., ISBN 978-80-7367-568-4.
- KUBÁTOVÁ, H., 2010. *Sociologie životního způsobu*. 1. vyd., Praha: Grada Publishing, a. s., 272 s., ISBN 978-80-247-2456-0.
- LANGMEIER, D. a D. KREJČÍŘOVÁ., 2006. *Vývojová psychologie*. 2. vyd., Praha: Grada Publishing, 68 s., ISBN 80-247-1284-9.
- MACEK, P. a V. SMÉKAL, V 2002. *Utváření a vývoj osobnosti. Psychologické, sociální a pedagogické aspekty*. 1. vyd., Brno: Barrister & Principal., 264 s., ISBN 80-85947-83-8.
- MAREŠ, P. a HOFÍREK, O., (eds.), 2007. *Sociální reprodukce a integrace: ideály a meze*. Sborník z konference. 1. vyd., Brno: Masarykova univerzita, 324 s., ISBN 978-80-210-4439-5.

- MAYER, K. U., 2004. "Whose Lives? How History, Societies, and Institutions Define and Shape Life Courses." *Research in Human Development* 1 (3): 161-187.
- MIKŠÍK, O., 2007. *Psychologická charakteristika osobnosti*. 2. vyd., Praha: Univerzita Karlova - Nakladatelství Karolinum, 273 s., ISBN 978-80-246-1304-8.
- MOŽNÝ, I., 2002. *Česká společnost*. Praha: Portál, 208 s., ISBN 80-7178-624-1.
- MOŽNÝ, I., 2003. *Modernizace české rodiny a mezigeneračních vztahů v mezinárodním srovnání*, 11-36; in *Modernizace a česká rodina*. Brno: Barrister & Principal., 350 s., ISBN 80-86598-61-6.
- MOŽNÝ, I., 2006. *Rodina a společnost*. 2. vyd., Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 323 s., ISBN 978-80-86429-878.
- MOŽNÝ, I., 2002. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 252 s., ISBN 80-86429-05-9.
- LIPOVETSKY, G., 1999. *Soumrak povinnosti*. 1. vyd., Praha: Prostor, 312 s., ISBN 80-7260-008-7.
- NEUDORFLOVÁ, M. L., 1999. *České ženy v 19. století: úsilí a sny, úspěchy i zklamání na cestě k emancipaci*. 1. vyd., Praha: Janua, 448 s., ISBN 80-902622-2-8.
- OTIS-COUR, L., 2002. *Rozkoš a láska*. Dějiny partnerských vztahů ve středověku. 1. vyd., Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 184 s., ISBN 80-7021-542-9.
- PLAŇAVA, I., 2000. *Manželství a rodiny: Struktura - dynamika - komunikace*. 1. vyd., Brno: DOPLNĚK, 296 s., ISBN 80-7239-039-2.
- PETRUSEK, M. a J. BALON., 2011. *Společnost naší doby*. 1. vyd., Praha: Academia, 155 s., ISBN 978-80-200-1965-3.
- PETRUSEK, M., 2007. *Společnosti pozdní doby*. 1. vyd., Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 459 s., ISBN 978-80-86429-63-2.
- PLZÁK, M., 2005. *Tušení o lidské duši*. 1. vyd., Praha: nakladatelství MOTTO, 204 s., ISBN 80-7246-291-1.
- PONĚŠICKÝ, J., 2004. *Fenomén ženství a mužství*. Psychologie ženy a muže, rozdíly a vztahy. 2. vyd., Praha: Nakladatelství TRITON, 201 s., ISBN 80-7254-374-1.

- RABUŠIC, L., 2001. *Kde ty všechny děti jsou? Porodnost v sociologické perspektivě*. 1. vyd., Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 265 s., ISBN 80-86429-01-6.
- REICH, B., 2003. *V pasti úspěchu*. 1.vyd., Praha: Portál, 424 s., ISBN 80-7178-627-6.
- RIESMAN, D., 2007. *Osamělý dav*. 2. vyd., Praha: Kalich, 348 s., ISBN 978-80-7017-062-5.
- ŘÍČAN, P., 2006. *Cesta životem - vývojová psychologie*. 2. vyd., Praha: Portál, 390 s., ISBN 80-7367-124-7.
- SEKOT, A., 2014. *Základy sociologie: aktuální problémy soudobé společnosti*. 1. vyd., Brno: Masarykova univerzita, 184 s., ISBN 978-80-210-6788-2.
- SCHWARTZ, M., A., SCOTT, B. M., 2003. *Marriages and Families. Diversity and Change*. New Jersey: Prentice Hall, 350 s., ISBN 0-13-097956-2.
- SIROVÁTKA, T. et al., 2006. *Rodina, zaměstnání a sociální politika*. 1. vyd., Brno: Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, 280 s., ISBN 80-7326-104-9.
- SLEZÁČKOVÁ, A., 2012. *Průvodce pozitivní psychologií*. Nové přístupy, aktuální poznatky, praktické aplikace. 1. vyd., Praha: Grada Publishing, a.s., 304 s., ISBN 978-80-247-3507.
- SOKOL, J., 2002. *Filosofická antropologie*. 1. vyd., Praha: Portál, 222 s., ISBN 80-7178-627-6.
- SUE, G., 2011. *Sobecká společnost*. 1.vyd., Praha: Beta, 336 s., ISBN 978-80-730-6476-1.
- TOMÁŠEK, M., 2003. *Singles ve světle měnících se typologií a definic: K aktuálně probíhajícímu výzkumu*. in Modernizace a česká rodina. Brno: Barristel & Principal, 350 s., ISBN 80-86598-61-6.
- VÁGNEROVÁ, M., 2000. *Vývojová psychologie*. 1. vyd., Praha: Portál, 528 s., ISBN 80-7178-308-0.
- WEIS P. a J. ZVĚŘINA, 2001. *Sexuální chování v ČR - situace a trendy*. 1. vyd., Praha: Portál, 160 s., ISBN 80-7178-558-X.

Časopisy, články

- GINTER, J., 2014. *Založení rodiny je pro mnohé Čechy finanční sebevražda*. Právo, přístupné na [http://www.novinky.cz/finance/346994-zalozeni-rodiny-je ...](http://www.novinky.cz/finance/346994-zalozeni-rodiny-je...) 11.9.2014

LABUSOVÁ, E., 2009. *Singles. Proč žijí sami?* Proměny léto 2009, přístupné na http://www.evalabusova.cz/clanky/singles_proc.php... 14. 7. 2014

LINKOVÁ, M., 2002. *Singles: životní styl, nebo z nouze cnost?* Přítomnost, 2, s., 45-47.

TOMÁŠEK, M., 2003. *Singles - nový životní styl a jeho genderová specifika v České Republice.* Gender, rovné příležitosti, výzkum 1-2/2003, s. 10 - 11.

TOMÁŠEK, M., 2006. *Já se ještě nechci vázat,* in Psychologie dnes 5/2006, s. 22-24.

TOMÁŠEK, M., 2006. *Singles a jejich vztahy; kvalitativní pohled na nesezdané a nekohabituující jednotlivce v České Republice.* Sociologický časopis/Czech Sociological Review, Vol. 42, No. 1: 81-105.

TOMÁŠEK, M., 2003. *Singles v České republice,* Gender, rovné příležitosti, výzkum - bulletin. Praha: Sociologický ústav AV ČR, ISSN 1213-0028.

UHDEOVÁ, Z., 2003. *Sociologie rodiny - sociologie genderu - oblasti výzkumu.* Gender, rovné příležitosti, výzkum - bulletin. 1-2/2003, s. 15-19. Přístupné na www.genderonline.cz

Diplomové práce

KLIMEŠOVÁ, M., 2011. *Fenomén singles (hodnotové orientace lidí žijících singles).* Brno: Masarykova univerzita, pedagogická fakulta, katedra sociální pedagogiky, vedoucí práce doc. PhDr. Dana Knotová, CSc.

MAZÁLKOVÁ, Z., 2011. *Hodnotová orientace a životní styl single žen v období mladší dospělosti.* Brno: Masarykova univerzita, pedagogická fakulta, katedra sociální pedagogiky, vedoucí práce Mgr. Lenka Gulová, Ph.D.

ŠLAHOROVÁ, L., 2013. *Singles.* Brno: Masarykova univerzita, filozofická fakulta, Ústav pedagogických věd, vedoucí práce Mgr. Klára Šedřová, Ph.D.

Internetové zdroje

Založení rodiny je pro mnohé Čechy finanční sebevražda.

<http://www.novinky.cz/finance/346994-zalozeni-rodiny-je-pro-mnohe-ce...> 11.9. 2014

TOMÁŠEK, M. *Singles.* <http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=054&clanek=040504>
27.8.2014

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

AV	Akademie věd
cca	asi, přibližně
ČR	Česká republika
JAR	Jihoafrická republika
kol.	kolektiv
s.	strana
tj.	to je
tzv.	takzvaný/takzvaná
USA	Spojené státy severoamerické
WHO	Světová zdravotnická organizace

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1. Vývoj zastoupení rozvedených mužů podle věku 1985 - 2008 (v %)

Obr. 2. Vývoj zastoupení rozvedených žen podle věku 1985 - 2008 (v %)

Obr. 3. Rozložení tabulkových počtů sňatků podle věku, muži 1985 - 2008

Obr. 4. Rozložení tabulových počtů sňatků podle věku, ženy, 1985 - 2008

Obr. 5. Vývoj pravděpodobnosti uzavření sňatku svobodným mužem podle věku,
1985 - 2008

Obr. 6. Vývoj pravděpodobnosti uzavření sňatku svobodnou ženou podle věku,
1985 - 2008

Obr.7. Úroveň plodnosti v České republice ve srovnání s vybranými evropskými zeměmi,
2008

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Křivka životní spokojenost respondentky 1F48

Graf č. 2: Křivka životní spokojenosti respondenta 2M26

Graf č. 3: Křivka životní spokojenosti respondentky 3F49

Graf č. 4: Křivka životní spokojenosti respondenta 4M33

Graf č. 5: Křivka životní spokojenosti respondentky 5F26

Graf č. 6: Křivka životní spokojenosti respondenta 6M28

Graf č. 7: Křivka životní spokojenosti respondentky 7F39

Graf č. 8: Křivka životní spokojenosti respondenta 8M25

Graf č. 9: Křivka životní spokojenosti respondentky 9F25

Graf č. 10: Křivka životní spokojenosti respondenta 10M26

Graf č. 11: Křivka životní spokojenosti respondentky 11F40

Graf č. 12: Křivka životní spokojenosti respondenta 12M24

Graf č. 13: Křivka životní spokojenosti respondentky 13F42

Graf č. 14: Křivka životní spokojenosti respondenta 14M44

SEZNAM PŘÍLOH

P I

Přepisy rozhovorů - úryvky

PŘÍLOHA P I: PŘEPISY ROZHOVORŮ - ÚRYVKY

Pan 2M26

Byl jste někdy v situaci, kdy jste nevěděl kudy kam? Máte někoho, komu lze zavolat i o půlnoci? *"Samozřejmě jsem se v takové situaci nejednou octnul, jako většina lidí. Nevím, zda je někdo, komu mohu zavolat i o půlnoci, nicméně sám bych nic takového neudělal, leda by šlo doslova o život a moje duševní rozpoložení opravdu není něco, s čím bych někoho obtěžoval v noci, s tím si dovedu poradit sám. Když jsem nemocný, zvládnou se o sebe postarat bez problémů, v případě závažnější nemoci si holt nějak budu muset poradit."*

Jste optimista nebo pesimista? *"Jsem realista."*

Máte nějakého domácího mazlíčka? *"Ne, ač bych někdy i docela rád. Zvíře ovšem není spotřebič, který vytáhnu ze zásuvky, takže si zatím žádného nepořizuji, nedostatkem času a prostoru by případný mazlíček nejspíše trpěl a to by se mi přičilo."*

Plánujete do budoucna vztah, rodinu? *"Těžko mohu něco takového plánovat, když jsem single a člověk neví, co bude za měsíc, natož za rok dva. Pokud narazím na ženu, která za to opravdu bude stát, zaujme mě a vydrží to, vztahu bych se do budoucna určitě nebránil v takovém případě. Zakládání rodiny ani nic podobného s tím souvisejícího v plánu ještě dlouho opravdu nemám."*

Měl na Vaši stávající situaci vliv poslední rozchod? *"Nepřisuzoval bych tomu přímo zásadní vliv, spíš mě to jen utvrdilo v tom, že tak, jak se věci mají teď, tedy být single, mi to vyhovuje a co víc, že je to pro můj současný život žádoucí."*

Jaký je Váš názor na nezávazné vztahy a na známosti "na jednu noc"? *"V tomto si nehraji na žádného moralistu, občas, když se naskytne příležitost a protějšek, praktikuji obojí. Z čistě racionálního hlediska i člověk, který je dobrovolně single a vztah nehledá, je stále člověk a má určité potřeby a tužby fyzické a také citové a sociální, pociťovat něčí blízkost, trávit s někým, ke komu má přece jen trochu bliž, společné chvíle a samozřejmě jde i o sex. U nezávazného vztahu i nezávazného sexu je však dle mého názoru důležité, aby to stejně brali oba a bylo jasno, jak se věci mají. Vzbudit v někom naději na cokoli víc a pak vyrukovat s tím, že o nic nešlo, nebo jeho důvěry přímo zneužít, není, mírně řečeno, příliš gentlemanské. Pokud však na dané podmínky přistoupí oba, nevidím v tom nejmenší problém a pokládám to za naprosto přirozenou věc."*

Pan 4M33

Jak vnímáte termín singles? Zařadil byste se tam? *"Ano, teď ano."* A jak to vnímáte? *"No, vnímám to různě, jo. Jednak samozřejmě to vnímám pocitem osamocení, že jsem osamocení, díky tomu, že ten poslední rozchod co byl, tak byl velice, velice bolestivý, drží mě to vlastně doted' a to je faktor, který mě zatěžuje. Ten pocit toho osamocení. Ne ani tak, že bych byl smutný, že jsem single, to by mě ani tak nevadilo, ale spíš to, že mé myšlenky ještě pořád nejsou vyčištěné z minulého vztahu."*

Máte hodně přátel, a jak často se s nimi vidáte? *"Tak hodně přátel, to je relativní. Přátelé, opravdoví přátelé jsou dneska vzácnost, těch rozhodně moc nemám. Kamarádů a známých, těch mám hodně, ale přátele si vyloženě vybírám. To jsou lidi, kteří mají třeba společné zájmy, chodíme třeba spolu sportovat, to je třeba jeden spolužák z vysoké školy, se kterým máme i společné názory na život a v podstatě i podobnou náturu, to znamená férový*

jednání, upřímnost a toto. To jsou lidi, který já kolem sebe shrabuju, ale jakmile zjistím o někom, že je neupřímný nebo něco, tak dávám od toho ruce pryč. "

S kým třeba trávíte dovolenou? "Tak teď, když jsem single, tak rodina. Kdybych měl partnerku, tak ano s partnerkou, ale mně by nedělalo problém, protože maminku každá žena, co mě měla, tak ji milovala, teda mou matku, takže mně by absolutně nedělalo problém vzít maminku na dovolenou s přítelkyní."

Jsou činnosti, při kterých Vám partnerka chybí? V čem je Váš život těžší, než život v páru? "Úplně jednoduchá odpověď. Není to tím, že ten člověk mi pomůže s děláním doma nebo tak. Ne. Mně nejvíc chybí ty city, to znamená naplnění té lásky. Jo, že prostě vím, že když jsme byli spolu, a to byl láskyplný vztah, to byl obrovsky láskyplný vztah. Že člověk, když si lehne večer k televizi, obejmeme se navzájem, přitulí se, cítí hřát to druhý tělo, tak toto je věc, která mně neskutečně chybí. Spíš jako citová stránka. Ne materiální, ale spíš ta citová. Ta blízkost té druhé osoby. Že prostě v práci jsi otrávený kolikrát, někdo tě tady našťve, těšíš se dom a nemáš v podstatě komu to říct."

Co je pro Vás kromě citů v životě důležité? Pro někoho je třeba důležité samostatné bydlení, co myslíte vy? "To jsou takoví, já říkám takoví chladní lidi. Takoví ledoví králové a královny. Podle mě člověk, který je citlivý, tak vždycky potřebuje toho druhého a bydlet s někým druhým, jako že ten vztah potřebuje, víceméně. Krom toho je pro mě důležité zabezpečení sociální a především zdraví, to na prvním místě. To se snažím si zuby nehty hlídat. Bez zdraví není nic. Zdravý lidi jsou pořád nespokojení, pořád by chtěli víc, ale když je člověk nemocný, tak ho zajímá jenom zdraví. "

Vnímáte nějaké výhody statusu singles u sebe? "Tak jako jediná výhoda je ta, že mi nikdo do ničeho nekecá. Že si v podstatě můžu svobodně dělat sám věci, co mě baví, který si sám dělám, a nikdo mi to nevyčítá, nikdo mi do toho nemluví a to je výhoda. Toto je jako jediná výhoda, jinak nic jiného."

Pan 6M28

Byla někdy situace, že jste si nevěděl rady a cítil se bezmocný? "No jeje. Třeba když mě vyhodili z vejšky, když se se mnou rozešla bývalá přítelkyně."

Můžete někomu zavolat třeba i o půlnoci? "Samozřejmě, že můžu někomu zavolat o půlnoci, ale otázka je, jestli druhý den ráno nedostanu přes hubu, že jo." (smích) "Třeba kolegovi z vejšky, jo, ten chodí spát taky ve tři ráno. Jinak jo, třeba tata nebo mama."

Většina vašich přátel je zadaná nebo spíše singles? "Většina je zadaná. Vlastně všichni. Je to děs."

Myslíte si, že jste spíše pesimista nebo optimista? "Rozhodně pesimista."

S kým trávíte dovolenou? "S kamarádkou nebo s přítelkyní anebo s přáteli. Po cestě se ke mě často přidávají neznámí lidé, třeba burani z vysočiny a trávím dovolenou i s nimi."

Jsou činnosti, při kterých vám partner chybí? "Žádný takový činnosti mi nechybí." V čem vnímáte život singles obtížnější než život v páru? "Samozřejmě nezadaný člověk musí platit všechno sám, zatímco v páru jsou dva příjmy, z finančního hlediska je to nevýhoda."

Měl na vaši stávající situaci vliv poslední rozchod? "Poslední ne, to jsem byl již otrlý. Ty předchozí ano, rozhodně, byly klíčové pro můj vývoj vztahu k ženám."

Co je pro Vás v životě důležité? *"Nejdůležitější je pro mě svoboda, potom vzdělání, potom láska a rodina a zdraví. A pak jsou teprve malicherné hodnoty, jako jsou peníze nebo krása."*

Co vnímáte jako výhody svého statusu? *"Můžu si dělat, co chci, nikdo mě nekomanduje, nekontroluje a nešpehuje. Nemusím si nic pamatovat, nikdo mě citově nevydírá. Nemusím také za nikoho utrácet a nemusím se tolik rozčilovat. Kdykoliv chci, můžu být jen sám se sebou."*

Vyptávají se příbuzní a známí, proč žijete sám? Jak to na vás působí? *"Ano, vyptávají. Myslím si, že strkají nos do věcí, do kterých jim nic není. To, co dělají moje spermie, je jen moje věc."*

Nemáte někdy pocit, že bez partnerky "trpíte"? *"Já jsem sám dobrovolně a radostně. Žena mi nechybí."*

Jaký je Váš názor na nezávazné vztahy a na známosti "na jednu noc"? *"Přírodu nepokoří nikdo. Nedělám to, ale obhajuju to, děláme to jako lidstvo už dlouho a nevadí mi to."*

Pan 8M25

Máte se dobře? Máte vše, co potřebujete? *"Mám se dobře, ale nemám vše, co potřebuji. Mám kde bydlet, mám postel, mám co jíst. Chybí mi pocit, že jsem dospělý."*

Máte mnoho přátel? Jak často se s nimi vidáte? *"Ano, mám hodně přátel, ale vidám se s nimi málo, ne tak často, jak bych chtěl, kvůli práci – pracuji na směny a celoroční provoz, víkendy, svátky."* Většina vašich přátel je zadaná nebo spíše singles? *"Většina přátel je zadaná."*

Existují nějaké situace, kdy jste bez partnera v rozpacích? *"Ano, ale myslím si, že si uvědomuju, že je to pouze v mé hlavě, že ostatní to tak neberou. V podstatě společenské akce, kde jsou samé páry a já."*

Jste se svým příjmem spokojen? *"Nespokojen. Tedy teď mi to stačí bohatě, ale až budu bydlet sám, je to zoufale málo. Nedejbože živit rodinu."*

Uspokojují vás vaše záliby? Máte hodně koníčků? *"Mám hodně zájmů, ale nemám prakticky možnost se jim věnovat tak, jak bych chtěl, a to jak časově, tak finančně. Třeba mám rád hudbu, ale nestíhám všechny koncerty kvůli práci, rád bych si pořídil bubny, ale nemám na ně místo v bytě u rodičů ani peníze. Teda peníze mám, ale radši je investuju do samostatného bydlení."*

Cítíte se nyní spokojený? *"Pocitově, pokud to vezmeme se vším všudy, pak ne, nejsem spokojený, ale co by za moji situaci daly miliony lidí, že?"* Jste obecně spokojenější ve vztahu, nebo bez něj? *"Nejsem spokojený, přál bych si už vztah. Ale když ho budu mít, třeba to budu cítit zase jinak."* (smích)

Co vnímáte jako výhody svého statusu? *"Výhodou může být větší svoboda v tom smyslu, že můžu třeba odjet kdy chci a kam chci, nemusím se nikomu zpovídat, a když se vyskytne nějaká slečna, tak se můžu spustit."* (smích)

Vyptávají se příbuzní a známí, proč žijete sám? Jak to na vás působí? *"Vyptáváním bych to nenazval, i když někteří se snaží být vtípní. Štve mě to, ne když se ptají, jestli jsem stále nezadaný, ale proč."*

Pan 10M26

Chodíte rád do společnosti? Navazujete kontakty snadno? „*Určitě. Dejme tomu že i snadno navazuju kontakty a rád se seznamuju s novými lidma. I když, poslední dobou už je toho dost a není čas vidat všechny. Já jsem i herec, máme takový soubor, takže živel a rád si hraju i ve společnosti. Myslím společenské hry.*“ (smích) „*Teda stolní, deskovky a tak.*“ (smích) „*Ale s lidma se vždycky hodím do pohody.*“

Cítíte se někdy osaměle? „*Někdy ano. Třeba 365 dní ročně večer v posteli.*“ (smích) „*Ne, někdy jsou ty slabší dny prostě.*“

Změnily se nějak Vaše osobní návyky (od té doby co jste single?) „*Jooo tak miň se holím.*“ (smích) Změnil se způsob trávení volného času? „*Víc se dívám večer na filmy. Trošku víc piju, víc jsem s kamarádama no.*“

Měl na vaši stávající situaci vliv poslední rozchod? „*Ano. Po poslední partnerce jsem se naučil nenechat si srát na hlavu. Prostě když si člověk uvědomí, že chodil se sobeckou mrchou, tak už si dává pozor a nechce vztah za každou cenu.*“

Co je pro Vás v životě důležité? „*Rodina je na prvním místě, pak dejme tomu vztah, no a pak bych to řekl tu kariéru a přátelé jsou na stejno, řeším, co hoří - krize přátel – jdu s nimi, hodně práce – odsunu setkání.*“

Cítíte se nyní spokojený? Jste obecně spokojenější ve vztahu, nebo bez něj? „*Těžká otázka teď pro mě. Svým způsobem bych někoho chtěl mít a nebýt sám, ale zase zároveň mi to vyhovuje. Nemusím se stoprocentně nikomu přizpůsobovat, mám klid, nemusím řešit žabomyší války.*“

Hledáte nyní aktivně protějšek? „*Aktivně ne. Nejsem nikde na seznamkách a tak, ale pasivně se jako rozhlížím a pokukuju a nechávám tomu volnej průběh, nic nehrotím. Rozhlížím se na akcích a tak, samozřejmě i na ulicích, když přechází pěkná slečna po přechodu a tak.*“ (smích)

Jaký je Váš názor na nezávazné vztahy a na známosti "na jednu noc"? „*Kladný.*“ (smích) „*V dnešní době už jsme trošku jinde než za časů našich rodičů a sex se stal spíš zábavou a člověk se někdy nechce vázat, nemám s tím problém, ale nijak to nepřeháním.*“

Pan 12M24

Cítíte se šťastný? Jak často? „*Vždy jsem byl šťastný, i v době, kdy jsem řešil nějaké problémy. Kladný postoj mi vždy pomáhal je řešit rychleji. Některé lidi paradoxně odrazovala nebo i štvala moje stále dobrá nálada.*“

Baví vás vaše práce, má smysl? „*Líbí se mi být svým vlastním pánem. Pánem svého života a času. Na to, jestli má smysl, odpovím otázkou: "Má smysl být schopen si splnit vše, o čem jsem dříve snil?"*“

Má vaše zaměstnání vliv na váš soukromý život? (status single) „*Mé bývalé zaměstnání mělo neskutečný vliv na můj soukromý život. Jak jsem zmiňoval, můj styl života nedává mnoho prostoru pro partnera. Ne tak, jak by si mnoho žen představovalo život se mnou. Mé zaměstnání, ve kterém jsem trávil absolutně všechn čas, způsobovalo to, že jsem neměl čas ani na své koníčky/zájmy, natož ještě partnerku.*“

Chodíte rád do společnosti? Navazujete kontakty snadno? „*Velmi. Jsem rád jak ve formální, tak i v neformální společnosti. Navázat kontakt není problém. Naopak, jde to samo. Vlastně bych ani za obvyklých podmínek neměl odpovídat na tento dotazník. To, že jsem single, je z naprosto jiného důvodu. Představte si, že dívky od osmnácti do mých dvaceti čtyř let,*

nehledě ve které společnosti, dříve nebo později, položí otázku: "a co ty vlastně chceš?", "Co hledáš?", a tak dále. Problém je, že drtivá většina všech lidí, které potkám, vidí svět jako jedno velké hledání ideálního partnera. Než ho najdou, je už skoro pozdě na to zakládat rodinu a tak spěchají. Nejlépe skočit do svazku chvíli po seznámení "protože už je nejvyšší čas". Zbytek už se dá domyslet. A moje odpověď zní: "nehledám závod o čas života."

Cítíte se někdy osaměle? „Naposledy jsem se cítil osaměle v patnácti letech, když jsme se s rodiči přestěhovali do zahraničí a já se musel rozloučit s tehdejší velkou láskou.“

Jste rád sám, užíváte si to? Setríváte v aktuální situaci "dobrovolně"? „Ne. Užívám si svůj život, ale chci najít někoho, kdo bude sdílet mé životní názory.“

Plánujete do budoucna vztah, rodinu? Partnera, nebo i děti? „Nechám se překvapit. To, že nemám životního partnera, neznamená, že jsem sám.“

Měl na vaši stávající situaci vliv poslední rozchod? „Ano, hodně jsem se přiučil. Jsem rozvážnější a mám možnost lépe porovnávat lidi.“

Cítíte se nyní spokojený? Jste obecně spokojenější ve vztahu, nebo bez něj? „Jsem spokojený, když jsou mé vztahy dobré. Nepovažuji za problém nebýt upnutý na jednoho člověka. Proto jsem spokojený.“

Jaká je vaše představa ideálního partnerky, vztahu? „Pro mě je ideální vztah takový, kde jeden druhému důvěřuje natolik, že nemají důvod jakoukoli informaci nechávat v tajnosti. Rádi spolu sdílí čas a vzájemně se neomezují. Při sexu jsou stejně nebo více sobě otevření. Hlavně si nepotřebují nic slibovat k tomu, aby oba partneři věděli, že jsou a budou spolu. To znamená, že moje představa ideálního vztahu spočívá ve věrnosti, ne svazku manželském.“

Věříte v existenci spokojeného partnerství/manželství (života ve dvou)? „Věřím v takovou existenci. Oba partneři jednoduše celou věc musí cítit podobně. Mám ale pocit, že se snažím prosadit lék na rakovinu. Lidé tomu věří, ale nepodílí se na uskutečnění. Navíc, s příchodem moderní doby nějak odchází důvěra mezi lidmi.“

Hledáte nyní aktivně protějšek? „Ne, nikdy jsem nehledal. Mám představu, kterou jsem popsal. Pokud někoho potkám, budu rád. Pokud nepotkám, život se mi nezhroutí.“

Jestliže jste sám nedobrovolně, máte pocit, že bez partnera "trpíte"? „Ne, netrpím. Starám se o vztahy s rodinou a blízkými přáteli.“

Pan 14M44

Byla někdy situace, že jste si nevěděl rady a cítil se bezmocný? "Zatím jsem se bezmocný necítil, uvařit si umím sám.." Můžete někomu zavolat třeba i o půlnoci? "Mám několik kamarádů, na které se můžu vždy spolehnout, a samozřejmě je tu rodina." Když jste nemocný, zvládáte se o sebe postarat? "Já jsem byl nemocný naposled ve dvaceti, nějakou rýmu a chřipku nepočítám."

Své záliby - koníčky provozujete spíše sám, nebo s přáteli? "S přáteli, jelikož sám sebe nemůžu škrtit" (smích), "to by nešlo. Dělam bojové sporty, kde je soupeř podmínkou." Většina vašich přátel je zadaná nebo spíše single? "Půl na půl."

Cítíte se někdy osaměle? "Samozřejmě, jako každý. ale naštěstí to vždycky zaspím."

Změnily se nějak Vaše osobní návyky (od té doby co jste single?) *"S ohledem na věk se samozřejmě změnily, člověk jako já už potřebuje déle spát a nemůže tak často flámovat atakdale."*

Kdy se nejvíce bavíte, při jaké činnosti? Smějete se často? *"Baví mě sex, koníčky, kamarádi a směju se často a rád."*

Jsou činnosti, při kterých vám partner chybí? V čem vnímáte život singles obtížnější než život v páru? *"Při tapetování například. Já ho naopak vnímám jako méně obtížný než život v páru."*

Cítíte se nyní spokojený? *"Když takhle žiju pořád, tak asi jo."* Jste obecně spokojenější ve vztahu, nebo bez něj? *"Jistě ve vztahu, to asi každé, ale nerad se vážu."*

Jaká je vaše představa ideální partnerky, vztahu? *"Můžu vám odpovědět podle všeobecného názoru kamarádů, se kterým se naprosto ztotožňuju? Ideální partnerka je kamarád s vaginou. Jde o podobné smýšlení, ne kolikrát do týdne se vidíme."*

Věříte v existenci spokojeného partnerství/manželství (života ve dvou)? *"Samozřejmě, že ano."* Myslíte si, že vaše představa ideálního vztahu je reálná? *"Je to spíš takový ten chlapský sen, většina chlapů by radši měla toho "kamaráda", než nějakou missku."*

Paní 1F48

Můžete někomu zavolat třeba i o půlnoci? *"Samozřejmě mohu někomu zavolat o půlnoci, ale nebylo by mi to příjemné, pouze v nezbytných případech ...Zvládám se o sebe zatím postarat, i když jsem třeba nemocná."*

Cítíte se někdy osaměle? *"Dříve ano, dnes už ne."*

Máte domácího mazlíčka? *"Ano, psa. Starám se o opuštěná zvířata v rámci Spolku pro opuštěná zvířata. Kromě studia, práce a péče o psa mi tato činnost zabere veškerý volný čas."*

Změnil se způsob trávení volného času od té doby, co žijete sama? *"Ne, jsem single už skoro 22 let. Způsob trávení volného času jsem mírně obměnila z důvodu jiných, než partnerských."*

Kdy se nejvíce bavíte, při jaké činnosti? Smějete se často? *"Poslední dobou se příliš často nesměji. Pokud pojem bavit se vyjadřuje veselost, tak se bavím při pozorování hrajících si koťat, vtipkování s přáteli nebo u dobré komedie. Toho všeho je poslední dobou docela málo, proto celkem absence toho smíchu.. Pokud je pojem bavit se ve smyslu tichého uspokojení, pak to zažívám při procházkách lesem, na horách, při četbě a někdy i při studiu."*

Jste ráda sama, užíváte si to? *"Ano, jsem ráda sama a užívám si to! Opravdu a velmi upřímně ano!"*

Jste dobrovolně singles? *"V aktuální situaci setrvávám dobrovolně. I když nezavrhují, že bych dobrovolně setrvala i ve skvělém svazku, pokud by se něco takového přihodilo." (smích)*

Jsou činnosti, při kterých vám partner chybí? *"Ano, partner někdy chybí, avšak pouze dobrý partner! Finančně náročnější je život jednotlivce. Výhodou vztahu je společná dovolená, intimita duševní i tělesná, otázky závažnějších rozhodování, společné plánování a společně sdílené radosti i starosti, emocionální opora..."*

Cítíte se nyní spokojená? Jste obecně spokojenější ve vztahu, nebo bez něj? *"Bez vztahu jsem spokojená stejně jako bez něj. Obě varianty mají svoje klady i zápory."*

Jaký je Váš názor na nezávazné vztahy a na známosti "na jednu noc"? *"Nic proti nim nemám. Je to otázka priorit. V současnosti vyznávám jiné priority."*

Paní 3F49

Cítíte se šťastná? *"Šťastná ani ne, ale spokojená ano."*

Máte mnoho přátel? *"Přátel mám poměrně dost, stýkám se s nimi přibližně každý týden, tedy s těmi, co bydlí v mé vesnici. S těmi z Brna je to horší, vidíme se tak jednou za čtvrt roku. Zálíb mám taky dost, většinou je provozuji ve skupině jiných lidí nebo s přáteli."*

Jste ve svém zaměstnání spokojena? *"Poměrně ano, ale kdyby peníze rostly na stromech, tak bych raději byla doma."* (smích)

Cítíte se někdy osaměle? *"Málokdy, někdy jsem ráda sama."* Kdy se nejvíce bavíte? Smějete se často? *"Směju se často, nejvíc v hospodě s přáteli a taky na zkouškách divadla."*

Můžete o sobě říci, že jste "silná osobnost", vydržíte hodně? *"Asi vydržím dost, málokdy se nějak hroutím."*

Setrváváte v aktuální situaci "dobrovolně"? *"Jsem ráda sama a jsem singl dobrovolně."* Jsou činnosti, při kterých vám partner chybí? *"Hlavně když se něco rozbije, porouchá se auto a podobně. To bych ráda tyto starosti přenechala chlapovi."* (smích)

Jste obecně spokojenější ve vztahu, nebo bez něj? *"Spokojenější jsem bez něj, takže nyní jsem spokojená."*

V čem vnímáte život singles jednodušší než život v páru? *"Nemusím se starat, co ten druhý dělá, můžu si dělat to, co zrovna chci, věnovat se koníčkům, přijdu si kdy chci a odejdu kdy a kam chci."*

Jaká je vaše představa ideálního partnera, vztahu? *"Tak nad tím nepřemýšlím, ale rozhodně ne společné bydlení."* Věříte v existenci spokojeného partnerství/manželství? *"Určitě existuje spokojené partnerství i manželství. Určitě bych dokázala se přizpůsobit, slevit i ze svých představ, ale musela bych se zamilovat. Bez toho nejsem schopná s nikým žít."*

Paní 5F26

Jak vnímáte termín singles? Zařadila byste sama sebe mezi singles? *"Úplně obecně řečeno to pro mě je dospělý člověk žijící sám, takže se mezi ně můžu zařadit také."*

Bydlíte u rodičů, sama v bytě? *"Bydlím přes tři roky ve svém bytě."*

Své záliby - koníčky provozujete spíše sám, nebo s přáteli? *"K mým zálibám patří hlavně jídlo a filmy, což často provozuji s přáteli, zároveň ale nemám problém jít do restaurace či kina sama."* Většina vašich přátel je zadaná nebo spíše singles? *"Většina mých přátel je momentálně zadaná."*

Chodíte ráda do společnosti? Seznamujete se ráda s novými lidmi? *"Já jsem spíše uzavřený člověk, nové lidi si k sobě pouštím jen velmi pomalu, nedá se říct, že bych byla společenský typ. Společnost a poznávání nových lidí mám moc ráda ve chvíli, kdy jsou při tom se mnou mí kamarádi, cítím se tak jistější."*

V čem vnímáte život singles obtížnější než život v páru? *"Vzhledem k tomu, že jsem ještě nikdy vztah neměla, tak jen doufám, že ve dvou se to lépe táhne. Víc nevím, co bych k tomu mohla říct. Schází mi, když se občas cítím osaměle, jsem nemocná, na akcích s přáteli, kdy jsou ostatní "spárovaní", to stejné na rodinných oslavách. A občas mám strach, že zůstanu „stará panna“. I když já vlastně ani nevím, o co přicházím, nezažila jsem to, ale u ostatních, když jim to klapne, myslím, že je to krásné a je mi smutno."*

Paní 7F39

Cítíte se šťastná? Jak často? *"Ano. Tak jednou za den zcela určitě. Třeba, když si hraju se psem nebo potkám někoho, koho ráda vidím. Nebo mi udělá radost úplně cizí člověk projevenou laskavostí. Např. den před Štědrým dnem se v trolejbusu mi v trolejbusu nabídnul úplně cizí pán, že mi vezme na klín batoh. Tak jsem to přijala. Pak jsem mu řekla, že to mám jako dárek k Vánocům. Ptal se, jestli mi opravdu tak „málo“ stačí. Byl překvapený, když jsem řekla, že ano."*

Jak vnímáte termín singles? Zařadila byste sama sebe mezi singles? *"Začíná to být (konečně) běžná záležitost, i když stále jakoby ne příliš pochopená. Velký rozdíl vnímám v posuzování tohoto stavu na vesnici a ve městě. Ve městě jsou lidé dle mého mínění k singles tolerantnější nebo to aspoň tak strašně neřeší. Na vesnici je takový člověk prostě „divný“ nebo „jiný“ Pokud je to ještě k tomu žena, tím hůř. Ano, patřím mezi singles."*

Zvládáte sama péči o domácnost? *"Ano, zvládám péči o domácnost, mám ruce a nohy, které slouží. A hlava taky." (smích) Existují nějaké situace, kdy jste bez partnera v rozpacích? " Nic mě nenapadá."*

Existují situace, kdy se jako single cítíte "vyřazena"? (není na vás brán ohled). *" Ano, když „to“ zjistí vdané matky s malými dětmi, tak mi často dají (některé) najevo, že jim nemohu ani za mák rozumět. Trošku zapomínají, že já jsem byla taky malé děčko. Paradoxně jsem si všimla, že jsou to ženy a dívky s nízkým vzděláním, protože ty s vyšším byly buď dlouho singles nebo žily s partnerem bez dětí."*

Má vaše zaměstnání vliv na váš soukromý život? (status single) *"Ano." Máte dost času sama pro sebe? "Ne, nemám. V práci trávím hodně času. Denně do 16 hodin, a i doma si často vyhledávám materiály do práce a promyslím různé aktivity a formy pomoci klientům."*

Paní 9F25

Cítíte se šťastná? Jak často? *„Každý den. Ne celý den, ale každý den se cítím šťastná aspoň chvíli. Myslím, že všichni bychom měli být vděční a každý den najít nějakou maličkost, proč být šťastní. A víc se usmívat.“*

Máte dobré sousedy? *"Ano, díkybohu, mám. Se všemi vycházím skvěle, a se sousedkou z vedlejšího bytu jsme i kamarádky. Ona je také single a i když je starší asi o dvacet let, tak si výborně rozumíme a taky si dost pomáháme. Já se s ní dělím o wifi-internet, ona mi*

občas vypere, když mi stávkuje pračka, hlídáme si navzájem zvířata, dáváme kafička a procházky, jsme jedna druhé oporou, prostě by se dalo říct, že tak vedle sebe spolubydlíme (smích). Dokonce si necháváme různé čokoládky a maličkosti za dveřmi s přáním pěkného dne.“

Máte mnoho přátel? *„Mnoho určitě ne. Mám pár opravdu dobrých přátel, nějakých pět šest, a ti jsou prostě rodina. Kamarádů mám celkem dost, i když pomalu mizí, za rodinou, za hranice, není čas. Známych mám opravdu spoustu, ale s těmi už se spíš jen pozdravím.“*

Většina vašich přátel je zadaná nebo spíše singles? *„Drtivá většina přátel je momentálně zadaná. Přeju jim to, ale občas mi chybí, když mají své víkendové „párové aktivity“ a taky mě moc nebaví být na společných akcích jediná nezadaná.“*

Hledáte nyní aktivně protějšek? *„No. Chtěla jsem říct, že ne, ale vlastně ano, dá se říct, že ano. Rozhlížím se, neustále. V baru, v kině, na ulici, v tramvaji, v obchodě. Občas zabrousím i na různé seznamky. Musím říct, že mě překvapilo, kolik lidí hledá vztah na internetové erotické seznamce, a kolik z nich jich znám (smích) a překvapivě jsou normálnější, než na jiných seznamkách, běžných. Seznamuju se neustále, ale asi mám sklon vybírat si špatné typy. Ne teda špatné, ale zajímavé. Tak zajímavé, až se s nimi nedá žít. (smích) Momentálně teda spíš hledám kamaráda s výhodami, než partnera.“*

Paní 11F40

Existují nějaké situace, kdy jste bez partnera v rozpacích? *"To jsem třeba přestala chodit na místní taneční zábavy, protože všichni šli tancovat a pak jsem zůstala u stolu sama a v pozdějších hodinách obtěžují opilci. Také kolegové v práci a různá setkání, všichni se chlubí svými rodinami a já cítím, že kdo to má jinak, tak je divný."*

Myslíte si, že jste spíše pesimista nebo optimista? *"Jak v čem. Co se týká mně, tak jsem pesimista, co se týká ostatních, tak jsem spíš optimistka, věřím, že všechno zvládnou a tak."*

Jak byste charakterizovala manželství svých rodičů? *"Já si myslím, že spolu nebyli šťastní. Všechno řídila matka a dělala z táty blbce, on se s ní nechtěl hádat, on rezignoval a pak začal pít."*

Plánujete do budoucna vztah, rodinu? Partnera, nebo i děti? *"Neplánuju to, nemám s kým, ale vždycky jsem chtěla rodinu a hodně dětí, ale nikdy jsem nepotkala nikoho, s kým bych je chtěla mít. Po 40 jsem si uvědomila, že už děti ani mít nebudu. Vždycky jsem byla rodinný typ, nechtěla jsem upřednostňovat kariéru, to rozhodne ne. Ani jsem nikdy netoužila po svatbě, chápu úplně ty svatby bez šaškáren okolo, šlo mi hlavně o partnera."*

Co je pro Vás v životě důležité? *"Láska, rodina, všechno co nemám v podstatě."*

Co vnímáte jako výhody svého statusu? V čem vnímáte život singles jednodušší než život v páru? *"Ne, nic mě nenapadá. Nevidím žádnou výhodu."*

Myslíte si, že vaše představa ideálního muže je reálná? *"Myslím, že je reálná, že takový muž existuje."* Byla byste popřípadě schopna ze svých představ slevit? *"Ne. Asi ne. Nemusí být inteligentní jako školomet, ale i třeba šikovný řemeslník. Hlavně aby byl pracovitý, žádného kuleváloša bych doma nesnesla."*

Hledáte nyní aktivně protějšek? *"Ne, nikdy jsem aktivně moc nehledala, ledaže mě někdo k tomu přemluvil, ale stejně jsem věděla, že nikoho nepotkám."*

Paní 13F42

Byla někdy situace, že jste si nevěděla rady a cítila se bezmocná? *"Ano, bezmoc pociťuji, ale nesouvisí to s lidmi okolo mě – spíše s momentální situací, jsem na tom bídě finančně a s tím všechno souvisí."*

Cítíte se někdy osaměle? *"Ano, často se cítím tak nějak sama v davu."*

Můžete o sobě říci, že jste "silná osobnost", vydržíte hodně? *"Myslím, že jsem největší bačkora pod sluncem a nevydržím vůbec nic."*

Jsou činnosti, při kterých vám partner chybí? *"Nenapadá mě činnost, při které by mi partner chyběl – kromě sexu." (smích) V čem vnímáte život singles obtížnější než život v páru? *Singles mají určitě složitější ekonomickou situaci, byť je přece jen lepší platit ve dvou než sám."**

Co je pro Vás v životě důležité? *"Myslím, že je důležité vůbec sama sebe pochopit, rozeznat, co dělám proto, že se to ode mě očekává a co dělám proto, že to tak cítím. Myslím, že je důležité žít tak, abych mohla být bez stresu, ne všichni jsme tady od toho, abychom budovali kariéry. Takže co je pro mě důležité je svoboda, ale to neznamená nutně žít single, taky respekt, láska a dostatek peněz, abych mohla v klidu spát a nebát se, co najdu druhý den ve schránce za upomínky a taky moct jet občas někam si odpočinout. No a přátelé, teda určitě ne na posledním místě a i ta rodina, ze které nám pramení většinou v životě ty největší problémy."*

Jaká je vaše představa ideálního partnera, vztahu? *"Ideální vztah by pro mě byl ten, kdyby muž ve mně vzbuzoval respekt a byl pro mě autoritou, která by mě postrkovala dopředu. Mí dosavadní partneři mě spíše táhli ke dnu a je to velmi vyčerpávající a těžko se z toho vzpamatovává. Ideální vztah by také byl ten, kdy by mezi partnery fungovala fyzická přitažlivost déle než dva měsíce, kde by dokázali o případných problémech mluvit a společně je řešit, kde by respektovali každý osobnost toho druhého bez potřeby něco vyčítat a měnit. Bylo by mi příjemné, kdybychom část volného času trávili při aktivitách, které nás oba těší a zároveň nechali trávit toho druhého občas volné chvíle i s jinými lidmi a přáteli při činnostech, které mě zase tak moc netáhnou." (smích)*